Povijest radničkog pokreta u SAD-u od polovice 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata

Frlan, Drago

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:067624

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE U RIJECI

FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

ODSJEK ZA POVIJEST

POVIJEST RADNIČKOG POKRETA U SAD-u
OD POLOVICE 19. STOLJEĆA DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Vjekoslav Perica

Student: Drago Frlan

Studijski program: Diplomski studij povijesti i engleskog jezika i književnosti (nastavnički smjer)

Rijeka, rujan 2015. godine

SAŽETAK

Radnički pokret se u SAD-u razvijao po drugim načelima nego u ostalim zemljama. Nagli uspjeh kapitalizma potpuno je preobrazio radničke uvjete. Industrijalizacija je navela američke radnike na osnivanje sindikata i žestoku borbu za svoja prava. Vitezovi rada i Američka Radnička unija bit će najvažniji nacionalni sindikati do kraja 19. stoljeća. Ideologija Vitezova u organiziranju svih vrsta radnika, neovisno o kvalifikaciji i rasi, bit će sasvim suprotna strogom, stručnom i ekskluzivnom načinu organiziranja Američke Radničke Unije. Socijalizam dobiva veću iako nikad masovnu potporu na početku 20. stoljeća. Američki radnici nikada nisu prihvatili socijalistička načela kao američki način rješavanja radničkog pitanja. Također, lijeve radikalne skupine bile su oslabljivane sukobima unutar sebe, heterogenom naravi američkog radništva, te jakom represijom, poglavito dvjema „crvenim opasnostima“ nakon dva svjetska rata. Velika depresija povećat će izglede za proboj socijalizma. Međutim, s odredbama Rooseveltovog New Deal-a radnici će dobiti sigurnije uvjete rada i zakonski će im se omogućiti formiranje sindikata što je zadovoljilo većinu američkih radnika.

Ključne riječi: radnički pokret, SAD, socijalizam, sindikati

SADRŽAJ

SAŽETAK I

SADRŽAJ II

1. UVOD 1

2. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE U 19. STOLJEĆU 5

2.1. NASELJAVANJE ZAPADA 6

2.1.1. Širenje željeznica 8

2.2. ŠIRENJE AMERIČKOG IMPERIJA 9

2.3. POČECI KORPORACIJA 10

3. RADNIČKO DRUŠTVO: POČECI ORGANIZIRANOG DJELOVANJA 12

3.1. OBLICI RADNIŠTVA U RANOM 19. STOLJEĆU 12

3.2. POČECI RADNIČKOG ORGANIZIRANJA: NACIONALNI RADNIČKI SINDIKAT (NLU) 13

3.3. RANE KOMUNISTIČKE ZAJEDNICE 16

3.4. JAČANJE SINDIKALNIH ORGANIZACIJA 17

3.4.1. Vitezovi rada 17

3.4.2. Američka federacija radnika 19

4. ESKALACIJA NASILJA 22

4.1. OBILJEŽJA KLASNIH SUKOBA 22

4.1.1. Pinkerton obavještajna agencija 23

4.2. ŠTRAJKOVI IZ 1877. GODINE 24

4.3. TRAGEDIJA NA HAYMARKETU 27

4.4. NASILJE SE NASTAVLJA: ŠTRAJKOVI U RUDNICIMA NA PRIJELAZU STOLJEĆA 30
4.4.1. Štrajk u Homesteadu 31
4.4.2. Štrajk u Pullmanu 31
4.5. BORBE U RUDNICIMA 32
4.5.1. Masakr u Ludlowu 1913. godine 34
5. STRUKTURA AMERIČKIH RADNIKA 35
5.1. UTJECAJ IMIGRANATA NA RADNIČKO DRUŠTVO 35
5.2. POLOŽAJ CRNACA U RADNIČKOM POKRETU 38
5.3. SUFRAŽETSKI POKRET 42
6. POLITIČKO DJELOVANJE RADNIČKIH ORGANIZACIJA 44
6.1. ODNOS POLITIČKE ELITE PREMA RADNICIMA 44
6.1.1. Populistički pokret.....45
6.2. EUGENE W. DEBS I OSNUTAK SOCIJALISTIČKE PARTIJE AMERIKE 46
6.3. AMERIČKE POSEBNOSTI U KLASNOJ BORBI 48
6.4. INDUSTRIJSKI RADNICI SVIJETA 50
6.5. JOHN REED I KOMUNISTIČKA PARTIJA SAD-a 52
7. PROPUŠTENA PRILIKA ZA REVOLUCIJU? RADNIČKI POKRET IZMEĐU DVA RATA 55
7.1. RATNO RAZDOBLJE U SAD-u 55
7.1.1. Masovni štrajkovi 1919. godine 56
7.2. SLABLJENJE RADNIČKOG POKRETA 57
7.3. VELIKA DEPRESIJA 59
7.3.1. Krah burze na Wall Streetu 59
7.3.2. Radnička reakcija na krizu.....60

7.4. FRANKLIN DELANO ROOSEVELT I NEW DEAL 62

7.4.1 Uloga sindikata u smirivanju radničkih nemira: Kongres industrijskih organizacija (CIO) 64

7.5. DRUGI SVJETSKI RAT I PORATNO RAZDOBLJE 65

8. SVAKODNEVNI ŽIVOT RADNIKA U POPULARNOJ KULTURI 67

8.1. BORBA ZA PREŽIVLJAVANJE: RADNIČKA SVAKODNEVNICA.....67

8.2. SOCIJALISTIČKA TEMATIKA U KNJIŽEVNOSTI 68

8.3. BARDOVI RADNIČKE KLASE 69

9. ZAKLJUČAK 72

10. LITERATURA.....75

11. POPIS KRATICA 79

12. POPIS PRILOGA.....80

1. UVOD

Sjedinjene Američke Države u 19. stoljeću još su uvijek nacija u nastajanju. To stoljeće u cijelom svijetu predstavlja doba industrijalizacije, napretka i revolucija. Doba stvaranja radničke klase. Previranja i revolucionarni pokreti u Europi polovicom 19. stoljeća nisu, u većoj mjeri, prešli preko Atlantskog Oceana. Još od 1823. godine Sjedinjene Američke Države su se, od odluke predsjednika Jamesa Monroe-a, izolirale od ostatka svijeta, koncentriravši se na unutarnju politiku. Amerika se usredotočila na dodatno širenje na Zapad do Pacifika, te na rješavanje svojih unutarnjih društvenih pitanja, od kojih je najvažnije ropstvo. Od kraja Građanskog rata 1865. godine do 1900. godine Amerika će prerasti iz većinom poljoprivredne u vodeću industrijsku silu svijeta. Politika će ubrzo uhvatiti korak s industrijom pa će se, nakon Prvog svjetskog rata, SAD prometnuti i kao vodeća politička velesila.

Temelji današnje ekonomije i velikog biznisa postavljeni su upravo u Americi u drugoj polovici 19. stoljeća. Današnji bankarski sustav, korporacijski sustav i ekonomija vođena načelima liberalnog kapitalizma, osmišljena je i prvi put provedena u ovom razdoblju u SAD-u. Odluke i potezi vodećih bankara poput J. P. Morgana, Jay Cooke-a i industrijskih magnata kao što su John D. Rockefeller i Andrew Carnegie izravno će utjecati na cjelokupni kapitalistički sustav i svjetsku ekonomiju. Politika će biti sredstvo pomoću kojeg će najbogatiji sloj provoditi svoje interese. Drugim riječima, vlada SAD-a, pod izgovorom neutralnosti, podilazi interesima elite.[1]

Glavno obilježje demokratskih Sjedinjenih Država u odnosu na europske monarhijske sile je jednakost kojoj se divi i znameniti francuski povjesničar Alexis de Tocqueville. On će američko društvo izdići iznad europskih monarhija tvrdeći da je su jednakost i demokracija glavni pokretači ove mlade velesile. Paradoksalno, vodeća radna snaga te najslobodnije svjetske države su robovi, čije samo postojanje predstavlja antitežu demokraciji.[2]

Zahvaljujući de Tocquevilleu i sličnim Europljanima koji donose svoje oduševljenje američkim društvom u Europu, stvorit će se imidž SAD-a kao zemlje u kojoj mogu stvoriti bolji

[1] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 287
[2] Nicholson, P.: *Labor'story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2001., str. 10

život. Amerika će europskim narodima postati obećana zemlja[3] pa će tako milijuni Europljana dolaziti na istočne obale SAD-a u potrazi za bogatstvom.. Oni će, zajedno s domaćim radnicima, tvoriti jeftinu radnu snagu preko čijih je leđa stvoreno američko bogatstvo u kojemu uživa, i za čije stvaranje uzima zasluge, američka elita.

Sa sve većom industrijalizacijom uvjeti rada se za radnike pogoršavaju. Od ponosnih zanatlija koji uživaju znatan ugled u društvu na početku 19. stoljeća, prisiljeni su ostaviti svoj zanat i odlaziti u tvornice na slabije plaćena i lako zamjenjiva radna mjesta. Nezadovoljstvo radnika je sve jače te se u 20-im i 30-im godinama pojavljuju prvi zanatski sindikati i prvi štrajkovi. Međutim, zanatski sindikati nisu dopirali do mnoštva nekvalificiranih radnika koji bi tu borbu omasovili i pretvorili je u ozbiljan pokret. Uvidjevši važnost jedinstva svih radnika neovisno o njihovom zanatu pojavljuju se prvi nacionalni sindikati.

Bez obzira na prihvaćanje nekvalificiranih radnika, najčesće je kvalificirano radništvo pristupalo i organiziralo sindikate. Neki sindikati se protive štrajkovima i otvorenoj borbi zato što su plaće relativno rasle i uvjeti su bili bolji nego u nekim europskim državama. Međutim, sindikati nisu mogli spriječiti velike ustanke protiv nepravednog sustava. Nakon petogodišnje krize prouzrokovane lošim vođenjem bankarskog sustava, godine 1877. izbija prvi veliki opći nacionalni štrajk koji počinje na željeznicama i munjevito se širi cijelom zemljom. Od tada počinju žestoke borbe između štrajkaša i poslodavaca. Industrijalci upotrebljavaju brutalnu silu pri gušenju ustanaka. U nekim će slučajevima doći do otvorenih sukoba koji će nalikovati na ratna stanja. Iznimna nasilnost u sukobima poslodavaca i radnika bit će jedna od glavnih značajki američkog radničkog pokreta. Usprkos tome, radnici ne zahtijevaju, kao njihovi europski kolege, promjenu sustava, već samo reforme, tj. pravednu raspodjelu nacionalnog bogatstva. Dapače, neki su sindikati, poput Američke federacije radnika, otvoreno pokazivali protivljenje štrajkovima kao legitimnim sredstvima borbe, te inzistirali na otvorenom dijalogu s poslodavcima.

Međutim, masovnost američkih radnika, teška represija i još teži uvjeti života i rada činili su dobru podlogu za radnički ustanak velikih razmjera. Isto tako, organizacija Nacionalnog radničkog sindikata 1868. godine i Američke socijalističke partije 1876. godine naizgled

[3] Eng. *The land of oportunity*, poznat je izraz iz tog doba koji označava prevladavajuće mišljenje što ga tadašnji doseljenici imaju o SAD-u, a u popularnoj kulturi je u upotrebi i danas.

potvrđuju da su američki radnici u potpunosti klasno osviješteni i spremni na revolucionarna previranja. Međutim, prva socijalistička partija bila je ograničena na djelovanje njemačkih imigranata, malobrojna i neutjecajna. I Marx je, u njegovim razmišljanjima o engleskom radništvu, spomenuo sve preduvjete za globalnu socijalnu revoluciju koju mogu pokrenuti samo Engleska i SAD.[4] Pa ipak, socijalizam ili bilo kakav radikalan pokret nikada u američkoj povijesti nije privukao masovni broj američkih radnika. Bilo je trenutaka kada socijalizam jača, posebice na početku 20. stoljeća kada se činilo da je Socijalistička Partija Amerike, pod vodstvom Eugene Debsa, spremna upustiti se u borbu protiv kapitalističkog sustava, ali pokazat će se da je to bio kratkotrajni iskorak iz inače jednostavne, sindikalne i reformatorske prirode američkog radničkog pokreta.

Nakon Prvog svjetskog rata nezadovoljstvo radnika još je veće. Svjetska kriza iz 1919. godine pogađa i američke radnike, cijene namirnica ne prestaju rasti, a plaće ostaju iste. Također, revolucija u Rusiji jako je odjeknula u krugovima američkih radikalnih skupina. Pronalazeći novu nadu za revolucionarne aktivnosti i u svojoj zemlji, broj učlanjenih radnika u sindikatima i broj socijalista na visokim funkcijama vrtoglavo raste. Revolucionaran zanos navest će John Reeda da, zajedno s lijevim krilom Socijalističke partije, formira Komunističku radničku partiju Amerike 1919. godine. Također, osniva se i Komunistička partija Amerike, koju osnivaju radikali u sukobu s Reedom i njegovim istomišljenicima. Isto tako, ove dvije komunističke stranke dovlače nove članove iz socijalističkih partija i ostalih radikalnih skupina i na taj način dolazi do cijepanja radničkog pokreta. Ovo dijeljenje pogubno će djelovati na radnički pokret koji je sada, ne samo rasno i nacionalno, već i ideološki podijeljen.

U godinama nakon Prvog svjetskog rata i krize iz 1919. godine stanje se u Americi stabiliziralo. Izgledalo je kao da su dvadesete godine 20. stoljeća doba stabilizacije i napretka za većinu stanovnika SAD-a. Tako se stvorila predodžba o 1920-ima kao dobu zabave i raskalašenosti - doba džeza[5]. Iako je ovaj pogled imao realnog uporišta, ipak još uvijek su milijuni radnika i imigranata živjeli na rubu egzistencije. Međutim, dovoljno dobrostojećih ljudi

[4] Marx, K.: *Importance and weaknesses of English labour*, Labour Monthly, 1923, str. 30-36.
[5] Eng. *The Jazz age* – pojam koji vrlo dobro opisuje opći dojam i američko stanje uma u 1920-im godinama u Americi. Prvi ga je upotrijebio F. Scott Fitzgerald, književnik koji je i sam bio dio američke euforije, te je kao takav postao njezin najpoznatiji glasnogovornik.

odgurnulo je te probleme u pozadinu.[6] Broj će članova u sindikatima i socijalističkim strankama biti u padu. Radnička se borba stavlja u drugi plan do kraha burze na Wall Street-u i početka Velike depresije 1929. godine koja će trajati četiri duge godine. Mnoge banke propadaju, farmeri ostaju bez zemlje, milijuni ljudi ostaju bez posla i na ulici, a radnicima koji nisu izgubili posao, plaće drastično padaju. Kriza kapitalističkog sustava bila je naizgled savršena prilika za revolucionarna previranja. U te četiri godine izbija mnoštvo štrajkova i ustanaka koji pojačavaju dojam revolucije. Tada na čelo države dolazi Franklin Delano Roosevelt. Pragmatičnim pristupom poziva i radnike i industrijalce na dogovore o reformama zakona, te potpuno mijenja zakone o radničkim sporovima. Uvidjevši vrlo stvarnu opasnost radničkog nezadovoljstva, tijekom 30-ih godina kroz program reformi „New Deal" donosit će zakone koji su mnogi industrijalci proglašavali socijalističkima. Donošenje ovih zakona, kao i početak Drugog Svjetskog rata otupilo je oštricu radničkih revolucionarnih stremljenja.

U ovom radu bit će prikazan početak rada sindikata i njihova borba protiv represije u drugoj polovici 19. stoljeća, te artikulacija socijalističkih i kasnije Komunističke partije SAD-a u prvoj polovici 20. stoljeća. Sjedinjene Američke Države imale su sve preduvjete za socijalističku revoluciju. U njoj je postojala golema masa nezadovoljnih radnika koji su bili voljni izaći na ulice boreći se za svoja prava. Bilo je i karizmatičnih vođa voljnih povesti radnike u promjenu sistema. Isto tako, američka radnička klasa egzistirala je u brutalnom kapitalističkom sustavu koji je jasno ukazivao na nepravednosti i mane tog sistema. Unatoč svim ovim preduvjetima, u SAD-u se nikad nije pojavila organizirana revolucionarna masa koja je u stanju srušiti moćni američki kapitalistički imperij. Izdvojiti glavne razloge za neostvarivanje revolucije, a time i Marxovih predviđanja o socijalizmu u SAD-u, bit će jedan od zadataka ovog rada.

Zašto socijalizam nije uspio u SAD-u, što je utjecalo na nestanak ili zatiranje radničkog pokreta? U kojoj mjeri su ideologije radničkih sindikata, kompleksnost radničkog društva s obzirom na njihovu nacionalnost, spol, boju kože i geografsku raspostranjenost, te jaka represija doprinijeli nedostatku klasne svijesti kod američkih radnika? To su pitanja na koja će ovaj rad pokušati dati odgovor.

[6] Zinn, H.: *Narodno povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 418.

2. SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE U 19. STOLJEĆU

Sjedinjene Američke Države su krajem 18. stoljeća i u prvoj polovici 19. stoljeća gospodarski znatno zaostajale za europskim velesilama. Većinom poljoprivredna i još neistražena zemlja, njezina industrija bila je tek u začecima. Tijekom 19. stoljeća, posebice u razdoblju nakon Građanskog rata, američka se industrija naglo razvija. Godine 1880. američka će proizvodnja prvi puta premašiti britansku, a do godine 1900. postat će vodeća gospodarska sila svijeta.[7] Do 1900. godine promjene se očituju u svim društvenim aspektima. Stanovništvo se seli u gradove u potrazi za poslom u tvornicama, a cijela zemlja se povezuje željeznicama omogućujući pritom brži i jeftiniji protok robe i ljudi. Masovna useljavanja ponajviše iz Europe i Azije, ali i drugih krajeva svijeta osiguravaju jeftinu radnu snagu. Isto tako, 19. stoljeće je doba revolucionarnih izuma koji iz temelja mijenjaju ljudsko društvo. Strojevi na farmi omogućuju višestruko bržu žetvu žita, električna energija osvjetljava ulice i domove, a izumi telegrafa i telefona ubrzavaju rad poslovnog svijeta.[8]

Korjenite promjene koje su se dogodile u 19. stoljeću nisu specifične samo za SAD, već se one događaju i u europskim zemljama. Velika Britanija, tada vodeća ekonomska sila u svijetu, je do polovice 19. stoljeća već duboko zakoračila u industrijsko doba. Osim Ujedinjenog Kraljevstva, kroz slične promjene prolaze i Njemačka i ostale europske zemlje.[9] U prilog tome ide i činjenica da u Europi već postoji uznapredovali radnički pokret. Na kongresu radničkih udruženja 1847. godine u Londonu po prvi puta se izdaje komunistički manifest koji započinje riječima: "*Bauk komunizma kruži Europom... Europske sile već priznaju komunizam kao silu.*"[10] S druge strane, radnički pokret u SAD-u je tek u začecima. Radnički pokret ne može se u potpunosti shvatiti bez objašnjavanja uvjeta u kojima se razvila industrija i razloga zbog čega se ona odvija tako ubrzanim tempom.

[7] Austin, A.: *Kratka istorija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 8
[8] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 282
[9] Sellers, C., May, H., McMillen, R.: *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Barbat, Zagreb, 1999., str. 200
[10] Marx F., Engels F.: *Manifesto of the Communist Party*, Marx/Engels Selected Works, 1., Progress Publishers, Moscow, 1969., str. 98-137

2.1 NASELJAVANJE ZAPADA

Nekoliko čimbenika osigurat će SAD-u najbrži rastući gospodarski rast u ljudskoj povijesti. Ponajprije, u razdoblju do Građanskog rata, glavna radna snaga na jugu zemlje su robovi. Robovlasništvo omogućuje masovnu proizvodnju pamuka, duhana i ostalih poljoprivrednih dobara, te omogućuje bogaćenje Američkog Juga. Međutim, eksploatacija neizmjernih rudnih bogatstava nađenih na dotada neistraženim područjima omogućit će nagli razvitak industrijskog Sjevera. Isto tako, u Američko-Meksičkom ratu 1848.-1850. godine Meksiko će ustupiti Sjedinjenim Državama nepregledna područja Texasa, Nevade, New Mexica i Kalifornije. Na ovim prostorima, posebice u Texasu i Kaliforniji, bit će pronađena gotovo neiscrpna nalazišta nafte i ugljena. Za dopremu ruda iz novih nalazišta bilo je potrebno mnogo kilometara novih željeznica. Gradnja željeznica jedna je od ključnih čimbenika razvoja američke industrije. Kao i poslovi u rudnicima, i ona je prepuštena stotinama tisuća imigranata. Silna bogatstva, stečena u ovom razdoblju, zarađena su na leđima radnika koji obavljaju opasne i slabo plaćene poslove. Imigranti će u sve većim valovima dolaziti na istočne obale SAD-a u potrazi za boljim životom. Osim ova tri navedena čimbenika, tehnološke inovacije olakšale su i ubrzale proizvodni proces, te se mogu svrstati u red glavnih uvjeta razvoja američkog društva.

Sjedinjene Američke Države su do 50-ih godina 19. stoljeća obuhvaćale prostor od Atlantskog do Tihog Oceana. Godine 1803. kupnjom Lousiane priključene su zemlje od rijeke Mississipi do Stjenjaka.[11] Ostale zemlje na jugozapadu prisilno su ugrabljene u Američko-Meksičkom ratu 1848.-1850. godine. Područje dobiveno nakon rata obuhvaćalo je prostor Texasa, New Mexica, Arizone, Kalifornije i Colorada. Kroz povijest SAD-a provlači se romantični mit o osvajanju Zapada. On ističe da se nacionalni karakter Amerikanaca oblikovao kroz naseljavanje i pripitomljavanje divljine, te pridonosi demokratskim obilježjima države i pruža ekonomski prosperitet.[12] Taj će mit biti zaslužan za imidž SAD-a u svijetu kao zemlja koja pruža jednake prilike za svakog dovoljno hrabrog individualca.

[11] Rocky Mountains, planinski masiv na zapadnom dijelu SAD-a.
[12] Nicholson, P.: *Labor story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2001., str. 95

Osim vlasništva nad teritorijima zapadno od rijeke Mississippi[13], za potpunu dominaciju bilo je potrebno riješiti pitanje Indijanaca. Ratovi s Indijancima potrajat će dobar dio 19. stoljeća. Sukobi su bili iznimno brutalni s obje strane. Većina je Indijanaca istrijebljeno, njihovih vođa pobijeno, a ostatak poslan u rezervate.[14] Više ništa nije sprečavalo eksploataciju ovog dijela Amerike. Sve se više ljudi, naročito siromašnih u potrazi za slobodnom zemljom, naseljava na ovim prostorima gdje bi se pojedinci obogatili pronašavši zlato. Informacije o pronalasku rezultirale bi velikom pomamom i doseljavanjem na taj prostor. Ovakvih slučajeva bilo je najviše u Kaliforniji što je bilo poznato pod pojmom „zlatne groznice". Zlatne groznice provlačile su se kroz cijelo 19. stoljeće. Osim zlata, pronalazile bi se i ostale rude, poput ugljena, srebra i bakra. Poslovi u rudnicima bili su iznimno teški i slabo plaćeni, te su stoga štrajkovi rudara bili učestali što bi nerijetko rezultiralo izrazito nasilnim sukobima. O borbama rudara u Coloradu i ostalim američkim državama bit će govora u sljedećim poglavljima.

Za obradu i eksploataciju ovog širokog prostora bilo je potrebno monogo radne snage. Ona je pronađena u velikim migracijama europskog stanovništva u SAD. Imigranti predstavljaju specifičnu društvenu skupinu koja će uvelike utjecati na američku kulturu i društvo u cjelini. Sjedinjene Države su za europske narode označavale državu kamo se može pobjeći.[15] Međutim, dolaskom u obećanu zemlju čekali su ih jednaki, ako ne i teži uvjeti koje su ostavili za sobom. Zanimljiv je podatak da su do polovice 40-ih godina 19. stoljeća većinom dolazili poljoprivrednici, dok su u drugoj polovici stoljeća imigranti pretežito bili radnici.[16] Pitanje imigranata bitno je kod proučavanja radničkih sindikata i radikalnih skupina budući da su, upravo zbog europskih imigranata, oni većinom pod utjecajem europske radničke ideologije. Također, američki radikali markisti i anarhisti većinom su imigranti iz Njemačke ili su pod njihovim utjecajem. Pitanje imigranata u okviru radničkog pokreta bit će dodatno pojašnjeno u kasnijim poglavljima ovog rada. Putovanja u novonaseljena područja i dopremanje različitih prirodnih sirovina iz istih uvelike će olakšati gradnja željeznica.

[13] Rijeka Mississippi tradicionalno se je smatrala kao krajnja granica prema Zapadu. Preko te rijeke dominirala su neistražena područja sve do obala Pacifičkog Oceana. Sve veći priljev imigranata i gradnja pacifičkih željeznica polako će brisati granicu ostavljajući vrlo malo neistraženih područja.

[14] Indijansko pitanje jedno je od tragičnijih događaja u američkoj povijesti. Rješavanje indijanskog pitanja samo je eufemizam za genocid, koji se događa puno prije nego što je sam pojam izmišljen. Isto tako, Zinn navodi kako borbu protiv Indijanaca, osim vojske, dosta često vode i radnici za vrijeme gradnje željeznica koje prolaze kroz indijanski teritorij.

[15] Hobsbawn E.: *Doba kapitala*, Školska knjiga, Zagreb, 1989., str. 112

[16] Austin, A.: *Kratka istorija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 62

2.1.1 Širenje željeznica

Gradnja željeznica značajno je poglavlje ne samo u američkoj, već i u svjetskoj povijesti 19. stoljeća. Ona je predstavljala simbol napretka i novonastalog industrijskog društva, a najviše je iskorištena u SAD-u. Pomoću njih spojen je industrijski Istok s ruralnim Zapadom, ubrzan je prijenos sirovina u tvornice, a znatno je olakšano putovanje iz urbanih područja u Illinoisu, New Yorku i Massachussetsu do nepreglednih prerija Velike Američke pustinje.[17] Uz rub izgrađenih željeznica niču novi gradovi koje nastanjuju većinom siromašniji ljudi u potrazi za jeftinim zemljištem i novim životom. Željeznice su bile jedan od preduvjeta razvoja ostalih grana industrije. Do 1900. godine bit će izgrađeno preko 300 tisuća kilometara novih željeznica.[18] Osim toga, njezina gradnja bila je prvi veliki američki biznis. Kompanije koje su nadzirale njihovu gradnju bile su predvodnice u korporacijskom poslovanju i golemom akumuliranju kapitala.[19] Na njihovom primjeru ljudi poput Rockefellera i Carnegiea izgradit će svoja poslovna carstva.

Prva transkontinentalna željeznica, izgrađena 1869. godine, vodila je od Nebraske na istoku do Sacramenta na zapadu duljine nešto više od 3 tisuće kilometara. Gradnju su vodile željezničke kompanije Central Pacific, koja sa zapada kreće prema istoku, i Union Pacific, koja kreće iz suprotnog smjera. Za izgradnju ove željeznice vlada je ustupila više od 3 i pol milijuna hektara zemlje i 24 milijuna dolara u obveznicama Central Pacific-u koji je, praktički svojoj građevinskoj firmi, platio 80 milijuna dolara preplativši 36 milijuna dolara.[20]

Za gradnju tisuća kilometara željeznica bilo je potrebno mnogo jeftine radne snage. Taj iscrpljujući posao obavljalo je deset tisuća Kineza i tri tisuće Iraca radeći za dolar dnevno u nehumanim uvjetima.[21] Oni su ujedno predstavljali većinu radnika na željeznicama, koja je, drugim riječima, bila imigrantske prirode. Domaći radnici bili su kvalificiraniji od došljaka i većinom su radili na poslovima strojovođa u lokomotivama. Željeznice će zbog velikog broja zaposlenih radnika, te opasnih i loših uvjeta rada biti jedna od prvih industrija u kojoj se javljaju

[17] Termin „*The Great American Desert*“, uveden u 19. stoljeću, označavao je područja Nebraske, Kansasa, Texasa, Wyominga, Oklahome, Sjeverne i Južne Dakote, Novog Mexica i zemalja istočno od Stjenjaka (eng. *Rocky Mountains*).
[18] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 282
[19] Sellers, C., May, H., McMillen, N. R.: *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Barbat, Zagreb, 1999., str. 201
[20] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 283
[21] Ibid.

veliki štrajkovi. Na željeznicama će započeti i jedan od najvećih štrajkova 19. stoljeća, i to onaj iz 1877. godine, kada se sa željeznice u Chicagu veliki val štrajkova širi cijelom zemljom. Također, jedan od oblika borbe radnika protiv kapitalista bit će i sabotiranje pruga, lokomotiva i vagona koji polaze iz tvornica ili odlaze prema njima, tako da će željeznice imati zapaženu ulogu u radničkom pokretu.

Prva transkontinentalna željeznica pokazala je i olako shvaćanje poslovnog morala. Američki Kongres pod velikim je utjecajem korporacija koje, preko korumpiranih političara, imaju uvid u informacije i planove Kongresa od njihovog interesa. Korupcija će se u ovom razdoblju toliko proširiti da će se odluke i zakoni Kongresa donositi pod izravnim upravljanjem korporativnih političara.

2.2. ŠIRENJE AMERIČKOG IMPERIJA

Visoke tarife na inozemne proizvode omogućile su američkim proizvođačima osvajanje domaćeg tržišta i uspostavljanje monopola na pojedine industrijske grane. Kroz 40 godina nakon Građanskog rata, industrijska proizvodnja je višestruko premašivala potrebe američkog tržišta. Američka ekonomija bila je spremna za osvajanje svijeta. S napretkom gospodarstva, rasli su i politički apetiti za učvršćivanjem statusa SAD-a kao svjetske velesile. Geopolitički ciljevi značit će izlazak iz dugogodišnje političke izolacije određene Monroevom doktrinom iz 1820-ih godina. Prije izlaska iz izolacije, trebalo je proširiti i utvrditi vlastite granice. Spomenuto je kako su granice SAD-a nakon Američko-Meksičkog rata 1846.-1848. godine proširene do Pacifičkog oceana. Kada su granice na vlastitom kontinentu utvrđene, američka vanjska politika uključuje se u kolonijalnu borbu. Na prijelazu u 20. stoljeće SAD ulazi u rat sa Španjolskom oko neriješenog statusa Kube. Javnost je isprva snažno protiv rata, ali nakon isceniranog napada na američki bojni brod, vlada dobiva potrebnu podršku u Kongresu. Nakon rata, Guam, Portoriko i Filipini postaju američki teritoriji, a Kuba dobiva nezavisnost pod američkom zaštitom. Status vodeće svjetske velesile potvrđuje nakon Prvog svjetskog rata i Versaillskog mira.

2.3 POČECI KORPORACIJA

Od naglog industrijskog razvoja profitirao je vrlo mali broj Amerikanaca. Američki se ekonomski sustav razvijao na način da velike kompanije, često kroz nelegalne aktivnosti poput sabotaža i davanja mita, izbacuju manja poduzeća iz tržišne utrke i stječu monopol nad određenom djelatnošću. Udružuju se u korporacije što dovodi do akumulacije kapitala i držanja moći u rukama malog broja ljudi. U praksi je udruživanje u trustove ili korporacije prvi proveo John D. Rockefeller. On je sa svojom kompanijom „Standard Oil" do početka 20. stoljeća kontrolirao većinu naftnih rafinerija u zemlji i velikom dijelu svijeta. Još kao veletrgovac shvatio je da onaj koji u novonastalom naftnom biznisu kontrolira rafinerije nafte, kontrolira cjelokupnu industriju.[22] „Standard Oil" je u početku bila tvrtka koja je nadzirala nekolicinu rafinerija nafte u Americi. Potajno sklopljen pakt sa željeznicom o nižoj cijeni prijevoza omogućio je Rockefelleru monopol u toj industrijskoj grani.[23] Kasnije će ova kompanija kontrolirati cijelo područje od izvorišta sirove nafte do tržišta.

Nagli rast američke industrije olakšan je i donekle ubrzan socijalnim darvinizmom, sociološke teorije koja ulazi u ekonomsku sferu i dominira SAD-om u 19. stoljeću. Kao specifičnost američke ekonomije protezat će se i kroz 20. stoljeće. Nazvana prema najpoznatijem biologu 19. stoljeća, Charlesu Darwinu, ova bi se teorija najbolje mogla objasniti kao opstanak najsposobnijih. Bogati industrijalci druge polovice 19. stoljeća trebali su na neki način opravdanje za akomulaciju svojeg basnoslovnog bogatstva. Pronašli su je u teoriji Herberta Spencera, ekonomistu koji je Darwinovu teoriju evolucije artikulirao u ekonomiji i biznisu.[24] Na Herberta Spencera znatno su utjecali radovi Adama Smitha i Johna Stuarta Milla, začetnicima teorije *laissez faire.* Najjednostavnije rečeno, *laissez faire* znači pustiti stvari da upravljaju same sobom. To podrazumijeva minimalno uplitanje vlade u ekonomiju i gospodarstvo, bez ograničenja u gospodarstvu. U teoriji, svi subjekti na ekonomskom tržištu počinju od jednakog položaja, a oni najsposobniji i najbolji se ističu, te vuku gospodarstvo i napredak zemlje. U praksi, to je omogućavalo da velike kompanije ili iskorijene manje ili ih integriraju u sebe, te na taj način osiguravaju monopol nad pojedinim tržištem. Ova će teorija osigurati znastvenu

[22] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 286
[23] Ibid.
[24] Wyllie, I.: Social Darwinism and the Businessman, *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 103, No. 5, 1959., str. 629-635

utemeljenost neprestane eksploatacije i univerzalno dopuštenje za tržišnu utrku bez ograničenja.[25] Tako će mali broj korporacija u svojim rukama kontrolirati većinu industrije.

Druga polovica 19. stoljeća početak je ere korporacija, doba povećanja bankarske moći i početak smještanja politike u korist bogaćenja pojedinaca. Ukratko, početak surovog liberalnog kapitalizma koji traje i danas. Suvremene bankarske kuće i Wall Street svoju su moć stekli u drugoj polovici 19. stoljeća zahvaljujući spretnosti i poslovnim uspjesima kompanija J. P. Morgana, Franklina Gowena, Jaya Goulda i ostalih moćnika. Oni su započeli s monopoliziranjem tržišta i smještanjem velike moći u ruke pojedinaca. Isto tako, pronalazili su različite načine kako minimalizirati troškove proizvodnje (među kojima su i plaće radnika) i povećati profit. U tom procesu ne mali broj puta se sukobljavaju s radničkim sindikatima i neorganiziranim radnicima koji ne pristaju olako na smanjenja plaća, koje su ionako daleko ispod nadnica za pokriće troškova života. Radnički sindikati i dobro organizirani, obrazovani radnici koji se ne mire sa svim odlukama establišmenta među najvećim su prijetnjama korporativnog poslovanja

[25] Ibid.

3. RADNIČKO DRUŠTVO: POČECI ORGANIZIRANOG DJELOVANJA

3.1 OBLICI RADNIŠTVA U RANOM 19. STOLJEĆU

Proces industrijalizacije započeo je postupnim mijenjanjem manufaktura na tvornički oblik proizvodnje. U 18. stoljeću većina proizvodnje odvijala se u manufakturama. Proizvode bi izrađivao samostalni majstor koji bi, ako je bilo potrebno, uzimao jednog ili više šegrta. Gotove proizvode najčešće bi prodavao u lokalnim mjestima ne šireći se na gradove izvan mjesta svoje radionice. Jedan majstor bio bi zadužen za cijeli proces proizvodnje od sirovine do gotovog proizvoda. Proizvodnja, prodaja i profit u njegovim su rukama, te je on potpuno samostalan u radu. Od svog je rada razmjerno dobro živio i bio je zadovoljan, samopouzdan i osiguran. [26]

Ovakav oblik proizvodnje nije mogao pratiti rastuću potražnju i širenje prodaje izvan lokalnih okvira. Majstori počinju prodavati svoje proizvode preko posrednika koji znatno smanjuje cijenu rada. Osim toga, ovi trgovci dosta često kontroliraju i sirovine pa su zanatske radionice prisiljene ovisiti o trgovcima, te gube svoju samostalnost.[27] Sa širenjem tržišta javlja se potreba za novim, jeftinijim i bržim oblikom proizvodnje, te se cjelukupni proizvodni proces seli u tvornice. U početku su to bile radionice s više radnika od kojih je svatko zadužen za svoj dio proizvodnog procesa. Budući da su radnici zaduženi za samo jedan segment proizvodnje, znatno su manje plaćeni i potrebne su minimalne kvalifikacije za obavljanje posla. Tvornička proizvodnja uvelike smanjuje cijenu proizvoda čime povećava konkurentnost na tržištu, dok se profiti poslodavca povećavaju.

U prvim se desetljećima industrijalizacije radnici teško navikavaju na novonastale uvjete rada. Postajali su svjesniji degradacije društvenog položaja i sve težih uvjeta života. Mnogi od njih zatvaraju svoje zanatske radionice i sele se u gradove u potrazi za poslom u tvornicama. S novim tehnološkim inovacijama, u tvornicama se počinju koristiti strojevi koji znatno ubrzavaju proizvodnju, a radnike istiskuju iz proizvodnog procesa. Također, kvalificiranim radnicima plaće se snižavaju pojavom nekvalificiranog radništva. S rastom tvornica povećavat će se potreba za jeftinom radnom snagom. Uvjeti rada su vrlo teški: radnici su zaposleni na opasnim i

[26] Austin, A.: *Kratka istorija Radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str.31
[27] Ibid., str. 33

teškim poslovima. Svaka ljudskost iz odnosa poslodavac-radnik je izbrisana. Radnik je smatran potrošnom robom poput drva, pamuka i ostalih materijala potrebnih za obavljanje posla i povećanje profita.[28] Radnička klasa polovicom 19. stoljeća počinje biti svjesna svoje snage. Isto tako, razumije da se jedino organiziranim pristupom mogu izboriti veća prava.

3.2. POČECI RADNIČKOG ORGANIZIRANJA: NACIONALNI RADNIČKI SINDIKAT (NLU)

Prvi organizirani radnički sindikati pojavljuju se u 30-im godinama 19. stoljeća. U tom je razdoblju bilo oko 300 tisuća sindikalista.[29] Sindikati su od početka njihovih djelovanja bili smatrani ilegalnim organizacijama. Na sudovima su pripadnici sindikata bili često optuživani krivima zbog „urote na štetu trgovine, izgredništva, napada.“ [30] Radnički će sindikati biti ilegalni kroz cijelo 19. stoljeće. Najveći štrajk prije Građanskog rata vodili su postolari iz grada Lynna u saveznoj državi Massachusetts.[31] Iz Lynna štrajkovi se šire na sve obućarske radionice diljem Nove Engleske. Značajnu ulogu u ovom štrajku imale su i žene radnice organiziranjem vlastitih sastanaka i pridruživanjem u povorkama zajedno s muškarcima. Sindikati formirani prije Građanskog rata bili su isključivo zanatskog tipa. Primali su samo kvalificiranu radnu snagu i ograničavali se za ujedinjavanje samo svojeg zanata unutar neke industrije.

Građanski rat privremeno je zaustavio ekonomski napredak cijele zemlje. Radnici, farmeri i ostali dobrovoljci se iz tvornica sele na bojište. Međutim, tradicionalno industrijski moćniji Sjever svoje resurse ulaže u gradnju novih tvornica za vojne potrebe. Te će tvornice kasnije čekati nove radnike i nove ciljeve proizvodnje.

U desetljećima nakon Građanskog rata formira se sve više sindikalnih organizacija. Isprva su sindikati skromnog radijusa djelovanja, fokusirani najčešće na prava određenog kvalificiranog zanata. Veliku promjenu u strukturi sindikalnog rada predstavlja organizacija Nacionalnog

[28] Ibid.
[29] Nicholson, P., *Labor's story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2001., str. 72
[30] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 251
[31] Ibid., str. 283

radničkog sindikata (NLU) neposredno nakon završetka Građanskog rata.[32] Na čelu s Williamom Sylvisom, Nacionalni radnički sindikat predstavlja prvu organizaciju koja, barem u teoriji, uključuje sve radnike, neovisno o njihovoj kvalificiranosti, grani industrije u kojoj su zaposleni ili nacionalnosti. Ideološki, on se odmiče od europskih radničkih partija koje su, većinom, pod utjecajem načela Komunističke partije ili ih u potpunosti zagovaraju. Za razliku od njih, radnički sindikat i ostali sindikati ovog poslijeratnog razdoblja u Americi ponajprije zagovaraju reformističke akcije. Time će organizirani radnici u SAD-u formirati američku verziju klasne borbe. Za američke radnike, tj. za radnike ujedinjene u sindikatima, krajnji rezultat klasne borbe ne vodi u komunizam ili socijalizam, već ostaje u parametrima sindikalizma.[33] Oni ne zagovaraju promjenu sistema na socijalistički tip države, već samo promjenu zakona.

Jedna od ključnih figura Nacionalnog radničkog sindikata, kao i cjelokupnog ranog američkog sindikalizma, bio je William H. Sylvis. Njegovo dugogodišnje sudjelovanje u Sindikatu ljevača željeza dalo mu je potrebno iskustvo za organizaciju daleko većeg radničkog sindikata. Bio je strastveni sindikalist i branitelj radničkih prava. Jedan je od prvih reformatora koji uviđa važnost povezivanja svih radnika bez obzira na spol ili boju kože. Nakon Građanskog rata proputovao je SAD-om održavajući govore o potrebi radničkog organiziranja i organizirajući podružnice po cijeloj državi.[34]

Godine 1866. u Baltimoreu je održana prva sjednica Nacionalnog radničkog sindikata. Bila je to prva organizacija koja je obuhvaćala sindikate iz cijele zemlje. Ovdje su donešene smjernice i njeni glavni ciljevi. Između ostalog, prihvaćen je i prijedlog Njemca Schlegela da se osnuje radnička partija.[35] Međutim, po tom pitanju se nije napravilo ništa više od unošenja te odluke u zapisnik. Tek će se narednih godina poduzeti potrebni koraci za osnivanje prve radničke partije u Americi.

Nacionalni radnički sindikat od samog početka ukazivao je na potrebe organizacije nekvalificiranih radnika, pokazivao je solidarnost prema ženama radnicama i crnim radnicima, te

[32] Originalnog naziva *National Labor Union* (AFL).
[33] Neufeld, M.: *Persistence of ideas in the American labor movement, the heritage of 1830s*, Industrial and Labor Relations Review, Vol. 35, No. 2, 1982., str. 207-220
[34] Boyer,R.., Morais, M.: *Labor's Untold story,* United Electrical, Radio and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str. 25
[35] Sylvis, J.: *The Life, Speeches, Labors and Essays of William H. Sylvis.*, Claxton, Remsen & Haffelfinger, Philadelphia, 1872., str. 87

se je zalagao za osmosatni radni dan i međunarodno jedinstvo radnika.[36] Sindikat se je povezao s Prvom internacionalom u Europi, ali, zbog nedostatka novčanih sredstava, delegati nisu slani u Europu do 1869. godine kada je jedan delegat poslan na sastanak Prve Internacionale u Basel. Te godine, Karl Marx se obratio Naconalnom sindikatu pismom u kojem, uz hvaljenje pozitivnog ishoda Građanskog rata, iskazuje nadu kako će netom završeni rat imati isti pozitivni učinak na napredak radničke klase, jednako kao što je Američki rat za nezavisnost imao za srednju klasu.[37]

Sve važnije smjernice programa sindikata dolazile su od prijedloga Williama Sylvisa. Prvi je uvidio važnost solidariziranja sa ženama radnicama i crnim radnicima, kao i zajedničke interese svih svjetskih radnika.[38] Također, prvi će pokrenuti promjenu sindikalizma na političku borbu koja će, kako se pokazalo, uništiti Nacionalni radnički sindikat.

U pismu Sylvisa Skupštini radnika države New York opisuje se kasnija politička borba radničkog sindikata koja će na kraju dovesti do njegovog kraha. U njemu Sylvis ukazuje na nepravednost monetarnog sistema, te zaključuje da se nijedna zakonska reforma ne može provesti kroz sindikate osim kroz političku borbu. Kroz monetarno pitanje, zagovara se zaokret u borbi sindikata kroz političku akciju.[39] Njegovo je mišljenje da, kada se uspostavi pravedan monetarni sustav, više neće biti potrebe za sindikatima.[40] Iako razumno ocjenjuje sve teži položaj radnika kao posljedicu loših zakona, ovaj će zaokret u djelovanju u potpunosti iscrpiti Nacionalni radnički sindikat koji je ugašen 1872. godine.

Iako je djelovao tek 6 godina, Nacionalni radnički sindikat bio je iznimno važan za američki radnički pokret. Bio je prva velika nacionalna organizacija koja objedinjuje sve radnike. Vrlo napredan za svoje vrijeme, Nacionalni sindikat jako utječe na ideologiju radničkog pokreta, shvaćajući potrebu za jedinstvom kvalificiranih i nekvalificiranih, međunarodnih i domaćih radnika.

---

[36] Austin, E., *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u,* R.A.D., Beograd, 1954., str. 86
[37] Marx, K.., *Address to the National Labor Union of the United States,* 1869., dostupno na: https://www.marxists.org/history/international/iwma/documents/1869/us-labor.htm (04.10.2014.)
[38] Austin, E., *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u,* R.A.D., Beograd, 1954., str. 86
[39] Ibid.
[40] Ibid., str. 95.

3.3. RANE KOMUNISTIČKE ZAJEDNICE

U prvoj polovici 19. stoljeća radnici su počeli shvaćati loše uvjete koje im nudi rastući kapitalizam. Cilj borbe bilo je besplatno davanje zemlje radnicima čime bi se, vjerovali su pristaše tog pokreta, smanjila bijeda i siromaštvo. Zakonom o okućnici iz 1862. godine ozakonjeno je besplatno davanje zemlje. Tisuće radnika s istoka naseljavali su Zapad u potrazi za boljim životom. Upitno je koliko su industrijski gradski radnici bili uspješni u vođenju poljoprivrednih radova i koliko je taj zahtjev zaista uspio u svom naumu. No, s razvojem ovog pokreta javljaju se i radikalniji zahtjevi pod utjecajem Roberta Owena i Charlesa Fouriera. Oni su bili teoretičari utopijskog socijalizma, čiju osnovu je predstavljala besplatna zemlja. Međutim, utopijski socijalizam imao je dugoročnije ciljeve od pukog poklanjanja besplatne zemlje. Njihov cilj bio je odbacivanje kapitalizma i potpuni preobražaj svijeta stvaranjem utopijskih zajednica čije bi tvornice i imovina bila zajednička svim članovima. Sredstva proizvodnje ponovno bi bila u rukama naroda.[41] Kapitalistička proizvodnja usmjerena na zaradu pojedinca bila bi usmjerena na socijalističku proizvodnju, tj. zaradu cijelog društva i raspodjelu dobara. Utopističkim socijalistima nije potrebna revoucija niti politička akcija. Oni su zahtijevali zemlju na kojoj mogu raditi i osnivati zajednice slobodnih pojedinaca. Popularnost ovih utopističkih zajednica naglo je porasla dolaskom Roberta Owena u SAD. Godine 1825. osniva se zajednica New Harmony u Indiani s gotovo tisuću pripadnika.[42] Tijekom 40-ih i 50-ih godina bit će osnovano više desetaka sličnih zajednica.

Iako su owenska mala socijalistička društva u jednom trenutku u Americi bila iznimno popularna, sva osnovana društva ubrzo su propala. Sukobi unutar zajednice, svađe oko podjele novca i raspodjele poslova demoralizirali su sve pripadnike pojedine zajednice. Kad se tome pridoda i nekonkurentnost na kapitalističkom tržištu, zbog nedostatka početnog kapitala, bilo je jasno da su ove zajednice osuđene na propast. Njihova najveća mana očitovala se u tome što se nisu mogli odvojiti od kapitalističkog društva koje ih okružuje.[43] Vanjsko društvo utjecalo je na svađe među članovima malom zaradom od svojih proizvoda.

[41] Austin, E.: *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 59
[42] Ibid., str. 60
[43] Ibid., str. 61

3.4 JAČANJE SINDIKALNIH ORGANIZACIJA

3.4.1 Vitezovi rada

Američki Radnički sindikat ustupio je mjesto drugoj radničkoj organizaciji – Vitezovima rada. U početku tajni i ekskluzivni sindikat, Vitezovi će se tijekom 1880-ih godina prometnuti u najbrojniju američku radničku organizaciju. Nakon velikih štrajkova iz 1877. godine činilo se kako su industrijalci i vlada uspjeli batinama prisiliti radnike na poslušnost. Glavni ljudi u štrajkovima kazneno su gonjeni, a većina ostalih štrajkaša stavljani su na crne liste. Većina sindikata drastično gubi članove zbog odmazda i antisindikalnih pravila zapošljavanja. Situacija se drastično promijenila s početkom 80-ih godina 19. stoljeća. Nakon samo par godina oporavka od krize iz 1873. godine, koja je pokosila američko gospodarstvo, panika u gospodarstvu se ponavlja potpirujući još jednu gospodarsku krizu. Iako daleko manja po utjecaju na ekonomsko stanje u zemlji, ova će kriza vrlo pozitivno doprinijeti radničkom pokretu. Poučeni prijašnjim iskustvom, u strahu za svoje poslove radnici se ponovno masovno učlanjuju u nacionalne sindikate. Ovdje će najviše profitirati mlada i vizionarska organizacija pod imenom Vitezovi rada.

Vitezovi rada su u početku osnovani kao tajno radničko društvo po uzoru na masonske lože. Od njih preuzimaju rituale pri ulasku u ovo društvo, te gotovo isto nazivlje. Primjerice vođa Vitezova rada je bio Veliki Majstor Radnik, te su koristili lozinke, simbole i posebna rukovanja. Osnovani su 1869. godine, a prvi Veliki Majstor bio je James Stephens.[44] Kao i Radnička Unija prije Vitezova, vode se idejom organiziranja svih radnika u jedno radničko bratstvo, bez obzira na njihovu kvalificiranost, boju kože i etnicitet. Njihovo je osnivanje došlo u vrlo zabrinjavajući trenutak za američke sindikate. Godine 1871. sve su radničke organizacije brojale 700 tisuća radnika. Do 1878. godine njihov broj snizio se na oko 50 tisuća.[45] Unatoč tome, Vitezovi rada preživljavaju ovo teško razdoblje.

Godine 1879. Stephensa na mjestu vođe zamjenjuje Terence Powderly, jedan od vodećih ljudi američkog sindikalizma u drugoj polovici 19. stoljeća. On mijenja strukturu Vitezova, odustajući od tajnovitosti i simbola i modernizirajući sindikat. S obzirom da je dosta često

[44] Austin, E.: *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 112
[45] Ibid., str. 114

mijenjao poslove, nekad čak i na mjestima poslodavca, njegove ideje, kao i ideje mnogih njegovih suvremenika, u nekim slučajevima se nisu podudarale s interesima radničke klase. Powderly se zalagao za uzdizanje pojedinaca iz radničke klase, ne klase u cjelini.[46] Ipak, vidio je i shvaćao nepravdu radništva i zalagao se za promjenu cjelokupnog sustava. No, također je smatrao da do svojih ciljeva radnici moraju doći na miran način, bez štrajkova, kroz obrazovanje, solidarnost i organiziranje kako bi moralno podigli cijelo društvo.

Prestavši s tajanstvenim znakovljem i nazivima, ideologija koju je Powderly začeo nejasna je mješavina socijanih ideala uzevši kao krajnji cilj uzdizanje cijelog čovječanstva, koje će započeti s radništvom. Orijentirali su se na izgrađivanje i poticanje radničkog javnog mišljenja, i tek onda kada bi radnici bili spremni, izgrađivanje radničkog aparata. Protive se štrajkovima, zalažući se pritom za slogu između poslodavaca i radnika. Bore se protiv akumuliranog kapitala i prevelikog bogatstva pojedinaca. Štrajkovi su bili sredstvo pritiska samo kada poslodavac nije pristajao na rješenje mirnim putem. Najvažniji zakoni za poboljšanje radničkih uvjeta bili su osmosatni radni dan, zabrana dječjeg rada, te program agrarne reforme. Posebni interesi svake grupe ili struke podređeni su općim interesima radništva. Neuspjeh Vitezova da uspostave zadružne kompanije pridonijeli su shvaćanju američkih radnika da nema vraćanja na individualni rad.[47] Veliki uspjeh vitezova bio je u njihovom organiziranju nekvalificiranih radnika, kao i bezuvjetno prihvaćanje crnih radnika u svoje redove.

Iznimni porast članova tijekom 1885. i 1886. godine rezultat su krize i velike pobjede radnika u štrajku 1885. godine na mreži Jugozapadnih željeznica. Nadnice su na tom sustavu željeznica u kratkom vremenu skraćene za 10%, pa zatim za još 5%. Radnici su odlučili štrajkati. Duž Jugozapadne željeznice, koja je povezivala Missouri, Kansas, Texas i Wabash u Indiani, nicale su podružnice Vitezova rada. U strahu da ovaj štrajk ne poprimi razmjere štrajkova koji su pogodili željeznicu 1877. godine, Jay Gould,[48] vlasnik tvrtke, odlučuje primiti čelnike Vitezova rada i prihvatiti njihove uvjete. Bio je to presedan. Po prvi puta u povijesti radničkog pokreta

[46] Ibid., str. 117
[47] Ibid., str. 126
[48] Jay Gould, ili „Čarobnjak s Wall Streeta“ kako su ga nazivali, bio je vlasnik željezničkih kompanija Union Pacific mreže Jugozapadnih željeznica, kao i telegrafske kompanije Western Union. Također, bio je jedan od najmoćnijih i najomraženijih industrijalaca u cijelom SAD-u. Zinn navodi kako je jednom prilikom izjavio: „*Mogu unajmiti jednu polovicu radničke klase da pobije drugu polovicu.*“

čelnici nekog sindikata primljeni su na pregovore kao ravnopravni suparnici kapitalistima.[49] Radnici su, kroz direktnu borbu, polučili veliki uspjeh. To se očitovalo i u enormnom priljevu novih članova Vitezova rada. Godine 1885. Vitezovi su brojili preko 110 tisuća članova da bi nakon samo godinu dana taj broj narastao do 730 tisuća.[50]

Nakon ugušenih štrajkova 1886. godine broj Vitezova u znatnom je padu. Pod izgovorom bombaškog napada na Haymarketu, radnički sindikati nasilno su gušeni pod optužbama da su anarhistički. U samo godinu dana broj Vitezova past će za više od 200 tisuća.[51] Unatoč brojnosti, zbog slabe organizacije i jake represije mjesto vodećeg američkog nacionalnog sindikata preuzet će Američka federacija radnika.

3.4.2. Američka federacija radnika

Američku federaciju radnika (AFR) osnovala su trojica radnika koji su prijašnjih godina povezani sa socijalistima: Samuel Gompers, Adolph Strasser i P. J. McGuire.[52] Iako je socijalizam imao određenog učinka na njihov program, ta organizacija pretežito se orijentira na bliske jednostavne, pragmatične ciljeve. Oni priznaju podređenu ulogu radničke klase nad kapitalom, kao i sukob tih dviju strana, ali ne žele mijenjati postojeći sustav. Njihova ideologija najbolje je opisana sloganom čistog i jednostavnog sindikalizma.[53] Prihvaćaju podređeni položaj radničke klase nad kapitalom, ali zahtijevaju veća prava i veću nagradu za rad. Kao decentralizirana organizacija zahtijevala je od svojih podružnica organiziranje po pojedinim strukama. Oni se odmiču od ideoloških zahtijevanja Vitezova kao i klasne borbe socijalista i zahtijevaju prava samo za određen dio kvalificiranih radnika, tvoreći tako povlašten dio radništva i dodatno ga odvajajući od radničkog jedinstva.

U suštini, AFR je nastao kao izraz neslaganja s programom Vitezova rada. Ideologija Federacije je potpuna suprotnost ideologiji Vitezova rada. Čelnici AFR-a primali su visoke plaće od sindikata, često su se družili s poslodavcima i po načinu života gotovo da i nisu imali dodirnih

[49] Commons, J. R.: *History of Labor*, u J. Brecher, *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str. 27
[50] Brecher, J.: *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972. str. 28
[51] Austin, E.: *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 135
[52] Ibid. str. 137.
[53] *"pure and simple unionism*" je termin koji je označavao program AFR-a. Također, služio je i kao odmak od rastućeg revolucionarnog radikalizma.

točaka s nekvalificiranim siromašnim radnicima. Dobri odnosi s poslodavcima, realna, pragmatična očekivanja i često protivljenje štrajkovima omogućit će AFR-u opstanak tijekom svih turbulentnih razdoblja radničkog pokreta.

Američka Federacija Radnika je očiti primjer američke posebnosti u radničkom pokretu. Sindikalne organizacije u 19. stoljeću rijetko su pod utjecajem marksističkih i socijalističkih načela europskih radničkih pokreta. Američki sindikati niti u jednom trenutku ne pozivaju na revolucionarna previranja. Socijalistička stranka je slaba i neutjecajna, tako da radnici ne mogu u većoj mjeri prihvatiti socijalističke i marksističke ideološke koncepte.

Ova dva sindikata najveće su radničke organizacije u SAD-u u drugoj polovici 19. stoljeća. Oni sami stvaraju ideologiju na temelju problema i realnosti američke radničke klase gotovo bez utjecaja europskog socijalizma koji je, do tog trenutka, već preuzeo vodstvo u svim većim europskim radničkim pokretima. Vitezovi rada polagali su sve nade u ponovno obrazovanje radnika i poslodavaca da odbace krupni kapitalizam i urede državu na solidarnom zadrugarskom principu. AFR, s druge strane, ne želi nikakvu promjenu i teži očuvanju *statusa quo* uz povećanje plaća i bolje uvjete za kvalificirane radnike. Upravo suprotno, Gompers je, obraćajući se socijalistima, u jednom svom govoru izjavio: „*Nisam samo protivnik vaše (socijalističke) doktrine, protivnik sam i vaše filozofije. U ekonomiji ste nerazumni, društveno ste u krivu, a u industriji su vaše teorije nemoguće.*“[54]

S oprečnim programima ova dva sindikata neizbježno dolaze u sukob i time dodatno razdvajaju već ionako podijeljen radnički pokret. Od sukobljavanja sindikata koristi imaju samo industrijalci. Radnički pokret s dijeljenjem na međusobno sukobljene organizacije nikako ne može napredovati. To je sasvim jasno i Eugene Debsu, tada još relativno nepoznatom borcu za radnička prava. U svojim kasnijim radovima, o sukobu Powderlya i Gompersa Debs ističe:

> „*Zahtjevi vremena ističu potrebu ujedinjenja i usklađenja radničkih zahtjeva, ali svađa između gosp. Powderlya i gosp. Gompersa neće imati taj učinak. Poticat će neslogu, teškoće i mržnju. Dvije velike*

[54] SG to AFL Convention, Nov. 1903., dostupno na: http://www.gompers.umd.edu/quotes.htm#SOCIALISM (11.11.2014.)

radničke organizacije u sukobu pokazat će neprijateljima radničkog pokreta da radnici ne mogu surađivati.“ [55]

Iz navedenih razloga prosječan američki radnik i nije mogao biti upoznat s doktrinom Prve Internacionale i marksističke ideologije. Kada se govori o revolucionarnom potencijalu američkih radnika, AFR je dodatno pogoršao situaciju uzdižući samo jedan dio radnika u srednju klasu, podržavajući mit o američkom snu u kojem svaki radnik ima priliku za bolji život.

Unatoč sukobu ovih dviju organizacija, klasna svijest radnika je rasla sa shvaćanjem da se samo organizirano mogu oduprijeti sve jačim napadima industrijalaca. Iako se još ne nadziru pokreti za odbacivanje kapitalizma, sve je veći otpor radnika protiv loših uvjeta rada. Masovniji i sve češći štrajkovi isprovocirat će i nasilniju reakciju poslodavaca. Druga polovica 19. stoljeća doba je masovnih štrajkova i sukoba u američkom radničkom pokretu.

[55] Debs, E.: *Powderly and Gompers,* Locomotive Firemen’s Magazine, Vol. 14., No. 8, 1890., str. 705

4. ESKALACIJA NASILJA

4.1 OBILJEŽJA KLASNIH SUKOBA

Paradoksalna je činjenica da SAD, kao zemlja s gotovo nepostojećom klasnom svijesti i vrlo malim brojem pristaša socijalizma, anarhizma i ostalim varijacijama marksističkog pogleda na svijet, ima dugu povijest nasilnih klasnih sukoba.[56] Borbe radnika i poslodavaca u SAD-u jedne su od žešćih u povijesti klasnih borbi uopće. Nasilje kod štrajkova učestalije je u ovoj državi nego u bilo kojoj industrijskoj naciji.[57] Nasilni aspekt američke klasne borbe vrlo je bitna stavka u razumijevanju radničkog pokreta u Americi. Oštra represija poslodavaca nad štrajkašima jedan su od razloga njihova neuspjeha. Korporacije imaju odriješene ruke pri razbijanju štrajkova i koriste sve svoje resurse na raspolaganju. Unajmljivanje zloglasne Pinkertonove detektivske agencije da sabotira i prekida štrajkove jedan je od njih. Isto tako, stvarat će se posebni policijski odredi, te će se državne i federalne trupe pozivati u pomoć. Uključivanje vojske značilo je pooštravanje klasne borbe, štrajkova i nereda. Iako nije jedini razlog neuspjeha, ovakva represija imala je za rezulat vrlo slabu uspješnost štrajkova. Elaine Austin donosi važnu primjedbu o važnosti nasilja u američkoj klasnoj borbi:

> „*Ratovanje je stručan izraz… Da li je taj izraz na mjestu kada se opisuju odnosi između kapitalista i radnika? Nažalost, jest. Počevši od sedamdesetih godina prošlog stoljeća, puške, špijuni, meci i trupe igrali su u Americi važnu ulogu u odnosima između radnika i njihovih poslodavaca. Oni su odlučivali mnoge bitke u industriji.*“ [58]

Posebno mjesto u povijesti američkih štrajkova zauzimaju željezničkih štrajkovi iz 1877. godine, kao jedni od najvećih i najrašireniji štrajkova u povijesti američkog radničkog pokreta.

[56] Taft, P., *Violence in labor disputes*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 364, Patterns of Violence (Mar., 1966), str. 127-140
[57] Ibid., str. 128
[58] Austin, E., *Kratka istorija radničkog pokreta u Americi*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 95

Najčešći štrajkovi koji su završavali krvoprolićem započinjali su spontano, bez odobrenja vodećih američkih sindikata. Posebno žestoki sukobi eskalirali bi uvođenjem "štrajkolomaca". [59]

Radikalne grupe, u ranijim razdobljima američkog radničkog pokreta, nisu imali dovoljno snage i resursa pokrenuti velike ustanke. Isto tako, nisu imali niti puno članova koji bi se slagali s njihovim ciljevima štrajka. Tek će s početkom 20. stoljeća i Internacionalnim radnicima svijeta, kao i sa Socijalističkom radničkom partijom Amerike, štrajkove početi organizirati rastuće radikalne stranke.

Ono što karakterizira američke štrajkove su i izuzetno pragmatični ciljevi orijentirani na trenutne i vrlo konkretne probleme. Štrajkovi koji su revolucionarnog karaktera i zahtijevaju promjenu cjelokupnog sustava praktički su nepostojeći. Većina europskih ustanaka pod vodstvom je ili pod velikim utjecajem Komunističke partije i Marxove doktrine. Kao i kod organiziranih radničkih sindikata, spontani štrajkovi gotovo su uvijek reformatorskog karaktera, unatoč trudu poslodavaca da dokaže revolucionarnu narav tih štrajkova. S tim u vezi, najviše represija osjetit će malobrojni anarhisti. Tako će, na temelju indicija i bez konkretnih dokaza, sedmero anarhista iz Chicaga biti osuđeno za tragediju na Haymarketu 1886. godine. Ovi postupci, iako pod krinkom zakona, u biti su podvaljivanja ljevičarskim skupinama kako bi optuživanjem njihovih vođa oslabili i demoralizirali ostale pripadnike. Strategija je bila vrlo uspješna. Nakon 1886. godine anarhisti se nikada nisu vratili na brojnost prije smaknuća njihovih vođa. S druge strane, to će stvoriti mitove o mučenicima kod radnika i svih ljevičara, pa će, na njihovom primjeru, kasniji socijalistički vođe poput Eugene Debsa i Bill Haywooda, dalje voditi borbu protv kapitalizma.

4.1.1 Pinkerton obavještajna agencija

Vodeći ljudi industrije imali su na raspologanju više oružja protiv radništva. Pokazalo se kako je privatna zaštitarska vojska bila jedna od najučinkovitijih. Također, uvođenje zaštita

[59] Štrajkovi, poput onih iz 1877. godine ili 1892. godine u Homesteadu, trajali su i po nekoliko mjeseci. Da bi se troškovi u tom razdoblju što više smanjili, poslodavci su unajmljivali dodatnu radnu snagu ili "štrajkolomce", najčešće nezaposlene imigrante u potrazi za bilo kakvim poslom, koji bi zamjenjivali radnike u štrajku. Štrajkolomce je gotovo uvijek štitila vojska i kod njihovog uvođenja je većinom dolazilo do najvećih sukoba s velikim brojem žrtava na obje strane.

industrijskih postrojenja bio je vrlo unosan posao. Allan Pinkerton među prvima uviđa ovu priliku za zaradu i osniva agenciju koja će kasnije postati jedna od najvećih privatnih zaštitarskih tvrtki na svijetu.[60] Osim državnih i federalnih trupa koje su pozivane u pomoć samo kad je situacija izmakla kontroli, Pinkertonova privatna vojska bit će jedan od najčešćih suparnika štrajkašima kroz cijelo 19. stoljeće. U otvoreni sukob s radnicima dolazili su samo u vrijeme velikih štrajkova, kada su sve ostale mogućnosti bile iscrpljene. A drugih mogućnosti je bilo mnogo. Jedan od glavnih zadataka detektivskih agencija bilo je destabiliziranje i onemogućivanje organiziranja radničkog sindikata. Agencija je ubacivala špijune koji su, zadobivši povjerenje ostalih radnika, bivali izabrani na funkcije u sindikatima. Nakon toga iskorištavali su te funkcije za stvaranje nesloge među radnicima i agitiranje na nasilje zbog kojeg bi taj sindikat kasnije bio optužen i ugašen. [61]

4.2 ŠTRAJKOVI 1877. GODINE

Posebno mjesto u povijesti američkih štrajkova zauzimaju željezničkih štrajkovi iz 1877. godine, kao jedni od najvećih i najraširenijih štrajkova u povijesti američkog radničkog pokreta. Godina 1877. označava značajnu promjenu u klasnim sukobima SAD-a. Raniji štrajkovi bili su manji i homogeniji, te se nisu širili izvan gradova, pa čak ni tvornica u kojima su počinjali. Godine 1877. po prvi put štrajkovi se šire na cijelu zemlju. Iako započinje na željeznicama, radnici iz drugih industrija solidariziraju se i pružaju podršku skretničarima, vlakovođama i ostalim željezničkim radnicima. U toku štrajka radnici pružaju odlučan otpor prema unajmljenim detektivima, u ovom slučaju Pinkertonovoj agenciji, te državnoj i federalnoj vojsci, u sukobima koji će, u nekim slučajevima, poprimati i obilježja ratnog stanja.

Neposredne uzroke događaja iz 1877. godine treba potražiti unatrag nekoliko godina, konkretnije u 1873. godini. To je godina koja označava početak gospodarske krize koja je paralizirala američko društvo. Početkom 1870-ih godina nije bilo gotovo nikakvih naznaka koji bi ukazivali na nadolazeću depresiju. SAD su na svim poljima napredovali iznimnom brzinom.

[60] Austin,A,. *Kratka istorija radničkog pokreta u SAD-u,* R.A.D, Beograd, 1954., str. 101
[61] Ibid.

Tvornice rade punom silom, grade se željeznice, iskopavaju se novi rudnici bakra i srebra, industrija željeza i čelika je u punom zamahu, a špekulanti na burzama dovode nove investicije iz Europe osiguravajući si iznimne profite. Sve više moći u rukama drže bankari i burzovni mešetari. Wall Street polako postaje sinonim za moć i bogatstvo. Pa ipak, u rujnu 1873. godine bankarska kuća Jaya Cookea, tada najmoćnija u državi, objavila je zatvaranje.[62] Rezultat toga je višegodišnja depresija, dotada najgora u SAD-u. Bogate američke obitelji Rockefeller, Carnegie, Vanderbilt i Morgan nisu značajnije osjetili krizu. Dapače, njihova bogatstva su i dalje sustavno rasla. Takav je slučaj bio i s J. P. Morganom, koji će naslijediti banke Jaya Cookea na mjestu najmoćnije bankarske kuće u Sjedinjenim Američkim Državama.

U pokušajima da se smanje troškovi poslovanja na udaru se prvi nalaze radnici. Od 1873. do kraja depresije 1878. godine bez posla će ostati gotovo tri milijuna ljudi. Također, na udaru će se najviše naći pripadnici sindikata. Od 30 sindikata koji postoje od 1873. godine, do 1877. godine opstat će ih samo devet.[63] Već će u 1873. godini početi demonstracije protiv nezaposlenih i ogorčeni štrajkovi koji će najčešće završavati porazom radnika.

Ogorčenost je rasla iz godine u godinu da bi vrhunac dosegao 1877. godine. U lipnju te godine, Baltimore&Ohio Railroad odlučio je smanjiti plaću za 10% svojim radnicima što je bilo drugo smanjenje u razdoblju od osam mjeseci. Uvidjevši da željeznički sindikati neće reagirati na smanjenja plaće, radnici odlučuju sami djelovati. U malom željezničkom gradiću Martinsburg u Zapadnoj Virginiji spontano su, u znak protesta, prestali raditi i, otkačivši lokomotive, objavili su da vlakovi neće napuštati stanicu dok se ne vrate stare nadnice.[64] Takvi štrajkovi su obično bili razbijani dovođenjem štrajkolomaca, no u ovom slučaju radnici silom sprječavaju dolazak policije i štrajkolomaca do vlakova. Punu potporu pružaju im i građani Martinsburga, kao i lokalne jedinice policije koje su prvotno dovedene da razbiju štrajk.[65] Policija nije bila najpouzdanija jedinica budući da je mnogo njenih pripadnika radilo na željeznici.[66] Iz tog razloga guverner Zapadne Virginije moli predsjednika SAD-a da pošalje federalne trupe da razbiju štrajk. Po dolasku vojnika, štrajk je u Martinsburgu oslabio. Međutim, događaji u Zapadnoj Virginiji

[62] Boyer, R., Morais, H., *Labor's untold story*, United Electrical, Radio and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str. 39
[63] Ibid., str. 106
[64] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 275
[65] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow books, San Francisco, 1972., str.1
[66] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str.275

bili su tek početak. Val štrajkova širi se željeznicom diljem nacije, posebice u industrijskim gradovima Baltimorea, Chicaga, Pittsburgha, St. Louisa i dr. U tim gradovima, štrajk se širi izvan granica željeznice u sve dijelove industrije uzrokujući tako potpuni ekonomski zastoj.[67] Također, gradovi su poprišta i krvavih sukoba između radnika i vojske. U Pittsburghu je, u razmjeni vatre između gomile i vojnika, poginulo 10 ljudi većinom nepovezanih sa željeznicom.[68] Najžešće borbe vodile su se po dolasku federalne vojske na mjesta štrajkova. U svim štrajkovima tijekom 1877. godine poginulo je oko stotinu radnika, a još više ih je ranjeno.

Kao što je već prije spomenuto, sindikati su imali vrlo slab ili gotovo nikakav utjecaj na događaje u 1877. godini. Dapače, čelnici najvećih željezničkih bratstava, poput Bratstva vlakovođa i Bratstva ložača u lokomotivama, ove štrajkove u potpunosti odbacuju.[69] Razlozi se mogu pronaći u činjenici da su ta bratstva izrazito zanatski orijentirana, tj. teže ujedinjavanju radnika određenog zanata.[70] S druge strane, nedavno osnovana Radnička partija SAD-a vrlo je aktivno sudjelovala u štrajkovima dijeljenjem letaka i izdavanjem smjernica radnicima u štrajku. U Chicagu je, za vrijeme velikih štrajkova, organizirala skup na kojem je govor održao Albert Parsons, zahtijevajući nacionalizaciju željeznica.[71] S druge strane, samo se u St. Louisu pojavljuje kao organizator cjelokupnog štrajka. Spomenuti štrajk je ujedno i jedini štrajk u kojem se osjećao „revolucionarni zanos“ i koji je podsjećao na radničko samoupravljanje. Pripadnici Radničke stranke u svojim govorima pozivaju na opći štrajk svih grana industrije u St. Louisu zahtijevajući nacionalizaciju željeznica, rudnika i cjelokupne industrije.[72]

Veliki val štrajkova koji se dogodio u SAD-u 1877. godine, iako najveći i najbrojniji dotad, završio je naglo kako je i započeo. Javio se kao reakcija na nepravedno i još uvijek nerazvijeno kapitalističko društvo tadašnjeg doba.[73] Neuspjeh štrajkova, kao i radničkog pokreta u SAD-u, proizašao je ponajprije iz geografske, ali isto tako i interesne razjedinjenosti radnika. S velikim geografskim udaljenostima dolazi i do zasebnih interesa u svakom pojedinom štrajku. Spontani i neorganizirani karakter ovih štrajkova doveo je do nedostatka glavnog cilja na kojem bi svi

[67] Nicholson, P., *Labor's story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2001., str. 109
[68] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z, Zagreb, 2012, str. 278
[69] Ibid.
[70] Za razliku od industrijkog sindikalizma koji teži organiziranju radnika unutar jedne industrije, primjerice svi radnici zaposleni u automobilskoj industriji.
[71] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 278
[72] Ibid., str. 280
[73] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str. 21

štrajkovi inzinstirali. Također, tu je i pitanje nasilnog ponašanja represivnog aparata prema štrajkašima. Predsjednik Rutherford Hayes u svom je dnevniku jednostavno zaključio: „*Štrajkaši su ugušeni silom*.“ [74] U gušenju ustanka sudjelovalo je oko tri tisuće saveznih vojnika, a tisuće radnika završava u zatvorima. Pa ipak, ne može se reći da su štrajkovi doživjeli potpuni debakl. Osim određenih ustupaka koje su napravile željezničke kompanije, na dramatičan se način vidjelo kakvu ekonomsku štetu radnici mogu počiniti svojim neposluhom. Isto tako, spriječili su pogoršanje radničkog životnog standarda, te su pomogli da se srednji sloj upozna s problemima radništva.[75] Ovi štrajkovi privukli su pozornost eurospkih socijalista na probleme američkih radnika.

4.3 TRAGEDIJA NA HAYMARKETU

Osim otvorenog sukoba, poslodavci u suradnji s američkom vladom imali su više učinkovitih sredstava protiv organiziranog radništva, od kojih neki uključuju stavljanje članova sindikata na crne liste [76] i prisiljavanje potpisivanja tzv. „Yellow dog“ ugovora.[77] Nakon Velikog Ustanka iz 1877. godine dodatno se pooštravaju antisindikalna djelovanja, ali se štrajkovi ne smanjuju. Upravo suprotno, u 80-im godinama 19. stoljeća jačaju američki sindikati i radničke stranke, a sve je više štrajkova pod njihovim vodstvom. Radnici dobivaju na snazi i opasnije ugrožavaju vladajuću elitu, a u zraku se osjeća revolucionarni govor.[78] Tako će Vitezovi rada, najjača sindikalna organizacija ovog doba, uspješno voditi nekoliko štrajkova, od kojih je najpoznatiji i najuspješniji štrajk 1885. godine na Jugozapadnom sustavu željeznica u vlasništvu Jaya Goulda. U sličnoj situaciji koja je prethodila štrajkovima 1877. godine, radnici reagiraju na sličan način, bojkotom i štrajkovima, ali ovoga puta i naoružanjem. U drugoj polovici 19. stoljeća pojačavaju se zahtjevi za osmosatnim radnim danom. Pokreti za ovakvim uređenjem radnog dana bili su prisutni od kraja Građanskog rata. Tijekom 80-ih godina kraće radno vrijeme,

[74] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str.21
[75] Ibid.
[76] Crne liste bile su registri članova sindikata unutar pojedine kompanije ili federalne jedinice pomoću kojih se onemogućavalo zaposlenje članovima sindikata.
[77] Još jedna antisindikalna strategija. „Yellow dog“ su ugovori u kojima se novozaposleni radnik obvezuje kako neće pristupiti niti jednom sindikatu.
[78] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*., V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 294

veće plaće i bolji zdravstveni uvjeti rada glavni su razlozi štrajkova koji se iz godine u godinu povećavaju. Godine 1886. broj štrajkaša i štrajkova gotovo se utrostručio u odnosu na prošle godine, a štrajkovi su se pojavljivali u svakoj grani industrije i širom cijele zemlje.[79] Početkom 1886. počele su pripreme za veliki štrajk 1. svibnja iste godine. Tada još nova i relativno nepoznata organizacija Američka federacija radnika pozvala je na veliki štrajk u svim područjima gdje osmosatni radni dan još nije bio usvojen. Ovom pozivu protivio se vođa Vitezova rada, Terence Powderly, predloživši izobrazbu poslodavaca i radnika o osmosatnom radnom danu. [80] Anarhisti se također protive štrajku proglašavajući ga kompromisom i prihvaćanjem nadničkog sustava.

Unatoč protivljenju čelnih ljudi najvećih sindikata, prvog svibnja 1886. godine 350 tisuća radnika diljem zemlje izašlo je na ulice.[81] Pokret se koncentrirao na velike industrijske gradove, a najbrojniji štrajkovi odvijali su se u Chicagu, New Yorku, Cincinnatiju, Baltimoreu i Milwaukeeju.[82] Štrajkovi su trajali danima, sa sve većim uspjehom za radnike.

U Chicagu, kao jednom od epicentara američkog radničkog pokreta, ostvarivali su se impresivni uspjesi radnika. Kao jedan od vodećih industrijskih gradova države, u njemu je djelovao jedan od najjačih radničkih pokreta u SAD-u. Velik broj imigranata iz Zapadne Europe, posebice Njemačke, uvelike je utjecao na širenje anarhističkih i marksističkih ideja među radnicima ovoga grada. Anarhistička skupina je u cijeloj zemlji bila zanemariv faktor, no u Chicagu je narasla do vrlo utjecajne grupe. Već prije 1. svibnja, otprilike 10 tisuća radnika uspjelo je skratiti svoje radno vrijeme, a za vrijeme štrajkova oko 30 tisuća ljudi protestiralo je na ulicama.[83] Kraj borbe za kraće radno vrijeme završio je tragično. Jaki radnički pokret značio je i odlučniju represiju industrijalaca nad radnicima. Kao odgovor na štrajkove 1. svibnja, državna policija pucala je na štrajkaše koji su napadali štrajkolomce u tvornici McCormack ubivši četvero i ranivši mnogo više radnika.[84]

Razbješnjeni tom reakcijom, anarhistički vođe Albert Parsons i Augustus Spies nizom letaka i vatrenih govora, agitirali su za oružanu borbu protiv kapitalista. Sazvali su veliki štrajk

[79] Ibid., str. 31
[80] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 300
[81] Ibid.
[82] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str. 39
[83] Ibid., str.31
[84] Ibid., str. 46

na trgu Haymarket gdje se 4. svibnja okupilo oko 3 tisuće ljudi koji nisu radili nerede. Uoči završetka sastanka, kada se već znatno smanjio broj sudionika, policija je počela rastjerivati gomilu. Odjednom iz policijskih redova odjekne bomba na mjestu ubivši 5 policajaca i ranivši više od 50 ljudi. Ne znajući što se događa niti otkud je bomba doletjela, policija je otvorila vatru na prosvjednike. Chicago Tribune prenio je vijesti o događaju vrlo iscrpno. Nakon eksplozije bombe navodi da su u općem kaosu nakon eksplozije zrakom fijukali meci policajaca prema gomili, i obrnuto. Također, navode izjavu jednog policajca neposredno nakon događaja:

> *„Parsons, Spies i Fielden su trebali biti obješeni već poslije štrajka u tvornici Mckormack i ovo se nikad ne bi dogodilo. Već godinama propovijedaju o ratu i dinamitima i sad su nam pokazali praktičnu stranu. Sada trebamo ubiti te gadove čim ih vidimo. Nećemo se više s njima zamarati.“* [85]

Nepoznati policajac nije jedini koji je imao ovakvo razmišljanje nakon događaja na Haymarketu. Upravo suprotno, veći dio američke javnosti dijelilo je uvjerenje da su anarhisti jedini i potpuni krivci za teroristički napad. Osmorica anarhističkih vođa odmah je uhićeno nakon eksplozije, premda neki od njih nisu ni prisustvovali štrajku na Haymarketu, dok je Fielden bio posljednji govornik na pozornici u trenutku kad je bomba eksplodirala.

Kratkoročno, bio je to učinkovit način za obezglavljivanje radničkog pokreta. Bomba na Haymarketu savršeno je poslužila industrijalcima za zatiranje radničkog pokreta. Pogubljenje anarhista predstavljao je nenadoknadiv gubitak za radikalne pokrete. Osuda, iako bez dokaza i na nikakvoj osnovi, provedena je jednoglasno. Anarhisti se moraju kazniti. Tužitelji nisu ni pokušavali povezati optuženike s mjestom događaja, bombom ili bilo čim što je imalo veze s tragedijom na Haymarketu. Cjelokupna optužba sastojala se od citiranja govora i pisama što su ih neposredno prije Haymarketa davali optuženici. *The New York Times* opširno je izvještavao o optužbama protiv anarhista. U govorima se, između ostalog, upozorava radnike o naoružavanju prije ulaska u štrajk, opisuje izrada bombi, te se sazivaju vojne vježbe za štrajk 1. svibnja.[86]

---

[85] "Dynamite Bomb thrown into a crowd of policemen", *Chicago Tribune*, 5 May 1886., dostupno na: http://archives.chicagotribune.com/1886/05/05/page/1/article/front-page-1-no-title (02.11.2014.)

[86] "The Prosecution closes, testimony before the state all before the jury", *The New York Times*, August 1 1886., dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9D05E1D81030E533A25752C0A96E9C94679FD7CF (12.11.2014.)

Obrana je na to odgovorila da se ovim ljudima ne sudi zbog anarhizma ili socijalizma već zbog ubojstva, te da se podmetanje bombe na Haymarketu ne može dokazati za niti jednog od optuženika.[87] Unatoč tome, petorica optuženika, Albert Parsons, August Spies, Adolf Fischer, George Engel i Louis Lingg, osuđena su na smrt vješanjem, dok su preostala trojica Samuel Fielden, Michael Schwab i Oscar Neebe osuđeni na dugogodišnju zatvorsku kaznu. Bilo je jasno da su anarhisti kažnjeni zbog svojih uvjerenja, ideja i literature.[88]

Dugoročna posljedica bombe na Haymarketu i pogubljenih anarhista bit će još veće nezadovoljstvo radnika. Radnički pokret prepoznat će petoricu anarhista kao mučenike. U godinama nakon egzekucije održavali su se skupovi komemoracije smaknutih ljudi. Eugene Debs će ih u jednom svom eseju nazvati apostolima rada i mučenicima.[89] U narednim godinama, oni će predstavljati simbol klasne borbe i nepravde kapitalizma. Na sprovodu se okupilo više od 20 tisuća ljudi koji su se u miru oprostili od svojih junaka. New York je popratio ovaj ispraćaj riječima: „bio je to veliki dan za socijalizam!“ [90]

4.4 NASILJE SE NASTAVLJA: ŠTRAJKOVI NA PRIJELAZU STOLJEĆA

Usprkos obračunavanju s čikaškim „apostolima“ rada, radnički pokret se na prijelazu u 20. stoljeće nezaustavljivo širi. Članova u sindikatima je sve više, a Socijalistička stranka jača pod vodstvom istakutog američkog socijalista Daniela deLeona. Ovo je doba kada se po prvi puta u radničkom pokretu pojavljuje Eugene Debs, jedan od vodećih socijalističkih vođa američkog radničkog pokreta. U to vrijeme još uvijek je bio sindikalist, no štrajk u Pullmanovoj tvornici vagona, po njegovim riječima, bit će ključan trenutak u njegovoj preorazbi na socijalizam.

[87] Ibid.
[88] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 302
[89] Debs. E. V.: *The Martyred Apostles of Labor*, u *Writing of Eugene W. Debs: A Collection of Essays by America's Most Famous Socialist*, Library of Congress Cataloging, Red & Black Publishers, St. Petersburgh, 2009, str. 11-16
[90] "Last of the Anarchists, Closing scene of the Haymarket tragedy", *New York Times*, November 13 1887, dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9E06EED91E38E033A25757C1A9679D94669FD7CF (12..11.2014.)

4.4.1 Štrajk u Homesteadu

Godine 1892. izbijali su štrajkovi diljem zemlje, od kojih je najveći vođen u čeličani Andrewa Canregieja u Homesteadu u Pennyslvaniji. Trogodišnji kolektivni ugovor koji je kompanija potpisala s Ujedinjenim radnicima industrije željeza i čelika [91] ubrzo je istjecao, pa je tadašnji upravitelj Homesteada, Henry Clay Frick, odlučio smanjiti plaću za 25% i obračunati se sa sindikatom. Znajući da će doći do štrajka dao je izgraditi tri metra visoku ogradu s bodljikavom žicom na vrhu oko cijele tvornice. Kada su radnici odbili ponuđene uvjete, Frick je sve zaposlene u tvornici otpustio.[92] Gotovo svi radnici stali su u štrajk, opkolivši tvornicu i ne dopustivši približavanje tvornici. Pinkertonovi detektivi su prvi pozvani da otprate štrajkolomce na posao. Novine su izvještavale da je Frick „bacio rukavicu“ radnicima i da je veća nevolja neizbježna.[93] Štrajk je potrajao više mjeseci, no nije se širio na druga Carnegieva postrojenja. Radnici nisu u potpunosti uspjeli zaustaviti proizvodnju u tvornici, što je jedan od glavnih razloga neuspjeha štrajka. Isto tako, nekvalificirani radnici, nezaštićeni od sindikata koji je poveo štrajk i u strahu od gubitka posla, zahtijevaju od vodstva da im se dopusti povratak na posao. To im je i omogućeno i štrajk je službeno obustavljen. Sindikat se nakon štrajka potpuno raspao, i radnici u čeličnoj industriji stvorili su jake sindikate tek 20-ih godina 20. stoljeća.[94]

4.4.2 Štrajk u Pullmanu

Početkom 90-ih godina 19. stoljeća zemlju ponovno zahvaća ekonomska kriza. Posljedice krize su, kao i uvijek, najviše osjetili radnici. Cijene nadnica su drastično padale u svim područjima rada. Željeznice nisu bile iznimka. Kao reakcija na krizu osniva se Američka željeznička unija s Eugene Debsom kao prvim predsjednikom. Njoj će pristupiti i većina radnika iz željezničke kompanije Pullman. Zaposlenici u kompaniji Pullman u specifičnoj su situaciji u odnosu na ostale radnike. Naime, živjeli su u gradu Pullmanu, koji je u potpunosti bio u vlasništvu Georgea Pullmana, tj. njegove kompanije. Kompanija je upravljala zemljištem,

[91] Eng. *Amalgamated Association of Iron and Steel Workers* bila je lokalna podružnica Američke federacije radnika, tada najveće sindikalne organizacije u zemlji. U tvornici Homestead samo je 800 od 3500 radnika bilo u sindikatu. Na ovom primjeru jasno se vidi ellitizam koji je AFR donio među američke radnike.
[92] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 307
[93] "Called to battle", *The Chicago Tribune*, 8 July 1892. p. 1, dostupno na: http://archives.chicagotribune.com/1892/07/08/page/1/article/masthead-1-no-title (12.11.2014.)
[94] Austin, E., *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 166

zgradama, trgovinama namirnicama, čak i crkvom. Radnicima je naplaćivala stanarinu, vodu i namirnice odbijajući im od plaće. Godine 1894. kompanija se odlučuje na smanjenje nadnica dok su istovremeno stanarina i druge cijene ostale iste. Radnici šalju delegate u pregovore s kompanijom, no delegati su otpušteni. Unatoč upozorenjima kako će štrajk, ako se u njega stupi, tada zasigurno propasti, radnici proglašavaju bojkot. Na to se odlučuju prvenstveno iz očaja. Kada su odlučili štrajkati, dobivali su plaće od kojih nisu mogli prehraniti svoje obitelji. Ne očekuju da će kompanija udovoljiti njihovim zahtjevima, ali odbijaju raditi budući da znaju da rade za plaću od koje njihove obitelji neće moći preživjeti.[95] Ostali se radnici na željeznicama solidariziraju i počinju bojkotirati u znak potpore. Uskoro je većina željeznica koje vode iz Chicaga blokirana. Štrajk se proširio na 27 saveznih država i uključivao oko 260 tisuća štrajkaša.[96] Dolazak saveznih trupa predstavljao je povod za nemire. Ubijeno je 20 do 30 ljudi u sukobima, ali niti puške nisu uspjele zaustaviti štrajk. Zahvaćao je ¾ željezničkih pruga iz Chicaga. Ono što nisu uspjeli silom, poslodavci su uspjeli sudskim putem – službenom sudskom zabranom štrajka. Bilo im je zabranjeno i nagovaranje drugih radnika na štrajk. Ova zabrana podjednako se odnosila i na sindikalce i na sve ostale radnike u štrajku. Zbog nepokoravanja ovoj odluci, Eugene Debs uhićen je i osuđen na zatvorsku kaznu. Štrajk u Pullmanu, po njegovim vlastitim riječima, od njega je napravila socijalista.[97] Sudski nalog za zabranom štrajkova postalo je novo oružje u borbi protiv radničkog pokreta. Vrlo efikasno i jeftinije od vojnih trupa, štrajkolomaca i dosadašnjih metoda.

4.5 BORBE U RUDNICIMA

Jedan od najopasnijih i najtežih poslova američkih radnika bio je posao rudara. Rudnici se u 19. i 20. stoljeću razvijaju u područjima bogatima ugljenom, bakrom i ostalim rudama. Najbogatija nalazišta nalaze se u državama Pennsylvania, Illinois i Colorado. Na tim će područjima rudarstvo do 1850. godine zamijeniti drvnu industriju kao glavnu gospodarsku granu.

[95] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str.80
[96] Ibid., str.82
[97] Austin, E., *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 170

Iznimna profitabilnost rudarstva omogućavala je da se oko novosagrađenog rudnika, koji je zahtijevao veliki broj radnika, sagrade čitavi gradovi za potrebe smještaja radnika. Rudnički gradovi bili su najčešće u vlasništvu kompanija koja je upravljala rudnikom tako da je rudarima, osim najma alata potrebnog za iskopavanje, od plaće bila oduzimana i stanarina. Njihov život je u većoj mjeri pripadao kompaniji. Osim toga, u rudnicima je postojala stalna opasnost od urušavanja i eksplozija zemnih plinova. Prosječni rudar radio je po 12 sati s minimumom od 84 radnih sati tjedno za 10 do 15 dolara. Rudari počinju pružati otpor i stvaraju jaki radnički pokret. Reakcija poslodavaca je brza i nasilna. Štrajkovi postaju mjesta oružanih sukoba, smaknuća i zarobljavanja. Intervencije federalne i državne vojske su vrlo česte. U razdoblju od 10 godina vojska će u pomoć biti pozivana čak 8 puta.[98] Nasilni odgovor na štrajkove, kao i ubacivanje špijuna u sindikalne redove, rezultirat će visokim postotkom neuspješnosti štrajkova.

Osobitu su opresiju osjetili rudari u Okrugu Schuykill u Pennsylvaniji. U New York Times-u u cijelosti su objavili priopćenje predsjednika odbora udruge rudarskih kompanija Michaela Gowena, u kojem upozorava rudare da će, ukoliko pristupe Vitezovima rada ili počnu podržavati štrajk, biti otpušteni. Članak predstavlja uobičajenu praksu kažnjavanja radnika i otpuštanja sinidikalaca.[99]

Godine 1892. u gradiću Coeur d'Alene u državi Idaho 1200 ljudi je zatvoreno i zadržano bez optužnice, osim činjenice da su sindikalisti.[100] Žestoki sukobi s vladajućom elitom rezultirat će i sa solidarizacijom među farmerima i srednjom klasom, te s većim otporom i organizacijom radnika. Iz tih agresivnih sukoba nastaju jake i organizirane radničke skupine. Od 1896. do 1901. godine broj članova Zapadne federacije rudara će se udvostručiti.

[98] Boyer i Morais u svojoj knjizi *Labor's Untold Story* navode mjesta intervencije vojske. Tako će u Coeur d'Aleneu intervenirati 1892. i 1899., Leadvilleu 1896., Salt Lake Cityu 1899., u Telluridеu 1901. i 1903., te u Idaho Springu i Criple Creeku 1903. godine.

[99] "A Warning to Agitators", *The New York Times,* February 15 1879., dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9F01E6DF153FE432A25756C1A9649C946890D7CF (25.03.2015.)

[100] Boyer, M., *Labor's Untold Story,* United Radio, Electrical and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str. 142

4.5.1. Masakr u Ludlowu

Rudnički štrajkovi kulminirat će 1914. godine u jednom od najkrvavijih klasnih borbi u povijesti Američkog zapada. Bio je to štrajk rudara u gradiću Ludlow u državi Colorado. Gotovo 11 tisuća rudara radilo je za Colorado Fuel&Iron Corporation, u vlasništvu obitelji Rockefeller. U rujnu 1913. godine, nakon ubojstva sindikalnog organizatora, radnici stupaju u štrajk zahtijevajući bolje radne uvjete, više plaće i prestanak represije nad sindikatima.[101] To je bio početak višemjesečne brutalne klasne borbe. Kompanija je izbacila štrajkaše iz njihovih kuća u rudarskim gradićima, prisiljavajući ih da podignu šatorska naselja na obližnjim brdima. Radnici se nisu pokolebali te, unatoč oštroj zimi i oružanim napadima od detektivske agencije, nastavljaju štrajk. U pomoć je pozvana i Nacionalna garda koja donosi štrajkolomce, ali ni tada radnici ne popuštaju. Radnici su izdržali cijelu zimu i bilo je jasno da će za razbijanje štrajka trebati posebne mjere.[102]

U travnju 1914. godine pripadnici Nacionalne garde i Rockefellerovih plaćenika otvorili su vatru na jedno od najvećih šatorskih naselja, ono kraj Ludlowa. Pucnjava je trajala cijeli dan, broj mrtvih je sve više rastao. Žene i djeca radnika kopali su rupe u zemlji ispod šatora da bi se sklonili od pucnjave. Iste noći vojnici su šatore polijevali benzinom i zapalili. S dolaskom jutra otkriven je stravičan prizor. Ispod jednog šatora, 11 djece i 2 žene živo je spaljeno. Razmjeri ovog krvoprolića munjevito su se proširili zemljom. Cijela nacija bila je užasnuta tim događajima. Marry Mother Jones se u svojoj biografiji prisjeća tih događaja. Ona je, saznavši za štrajk u Coloradu, posjetila štrajkaše i održala govor podrške usprkos protivljenju establišmenta. Nakon krvoprolića, spominje kako je cijela nacija bila na nogama: radnici su pozivali na oružanu borbu, a delegacija iz Ludlowa je poslana kod predsjednika Wilsona. Međutim, zaključuje kako je to malo značilo obiteljima poginule djece.[103] Debs se također dotiče tih događaja napominjući kako je činjenica da ova tragedija nije inicirala revolt i nikakvu želju za osvetom u masama radnika jasan pokazatelj submisivnosti i pasivnosti izrabljene radničke klase.[104]

---

[101] Lowry, S., *The Ludlow Massacre 1914*., dostupno na: https://libcom.org/history/1914-the-ludlow-massacre (12.5.2015)
[102] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 391
[103] Jones, M., *The Autobiography of Mother Jones,* Charles Kerr & Company, 1925., dostupno na: http://digital.library.upenn.edu/women/jones/autobiography/autobiography.html#XXI (15.11.2014.)
[104] Debs, E. V.: *Louist Tikas: Ludlow's Hero and Martyr*, u *Labor & Freedom*, E. V. Debs (Ed.), Phil Wagner, St. Louis, 1916, str. 33-37

5. STRUKTURA AMERIČKIH RADNIKA

5.1 UTJECAJ IMIGRANATA NA RADNIČKO DRUŠTVO

Od početaka američke države useljenici su imali veliku ulogu u formiranju američkog društva. Imigranti su činili, i još uvijek čine, veliki dio američkog identiteta. Cjelokupna američka kultura formirana je oko pojma „*melting pot*“,[105] definicije prema kojoj svi useljenici iz bilo kojeg kraja svijeta mogu postati Amerikanci, s mogućnošću zadržavanja identiteta, nacionalnosti i religije koju donose sa sobom. Američko društvo je arhetip nacije stvorene doseljavanjem.[106] Također, imigranti su igrali važnu ulogu u formiranju nacionalnog radničkog pokreta. Rastuća industrijalizacija imala je neprestanu potrebu za novom i jeftinom radnom snagom. Druga polovica 19. stoljeća i početak 20. stoljeća period je u kojem imigranti iz Europe i cijelog svijeta dolaze u sve većem broju i znatno utječu na demografsku sliku cijele zemlje, kao i na strukturu proletarijata.

Tijekom druge polovice 19. stoljeća u SAD, točnije od 1871. do 1901. godine, pristiglo je 11.7 milijuna imigranata, što je više od svih doseljenika pristiglih u 17. i 18. stoljeću, te u prvoj polovici 19. stoljeća zajedno.[107] No, taj period je samo početak još većeg vala doseljenika u prvim desetljećima 20. stoljeća. U prvih petnaest godina 20. stoljeća u SAD pristiže 13 milijuna radnika.[108]

Isto tako, nove pridošlice etnički se više razlikuju nego prijašnjih godina. Početkom i sredinom 19. stoljeća doseljavaju se većinom stanovnici Zapadne Europe: Njemci, Talijani, Nizozemci, Šveđani, Irci itd. To će se značajno promijeniti na kraju 19. stoljeća kada u SAD pristiže veći broj Istočnih Europljana: Srba, Čeha, Poljaka i drugih naroda Austro-Ugarske monarhije i Ruskog carstva. Etnička raznolikost imigranata natjerali su američku vladu da početkom 1920-ih godina uspostave Useljenički ured i uvedu useljeničke kvote. Bio je to

[105] U doslovnom prijevodu posuda za taljenje. Izraz specifičan za američko društvo, koji označava stapanje različitih naroda i kultura u jednu veću homogeniju naciju.
[106] Collomp, C.: *Immigrants, Labor Markets, and the State, a Comparative Approach: France and the United States, 1880-1930.*, The Journal of American History, Vol. 86, No. 1, 1999., str. 41-66
[107] Daniels, R.: *Imigration in the Gilded Age*; *Change or Continuity?*, OAH Magazine of History, Organization of American Historians, 1999., str. 21-25
[108] Ibid.

najopsežniji pokušaj države u organizaciji i ograničavanju kretanja imigranata do tada u svijetu. Iako je u to doba predstavljao model prema kojem će ostale industrijske zemlje organizirati svoje imigrantske urede, Imigrantski ured SAD-a nije organizirao imigrantske kvote prema potrebama u industriji ili asimilirao imigrante u američko društvo. U suštini, zakonske imigrantske regulative SAD-a graničile su s rasizmom, potpuno zabranivši ulazak nekih nacija (npr. Kinezi) te ograničivši ulazak određenim narodima koji su smatrani nepoželjnim (npr. Slaveni, Židovi itd.).[109]

Doseljenici u Ameriku, očekujući bolji i lakši život od onog što su napustili, često se zapošljavaju na najslabije plaćenim i najopasnijim poslovima. Nisu imali previše izbora kod prihvaćanja posla. Dolazili su u nepoznatu zemlju, vrlo često ne znajući jezik, gotovo bez novaca i bez sindikata koji bi ih štitio. Etnička raznolikost imat će dvostruki učinak na domaće radnike i na radnički pokret općenito. To će vrlo često dovoditi do antagonizma između domaćih i stranih radnika, kao i sukobe na nacionalnoj osnovi između imigranata. Primjerice, snažna netrpeljivost i američkih radnika i doseljenika bila je usmjerena prema kineskim radnicima. U Kaliforniji su kineski doseljenici 1880-ih činili gotovo desetinu stanovništva, a dovođeni su kako bi radili na željeznicama za bijedne nadnice.[110]

Suđenje skupini Molly Maguires poznat je slučaj represije nad imigrantima. Ta organizacija, navodno tajni sindikat irskih doseljenika, osnovana u okrugu Schuykill, Pennsylvanija, 1870-ih i 1880-ih godina, bit će optužena za terorizam. Frank Gowen, predsjednik upravnog odbora kompanije rudnika ugljena Philadelphia Reading, optužit će ih da koriste Stari red Hibernijaca (AOH), irski rudarski sindikat, da bi preuzeli moć i ostvarili njihov glavni cilj - uništenje američkog društva.[111] Kasnije se je ispostavilo da je Gowen ubacio špijuna, točnije Jamesa Macparlana, u redove AOH-a kako bi pronašao dokaze o nasilnom karakteru tog sindikata. Međutim, kada Macparlan ništa ne pronalazi, sam podmeće dokaze i na temelju njegovog iskaza 12 pripadnika navodne Molly Maguires skupine je obješeno. Irci na to odgovaraju nasiljem i štrajkovima u rudnicima. U suštini, skupina Molly Maguires bila je samo paravan establišmenta da se obračuna s rastućim rudarskim sindikatom u tom okrugu. n

[109] Collomp, C.: *Immigrants, Labor Markets, and the State, a Comparative Approach: France and the United States, 1880-1930.*, The Journal of American History, Vol. 86, No. 1, 1999., str. 41-66
[110] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 295
[111] Boyer, R., Morais, H.: *Labor's untold story*, United Mine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str 50

Neki sindikati nisu primali doseljenike makar oni bili i kvalificirani radnici. Zbog sve većeg broja doseljenika koji pristižu na američko tlo, rođeni Amerikanci počinju strahovati za svoja radna mjesta. Standard njihovog života snižavao se do razine koju su useljenički radnici bili spremni prihvatiti.[112] Stvorio se začarani krug koji je najviše pogodovao industrijalcima. Imigranti, bez zaštite sindikata, koji ih ne prihvaćaju zbog njihove nekvalificiranosti ili nacionalnosti, nemaju izbora nego pristati na uvjete poslodavaca koji snižavaju standard ostalim američkim radnicima. Prvi sindikat koji će početi primati strane radnike bio je NLU koji shvaća potrebu solidarnosti i ujedinjavanja svih radnika u zemlji. Njegov primjer slijedit će Vitezovi rada.

S druge strane, prvi val imigranata zaslužan je za donošenje socijalističkih ideja u Americi. Mnogo je izgnanika i pobunjenika iz svojih država poslije značajne 1848. godine našlo svoj dom u SAD-u. Tamo su nastavili s revolucionarnim djelovanjima. Njemačka će manjina prednjačiti u razvoju marksizma na američkom tlu. Tako će Chicago, jedan od gradova koji se dolaskom imigranata ubrzano širi, postati jedan od centara socijalizma u SAD-u. Prva Internacionala, osnovana u Londonu 1864. godine, svoju će američku inačicu dobiti 5 godina poslije, i to poglavito zbog rada njemačkih imigranata.[113] Nakon toga, 1877. godine je osnovana prva Socijalistička Radnička Partija Amerike, također pod organizacijom njemačkih imigranata. Međutim, bila je razdirana međusobnim sukobima. Kasnije će socijalističke partije biti usmjerene na privlačenje američkih radnika, pa će imigranti osnivati vlastite organizacije. Nadalje, Industrijski radnici svijeta, radikalni sindikat osnovan na početku 20. stoljeća, oslanjao se na Amerikance sa Zapada i imigranata s Istoka.[114]

Koliko god su njemački imigranti doprinijeli donošenju socijalizma u SAD, toliko su i utjecali na to da se taj pokret ne širi na američko stanovništvo. Odbijaju sudjelovati u nacionalnim pokretima i sindikatima, vjerujući kako su jedino oni dovoljno kompetentni za proučavanje i provođenje Marxovih ideja. Tu pogrešku uviđa i Engels koji smatra njihovo zatvaranje najvećom greškom u početnom stadiju razvoja socijalizma u Americi. Za njihovo djelovanje kaže:

[112] Austin, E.: *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 65
[113] Draper, T.: *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 87
[114] Ibid.

> *„Njemački radnici rade veliku grešku pretvarajući našu teoriju u dogmu ne prilagođavajući je američkim radnicima i ne ulazeći niti u jednu američku radničku organizaciju… Važnije je da se (radnički) pokret ravnomjerno širi, prihvaćajući cjelokupni američki proletarijat.*“ [115]

Industrijalci su se svojski trudili održati rasnu i nacionalnu netrpeljivost među radničkom klasom. Kod štrajkova irskih ili europskih doseljenika dovođeni su afroamerički štrajkolomci. Godine 1902. u New Yorku židovska zajednica održavala je pogrebnu povorku za uvaženog rabina. Došlo je do nemira kada povorku napadaju Irci, koji se protive doseljavanju Židova u svojoj četvrti.[116] Dok god je radnički pokret bio razdvojen na došljake i domaće radnike nije bilo potpune solidarnosti. Kada se tome pridoda i predominantni rasizam većine Amerikanaca prema crncima, jasno je da su radnici previše energije gubili međusobno se razdvajajući.

5.2 BORBA ZA PRAVA CRNACA

Prvom polovicom 19. stoljeća SAD je većinom agrarna zemlja s malim brojem zanatskih radnika. Robovlasništvo je još uvijek u punoj snazi i predstavlja temeljni čimbenik bogatstva vlasnika plantaža na Jugu. Tu su se na prijelazu u 19. stoljeće proizvodile tisuće tona pamuka, dok se je u godinama prije Građanskog rata proizvodilo milijun tona.[117] Veća potražnja za pamukom podrazumijevala je i veću potražnju za robovima. Iako se je broj abolicionista u narednim godinama sve više povećavao i njihov pritisak na robovlasnike jačao, u razdoblju od 1830. do 1860. godine broj robova se udvostručio i narastao do brojke od 4 milijuna.[118] Proizvodi obrađeni u plantažnom sustavu bili su temelj američkog izvoza i jedna od njegovih glavnih zarada. Veća potražnja pamuka izravno je povezana s jačanjem industrijskog Sjevera, a novi izumi i veći broj tvornica zahtijevaju veću količinu sirovog materijala.

[115] Neumann, H.: *Marx and Engels on Revolution in America,* The Little Red Library, Daily Worker, 1900., str. 31
[116] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 295
[117] Ibid., str. 195
[118] Nicholson, P. Y.: *Labor's story in the United States*, Temple University Press, Philadelphia, 2004., str. 49

Robovi se rijetko upuštaju u velike organizirane pobune protiv robovlasnika. Mnogo češći je bio individualni otpor prema svojim gospodarima koji je uključivao sabotaže, krađu vlasništva i bježanja. Tijekom 1850-ih oko tisuću robova godišnje bi pobjeglo u Kanadu ili Meksiko.[119] Tijekom 19. stoljeća bilježe se tri najznačajnija ustanka robova. Najveći od njih je započeo 1811. godine na plantaži bojnika Andrya kada je nekoliko stotina robova, ranivši bojnika i ubivši njegova sina, započelo marš od plantaže do plantaže. Intervenirale su vojska i policija, te je pobuna ubrzo ugušena u krvi. Nekoliko desetaka robova na licu mjesta je ustrijeljeno, a nekolicina ih je naknadno izvedena na sud i strijeljana.[120] Nadalje, urota Denmarka Vesya 1822. godine imala je za cilj uništenje Charlestona, tada šestog najvećeg grada u zemlji, ali je osujećena prije početka dok su njezini protagonisti, među kojima je bio i Vesy, obješeni. Vrijedi spomenuti i ustanak Nata Turnera iz 1831. godine u Southamptonu, državi Virginija, koji je također ugušen, a njegovi protagonisti ubijeni.

U isto vrijeme, jača abolicionistički pokret na čelu s Abrahamom Lincolnom. Kada je Lincoln izabran za predsjednika, sedam južnjačkih država proglasilo je odcjepljenje od Unije, iako Lincolnov primarni cilj nije bio oslobođanje ropstva, već očuvanje Unije.[121] Nedugo nakon toga, započeo je Građanski rat, najveći sukob na američkom tlu u povijesti SAD-a s oko 600 tisuća žrtava na obje strane. O bitkama, tijeku rata i razlozima poraza Konfederacije ovaj rad se neće baviti. Za potrebe ovog rada bitno je spomenuti da su vojnici i s jedne i s druge strane u velikoj većini bili američki radnici i najniži sloj društva, dok su oni najbogatiji spretno izbjegli služenje vojske.[122]

Građanski rat završio je pobjedom Sjevera zabranivši ropstvo i zauvijek ga prepustivši povijesti. Oslobođenje američkih robova predstavljalo je gotovo 4 milijuna nove radne snage. Doba Rekonstrukcije [123] označava period stvaranja zakonskih preduvjeta za pretvorbu donedavnih robova u punopravne američke građane. Donošenjem Trinaestog Amandmana (1865.

[119] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., 2012., str. 199
[120] Ibid., str. 197
[121] Zinn spominje korespondenciju Lincolna s urednikom New York Tribune-a u kojoj Lincoln navodi: "*Moj najuzvišeniji cilj u ovoj borbi je očuvati Uniju, a ne očuvati ili uništiti robovlasništvo.*"
[122] Za vrijeme novačenja, plaćanje drugima da zauzmu mjesto u vojsci bila je uobičajena pojava. Na taj su način J. P. Morgan, Jay Gould, Andrew Carnegie i John Rockefeller, koji će postati najmoćniji industrijski i bankarski magnati te kontrolirati američko gospodarstvo na prijelazu stoljeća, izbjegli vojsku i ratne nevolje.
[123] Eng. *The Reconstruction Era* u historiografskom smislu označava poslijeratni period u SAD-u od 1865. do 1877. godine. Isto tako, označava i transformaciju američkog Juga iz robovlasničkog u moderno industrijsko građansko društvo.

godine) ukinuto je ropstvo, a Četrnaesti (1868. godine) i Petnaesti Amandman (1870. godine) omogućili su glasačka i sva ostala građanska prava za sve Afroamerikance. Njihovu provedbu u južnim državama izvodio je Ured za oslobođene robove, s osiguranim federalnim vojnim jedinicama. [124] Zahvaljujući ovim zakonima, bijelci bi ostajali bez dijela zemlje čiji bi vlasnici postajali Afroamerikanci što je dotada bilo nezamislivo. Povećanje prava jednom velikom dijelu radnika djelovalo je ohrabrujuće i na sve ostale radnike.[125]

Ipak, ovaj optimizam neće dugo potrajati. Činjenica jest da su abolicionisti, slobodni crnci i pobune robova ubrzali odluku vlade za ukinućem robovlasništva. Međutim, to ukinuće došlo je odozgo, tj. vladinim odredbama. Tako će položaj robova nakon oslobođenja u potpunosti ostati u vladinim rukama, što je značilo da je sudbina crnaca ponovno u rukama bjelačke, vladajuće elite. Oslobađanje odozgo išlo bi onoliko daleko koliko dopuštaju interesi dominantnih skupina.[126] Iako su, pravno gledano, crnci izjednačeni s bijelcima, američko društvo je još uvijek iznimno rasističko. U više od dvije stotine godina robovlasništva društveni odnosi nisu se mogli promijeniti s nekoliko novih zakona u nekoliko godina. Napuštene plantaže dobivali su bogati bijelci sa Sjevera da bi se smanjila moć južnjačkih plantažera, a crnci unajmljivani za obradu zemlje. Jedne crnačke novine uspoređuju ovaj odnos s kmetstvom.[127] Rasizam se očitovao i na Sjeveru, čak se i abolicionisti bore protiv ropstva, ali nadmoć bijele rase nad crnom shvaćaju kao prirodno stanje stvari. W.E.B. Du Bois u svojem kapitalnom djelu *"The Souls of the Black Folk"* navodi kako bi Ured za oslobođene robove imao velikih problema s podizanjem 4 milijuna robova u ekonomskom i političkom smislu i u vremenu mira i prosperiteta. Kada se tome pridoda pakao rata i rasni konflikti, zadatak svake agencije za socijalni oporavak predodređen je na propast.[128] Zakoni koji garantiraju crnačku slobodu i građanska prava u praksi se nikad nisu provodili u punoj mjeri. U 70-im godinama počinje slabjeti zaštita od rastućeg bjelačkog nasilja nad oslobođenim robovima. Terorističke skupine poput Ku Klux Klana, poduprte bogatim južnjacima, nasiljem vraćaju bijelu supremaciju na Jug. Sjever počinje vagati političke prednosti zaštićivanja crnaca od nasilja, linčovanja i pogubljenja, te se polako okreću suradnji s bjelačkom

[124] Nicholson, P. Y.: *Labor's story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2004., str. 97
[125] Ibid.
[126] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 195
[127] Ibid., str. 222
[128] Du Bois, W.E.B: *The Souls of the Black Folk*, Bartleby, New York, 1999., str. 17

elitom. Vraćanje siromašnih crnaca u uvjete koji nisu daleko od robovlasništva bilo je pitanje vremena.[129]

Slična razmišljanja teku i među radničkom klasom. Iako u to vrijeme dolazi do buđenja klasne svijesti i veće solidarizacije sa svim radnicima, neovisno o njihovim kvalifikacijama, porijeklu i struci, crni su radnici marginalizirani i rijetko prihvaćani u radničke sindikate. Čak i sindikati koji u svojim teorijskim razmišljanjima spominju potrebu ujedinjavanja crnih i bijelih radnika, poput Industrijskih radnika svijeta ili Vitezova rada, u praksi ih vrlo rijetko prihvaćaju. Odnos poslodavaca prema crnim radnicima je kudikamo gori. Primali su ih samo kao nekvalificiranu radnu snagu, i to na najslabije plaćenim poslovima. Također, uvidjevši nesložnost među radnicima različite rase, iskorištavaju ovu situaciju na sličan način kao što je to bilo s imigrantima.[130] Prisiljavaju crne radnike da rade za niže plaće, čime snižavaju standard i bijelim radnicima, pritom održavajući rasnu netrpeljivost što vodi do sprječavanja udruživanja i ujedinjenja fronte radnika protiv poslodavaca. Ovu opasnost uviđa i Sylvis koji pokušava osvijestiti NLU da u svoje redove primaju i crne radnike. Međutim, većina Saveza to odbija i ograničava se na savjetovanje crncima da sami organiziraju svoje sindikate, te da šalju delegate na sjednice NLU-a. Taj korak nije bio dovoljan da u praksi omogući Afroamerikancima slobodu koja im je zakonima teoretski dana.[131]

Do kraja stoljeća segregacija će i zakonski poprimiti svoj oblik, a bijeli će radnici prihvatiti takvo stanje stvari. Na taj je način vladajuća elita uspješno razdvojila dva, u suštini, slična pokreta. Ovakva situacija dovela je do toga da je američki crnac uvjeren da njegov najveći naprijatelj nije poslodavac koji ga pljačka, već njegov kolega, bijeli radnik.[132] Borba za prava crnaca tekla je paralelno s klasnom borbom bijelih radnika, pa je i razumljivo da su radikalni radnički pokreti, poput anarhista i komunista, u premoćnoj većini sastavljeni od bijelih radnika. Neki su suvremenici govorili da ako Komunistička partija SAD-a želi privući veći broj crnih

[129] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 229
[130] Austin, E.: *Kratka historija radničkog pokreta u SAD-u*, R.A.D., Beograd, 1954., str. 88
[131] Ibid., str. 89
[132] Du Bois, W.E.B, *The Souls of the Black Folk,* u Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 361

radnika u svoje redove, borbu za crnačka prava mora prihvatiti kao jedan od glavnih ciljeva cijele Partije, a ne samo kao poseban zadatak njihovih crnih drugova.[133]

5.3 SUFRAŽETSKI POKRET

Slično kao i kod borbe Afroamerikanaca za vlastita prava, i žene su svoju borbu vodile i zasebno i unutar radničkog pokreta. Sufražetski pokret, čija se snaga i popularnost postupno povećavala od Konvencije u Seneca Fallsu 1848. godine, uključivao je žene iz različitih klasa i poziva. Većina su bile radnice. U radničkom pokretu žene nimalo ne zaostaju za svojim muškim kolegama. Osnivaju udruženja, učlanjuju se u sindikate (one koji su ih htjeli), te organiziraju štrajkove.

Uloga žena u modernom kapitalističkom društvu u potpunosti mijenja razlike i odnose između spolova. Stara koncepcija uloge žene u društvu kao majke i kućanice, financijski ovisne o muškarcima koji „donose kruh“, polako se mijenja.. Posao je značio financijsku stabilnost i neovisnost, te stupanje u društvenu sferu, što je inače predstavljalo tradicionalnu mušku ulogu. Ipak, bilo je potrebno puno truda da se to mišljenje promijeni. Konzervativniji pojedinci kritiziraju žene što izlaze iz njihovih uobičajenih društvenih uloga smatrajući da uzimaju posao muškarcima, te da zapošljavanjem zanemaruju njihovu osnovnu ulogu u društvu, a to je majčinstvo. Žene su najčešće radile kao tvorničke radnice, posebice u tekstilnoj industriji, te sluškinje, službenice, učiteljice i telefonistice. Bile su niže plaćene od muškaraca za iste poslove, dok su nekad ženski poslovi, primjerice u tekstilnoj industriji, uključivali rad s opasnim kemikalijama i otrovima. Godine 1884. u štrajk su stupile tekstilne radnice i proizvođačice šešira u New Yorku. Nakon toga, 2500 pletilja tepiha izašlo je na ulice jer je nekoliko žena otpušteno zbog pristupanja Vitezovima rada.[134] Neke od svojih zahtjeva uspjele su ostvariti.

Među njima važno je spomenuti Mary Jones, najistaknutiju radničku organizatoricu, koja je organizirala nekoliko uspješnih štrajkova. Ona se ne koncentrira samo na ženska prava, već je

[133] Pepper, J.: *American Negro Problems*, dostupno na: http://www.knology.net/~bilrum/johnpepp.htm (16.02.2015.)
[134] Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 296

usmjerena na podizanje svijesti o klasnoj borbi i radničkom organiziranju. Također, bila je vješta govornica i agitatorica u rudničkim pokrajinama Colorada, Pennsylvanije i Zapadne Virginije. Držala je govore kojima povećava moral i otpor radnicima u štrajku. U radničkom pokretu djelovala je gotovo pola stoljeća i postala je ikona američkog radništva. Neumorno je putovala zemljom, organizirala sindikate, držala govore i podržavala štrajkaše. Nekoliko je puta završavala u zatvoru. Primjerice, dok je štrajk rudara u Ludlowu 1914. godine trajao, njoj nije bilo dopušteno doći do štrajkaša. Zbog straha od njezinog daljnjeg agitiranja, završila je u zatvoru na više od dva mjeseca.[135] Zbog svoje neprestane brige za radnike dobila je nadimak Majka (eng. *Mother*). Pomogla je osnovati Industrijske radnike svijeta, te je bila članica sindikata Američkih ujedinjenih rudničkih radnika (UMWA). Za sufražetski pokret je jednom prilikom izjavila: „*Ne treba vam pravo glasa da biste podigli pobunu.*“[136] Iako su ju zbog tog govora sufražetkinje kritizirale, Jones je jasno pokazala način na koji vidi ulogu žene u radničkom pokretu.

Emma Goldman, s druge strane, spominje rast ženskih prava zajedno s radničkim pravima. Bila je istaknuta pripadnica američkog anarhističkog pokreta. U vrijeme štrajka u Homesteadu, zajedno s Alexanderom Berkmanom, planira neuspješni atentat na Henry Fricka, zbog čega je Berkman osuđen na 20 godina zatvora. Iako nije osuđena u ovom slučaju, nekoliko puta završava u zatvoru, i to zbog pozivanja na pobunu i dijeljenja letaka o kontracepciji. Izgnana je iz SAD-a kada odlazi u Sovjetski Savez gdje se razočarava u komunističku državu, smatrajući je diktaturom. Iako smatra da je žena u potpunosti ravnopravna u glasanju s muškarcima, napada samu instituciju glasovanja. Za pravo glasa kaže: „*u svojoj slijepoj predanosti žena ne vidi ono što su intelektualci shvatili 50 godina prije. To (pravo glasa) je jedno veliko zlo koje pomaže porobljavanju naroda*.“ [137] Sufražetski pokret ostvario je svoj cilj 1919. godine kada žene dobivaju pravo glasa.

---

[135] Jones, M., *The Autobiography of Mother Jones*, Charles Kerr&Company, 1925., dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9F01E6DF153FE432A25756C1A9649C946890D7CF (15.11.2014.)

[136] Ibid.

[137] Goldmann, E.: *Anarchism and other Essays*, Mother Earth Publishing Association, New York & London, 1911., str. 201-217

6. POLITIČKO DJELOVANJE RADNIČKIH ORGANIZACIJA

6.1 ODNOS POLITIČKE ELITE PREMA RADNICIMA

Godine 1900. Sjedinjene Američke Države najveća su gospodarska sila svijeta. Gospodarstvo se od sredine 19. stoljeća uvelike mijenja. Sustav je naizgled postao stabilniji, a kontrola banaka postala jača. Na primjeru Johna Rockefellera i njegovog monopola u naftnoj industriji, slična povjerenstva osnivaju se i u drugim industrijama. Koncentracija moći i bogatstva je u punom zamahu. John Rockefeller i J. P. Morgan najmoćniji su ljudi u državi. Sa svojim suradnicima držali su više od 300 upraviteljskih mjesta u 112 velikih korporacija.[138]

Kroz cijeli period kojim se ovaj rad bavi vlada SAD-a je gotovo uvijek stajala na stranu velikog biznisa. Interesi industrijalaca izjednačavani su s interesima američke vlade. I naizgled je bilo tako. Velikim ustupanjima industriji SAD je izgradio moćan kapitalistički sistem na leđima milijuna radnika koji preživljavaju na rubu siromaštva. Vlada, pod izgovorom slobodnog tržišta, nije imala previše sluha za radničke probleme. Opće prihvaćeno mišljenje među političkom elitom o radničkim štrajkovima bilo je zadržati radnike na njihovom mjestu, uz što manje plaće i što manje prilika za organiziranje i pružanje otpora.

Predsjednici su se izmjenjivali, ali stvari se u bitnome nisu promijenile: korporativni interesi bili su uvijek zaštićeni. Primjerice, Grover Cleveland, američki predsjednik koji je izabran u dva mandata, od 1885. do 1889. godine i od 1893. do 1897. godine, slovio je kao protivnik prevelike moći industrijskog kapitala. Ipak, odbit će davanje novčane pomoći teksačkim farmerima u vrijeme suše da bi iste godine bogatim vlasnicima obveznica isplaćivao dodatak na regularnu cijenu obveznice poklonivši im tako više od 40 milijuna dolara.[139]

Nadalje, slično kao i u današnje doba, dvije najveće stranke koriste se manjim, gotovo banalnim razlikama u programima da bi podijelili glasače i dali materijala za raspravu, dok su prava pitanja ostajala netaknuta.

Zanemarivanje radničkih prava od strane političkih vlasti podržavala je i srednja klasa. Protestantski dobrostojeći bijelac, okružen samo ljudima poput njega samoga, bio je nesvjestan

[138] Cochran,T., Miller,W., *The Age of Enterprise*, 1942., u Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, Zagreb, 2012., str. 355
[139] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 289

stvarnosti bijede i siromaštva u kojemu njegovi sugrađani žive. Ako su i bili upoznati s radničkim problemima, smatrali su da su za to krivi sami radnici. Njegova razmišljanja proizašla su iz tadašnjih obrazovnih i religijskih institucija kako je bogatstvo rezultat Božje ljubavi prema bogatima. Ovo mišljenje proizlazi iz protestanske teorije socijalnog darvnizma, koja govori da Bog nagrađuje bogate, a kažnjava siromašne. Drugim riječima, čovjek je sam kriv za svoje mjesto u društvu. Isto tako, u američki način života duboko je ukorporirana ideja o privatnom vlasništvu i njegovoj zaštiti koja polazi još od osnutka države, što još više otežava solidarnost s radnicima, koji će sve češće i u sve većem broju početi propagirati socijalizam.

Kada su radnički štrajkovi prisilili Kongres na socijalne promjene, u zaštitu kapitala stao je Ustavni sud. Jedan od najočitijih primjera bio je interpretacija Shermanovog Zakona protiv zaklada. Donesen da bi kontrolirao rastuće monopoliziranje tržišta i osiguravao slobodnu trgovinu, Ustavni sud ga koristi kao sredstvo za razbijanje štrajkova. Tako će štrajkove na željeznici 1894. godine proglasiti neustavnim, dok će u kasnijim godinama odbiti razbiti monopole „Standard Oil“ i „American Tobacco Company“.[140]

Unatoč moćnoj industrijskoj i političkoj mašineriji, socijalizam je kod američkih radnika uhvatio sve veći zamah. Godine 1911. u cijeloj zemlji izabrano je 500 socijalističkih kandidata na političkim funkcijama, a 1912. godine Eugene Debs, kao predsjednički kandidat, dobio je milijun glasova.[141] Međutim, socijalizam nije jedini pokret koji prisiljava establišment na reforme.

6.1.1 Populistički pokret

Populistički pokret isprva se javlja kao reakcija na težak položaj farmera na Američkom Jugu, a zatim se širi na Srednji Zapad. Do početka 20. stoljeća većina Američkog Zapada bila je istražena. Zakon o besplatnoj zemlji iz 1862. godine zastario je budući da je većina obradivih površina bila u privatnom vlasništvu ili u vlasništvu korporacija. Stoga je poljoprivrednik u ovom razdoblju najčešće bio zakupac zemlje. Poljoprivreda se, kao i industrija, dolaskom novih strojeva i načina žetve, znatno ubrzala. Pored strojeva i zemlje, farner je morao plaćati i

[140] Ibid., str. 290
[141] Austin, E., *Kratka istorija radničkog pokreta u Americi,* RAD, Beograd, 1954., str. 165

trošarine za prijevoz usjeva željeznici, te veletrgovcu za prodaju njegovih proizvoda. Za veliku količinu izdataka bio im je potreban kredit koje su banke davale po iznimno visokim kamatama. Ako bi žetva propala uslijed vremenskih nepogoda, što nije bio rijedak slučaj, poljoprivrednik bi bio upropašten, te je vrlo vjerojatno gledao kako banka uzima njegovu farmu.[142] Iako je tržište za pšenicom i kukuruzom, glavnim usjevima Srednjeg Zapada, te duhanom i pamukom na Jugu, bila iznimno velika, poljoprivrednik bi od sveukupne zarade dobivao vrlo mali dio.

Također, uz vrlo visoke željezničke tarife, nadnice farmera nisu bile znatno bolje od gradskih industrijskih radnika. U predgovoru Populističke stranke stoji: tko neće raditi, ne mora jesti.[143] Farmeri su prisiljeni prihvaćati nepovoljne uvjete otkupa trgovaca i bankara. Kroz Populističku stranku počinju ukazivati na nepravednu podjelu proizvoda.

Program Populističke stranke formira dva pitanja: nacionalizaciju željeznica, te slobodni opticaj i kovanje srebrnog novca. Najveći zamah ove stranke bio je u predsjedničkoj kandidaturi Williama Bryana koji gubi za tek 600 tisuća glasova. Nadalje, po broju pristaša jedina se je uspjela približiti dvjema vodećim američkim strankama. Isto tako, za pobjedu na izborima Republikanci i Demokrati morali su usvojiti neke točke iz programa Populističke stranke, što je dovelo do privremenog smirenja borbi između radnika i poslodavaca.

6.2 EUGENE W. DEBS I OSNUTAK SOCIJALISTIČKE PARTIJE AMERIKE

Kasno 19. stoljeće doba je rasta političkog djelovanja američkih radnika. Mnogi sindikalni organizatori sada postaju socijalisti i uključuju se u političku arenu. Prva snažnija i utjecajnija radnička stranka bila je Socijalistička radnička partija osnovana 1891. godine, pod vodstvom Daniela de Leona, jednog od glavnih američkih marksista tog doba. U početku organizator u Vitezovima rada, počinje proučavati Marxa i postaje jedan od njegovih glavnih zagovornika. U socijalističkoj teoriji, proučava i daje uvid u to kako bi socijalistička država trebala izgledati, čime širi radove Marxa.

[142] Zinn, H., Narodna povijest SAD-a, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 314
[143] Austin, E., *Kratka istorija radničkog pokreta u Americi,* RAD, Beograd, 1954. str. 165

Eugene Debs je, u to vrijeme, još uvijek sindikalni organizator. Porijeklom iz Terre Haute u Indiani, već sa 16 godina života postaje željeznički radnik. Nakon štrajka u Pullmanu i osuđivanja na zatvor, Debs proučava socijalističku literaturu i postaje socijalist. Kao vrstan govornik i intelektualac, njegovo govorništvo i aktivnost u radničkom pokretu pokupili su simpatije znatnog broja američkih radnika. Bio je umjeren u svojim uvjerenjima, ali predan i marljiv radnički organizator. Ne ulazi u novonastalu stranku, nego stvara novu, Socijalističku stranku Amerike. Već tada se socijalističko čelništvo fragmentira. Morris Hillquit u Socijalističkoj radničkoj partiji izražava nezadovoljstvo u svezi s vodstvom de Leona i njegovom politikom ignoriranja sindikalista. Naposljetku, suradnja između pristaša Debsa i Hillquita vodi do spajanja u jednu stranku – Socijalističku partiju Amerike osnovanu 1901. godine. U njoj su udruženi kršćanski socijalisti i marksisti, strani radnici i domaći intelektualci.[144] Ta stranka istaknula je Debsa 5 puta kao svog kandidata na predsjedničkim izborima.

Socijalistička patija Amerike dobiva veću javnu podršku poslije 1910. godine. U to vrijeme oko 435 socijalista izabrano je na razne političke pozicije, od toga 1 kongresnik i 1 senator, te 16 državnih predstavnika.[145] U jednom trenutku Socijalistička partija Amerike imala je 100 tisuća članova. Ova podrška kulminirat će na predsjedničkim izborima 1912. godine kada Eugene Debs dobiva blizu milijun glasova ili gotovo 6% od ukupnog biračkog tijela. Za usporedbu, pobjednik na izborima Woodrow Wilson dobio je 6 miliijuna glasova.[146]

Dok je Partija bila relativno nepoznata i malena, neslaganja su se mogla zatomiti, no čim je porastao utjecaj Partije, neslaganja su postala izraženija. Razlike su počivale na već spomenutim, drukčijim viđenjima i teorijskim pozadinama o socijalizmu i revoluciji. Problemi nastaju oko načela vođenja klasne borbe - hoće li se borba voditi na politički ili sindikalistički način, te hoće li njihovo djelovanje biti direktno ili političko, subverzivno ili institucionalno.[147] Socijalisti optužuju Haywooda i radikalniji dio stranke na ilegalna djelovanja koja nisu u skladu s ideologijom Socijalističke Partije. Previranja su kulminirala potpunom podjelom, te izbacivanjem Haywooda i pristaša pokreta Industrijski radnici svijeta (IWW). Ova podjela je karakteristična za cjelokupni amerilčki radnički pokret, a ne samo za Socijalističku partiju.

[144] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 58
[145] Hoxie, R.F., *The rising tide of Socialism*, Journal of Political Economy, Vol. 19., No 8., 1911., str. 609-631
[146] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 60
[147] Spomenuto je da je Haywood bio uključen i u IWW i u Socijalističku partiju, te je pokušavao ukomponirati ideje IWW-a u institucionalno djelovanje Socijalističke partije.

Također, završetkom Prvog svjetskog rata, pod utjecajem Boljševičke revolucije, lijevo krilo američkog radničkog pokreta odijelit će se od Socijalističke partije i osnovati Komunističku partiju Amerike. To je razdoblje u kojem je Revolucija u Rusiji odjeknula cijelim svijetom, kao nada radnicima i kao panika kapitalistima. Dijeljenje pokreta na striktno sindikalna i politička djelovanja bez međusobne kooperacije znatno je slabila borbu protiv kapitalizma.

Debs o problemima američke radničke klase također zapaža taj konflikt i definira ga kao najveći problem američke ljevice. On piše:

> „*Socijalisti, komunisti, anarhisti, sindikalisti i IWW troše vrijeme i energiju međusobno se boreći umjesto boreći se protiv kapitalizma. Svaka frakcija smatra da je u potpunosti u pravu, dok je ona u potpunosti u krivu.*“ [148]

Za američki radnički pokret u globalu kaže da je „*u usporedbi s veličinom radničke klase, najslabiji na svijetu.*“ [149]

Ipak socijalisti i sindikalisti slažu se u jednom – u oštroj kritici Američke federacije radnika, najbrojnijem američkom sindikatu na početku 20. stoljeća. Za njih, AFR je elitistička i konformistička stranka koja radi za dobrobit samo jednog dijela radnika. Njezine podružnice su okupljane na zanatskom principu, te se oštro protive industijskom sindikalizmu.

6.3 AMERIČKE POSEBNOSTI U KLASNOJ BORBI

Američki san o svakom individualcu koji može pronaći svoj put do uspjeha imao je učinka i kod imigranata i kod domaćih američkih radnika. Jedan od razloga manjka klasne svijesti kod američkih radnika bila je i činjenica da američkih radnici nisu morali doći do prava glasa kroz borbu. Zakon o povlaštenom glasanju samo zemljoposjednika ukinuta je već početkom 19. stoljeća, dok su se europski radnici morali izboriti za to pravo. To je uvelike utjecalo na solidarnost i razumijevanje između radnika tvoreći tako jedinstvenu vezu koju Marx naziva

[148] Debs, E., *Why Are We Not Stronger,* The Socialist World, Vol.1, No. 5, November 15 1920, str. 17-18
[149] Ibid.

klasna svijest. Nadalje, Engels uviđa kako američka posebnost u radničkom pokretu proizlazi iz činjenica da američkom kapitalizmu nije prethodio feudalizam. U Europi, Francuska revolucija 1789. godine označava buržoazijsku revoluciju, drugim riječima, promjenu feudalnog društva u novo industrijsko kapitalističko društvo. Engels ističe da je veća klasna osviještenost europskih radnika od njihovih američkih kolega rezulat nasljeđa iz feudalnog razdoblja.[150] Skoro tisuću godina društvene hijerarhije omogućio je lakše solidariziranje radnika u sadašnjem kapitalističkom društvu. Klase su, općenito govoreći, u Europi vidljivije i strože podijeljene, s malo prostora za kretanje između klasa. Američko je društvo znatno drugačije. Još od „očeva utemeljitelja“[151] nacije ono se pokušalo distancirati od rigidnih europskih društvenih klasa tvoreći pravednije demokratsko društvo usmjereno na individualca. Individualizam i privatno vlasništvo svetinje su američkog društva od početaka nacije koje dodatno koče razvoj klasne svijesti kod većine američkih radnika.

Također, američki dvostranački politički sustav znatno otežava pojavu treće stranke. Izborni sustav za biranje predsjednika smanjuje šanse trećem kandidatu budući da svi glasovi dani trećem kandidatu u drugom krugu se odbacuju tjerajući tako radikale i socijaliste da biraju između dva zla.[152]

Američki socijalizam kompleksan je i heterogeni pokret kojeg je nemoguće staviti u okvire borbe radničke klase protiv kapitalista. Diljem SAD-a ta borba poprima karakter koji odgovara lokalnim, trenutnim potrebama. Na Srednjem Zapadu, gdje je socijalističkih dužnosnika izabrano najviše u zemlji, socijalizam poprima politički, demokratski karakter. Na krajnjem Zapadu, u rudnicima Stjenjaka, represija tjera socijaliste na oružanu borbu i direktnu akciju. U industrijskim gradovima Sjeveroistoka socijalisti se pridružuju sindikatima. Njihova borba je stvarna, vrlo brojna i lokalno izrazito jaka, ali fragmentirana i neujednačena. Ako se i dogodi da je u nekim gradovima došlo do razvijene klasne svijesti i preuzimanja kontrole nad gradom ili sredstvima proizvodnje u svoje ruke (poput onih u St. Louisu 1877. godine ili u San Franciscu 1919. godine), te akcije bile su privremene i usmjerene na konkretne promjene. Kad je do tih promjena došlo, potreba za revolucijom prestaje.

[150] Neumann, H., *Marx and Engels on Revolution in America*., The Little Red Library, Daily Workers Publishing, Chicago, 1926., str. 29
[151] Eng. *the Founding Fathers*
[152] Foner, E., *Why is There No Socialism in the United States*?, History Workshop, No.17, 1984, str. 57-80

Američki radnički pokret gotovo uvijek je usmjeren na jednostavne, ostvarive i pragmatične ciljeve. To je, između ostalog, jedan od razloga zašto je AFR u svakom trenutku od svog osnutka bio među najbrojnijim američkim sindikatima. O uspjehu socijalizma početkom 20. stoljeća zanimljiv osvrt daje Robert Hoaxie:

> „*Ovi socijalistički uspjesi su u globalu, škola za konstruktivnu demokraciju. Prosječan socijalist počinje kao teorijski utopist i postupno se pretvara u konstruktivnog oportunista. Kada se tome pridoda i stvarna odgovornost, teško ga je razlikovati od liberalnog reformatora*.“ [153]

Iz ovih izvora može se zaključiti da je Socijalistička partija Amerike, daleko miroljubiviji i pragmatičniji pokret od europskih socijalističkih partija. Ako je netko tražio radikalnu revolucionarnu ljevičarsku stranku, nije ju pronašao u Socijalističkoj partiji.[154]

6.4 INDUSTRIJSKI RADNICI SVIJETA

Godine 1902. na godišnjoj konferenciji Zapadne federacije rudara usvojena je rezolucija u kojoj se objavljuje politika neovisne političke akcije i za nju se predlaže nedavno formirana Socijalistička partija Eugenea Debsa. [155] Približavanje socijalizmu i neposredne borbe s poslodavcima postavit će ideološke i praktične temelje za potpuno novi pokret, kasnije nazvan Industrijski radnici svijeta (IWW). Bio je to spoj sindikalizma i političke akcije, u kojem veliku ulogu ima Zapadna federacija rudara i William „Big Bill“ Haywood. Iako su Socijalistička partija Amerike i ostale radikalne stranke suosnivači sindikata, njihova načela direktne akcije odmaknut će ih od političke borbe u radkalni sindikalizam, tj. anarhosindikalizam. Nasilni karakter IWW-a proizlazi iz teških borbi između rudara i vojske za vrijeme štrajkova. Prema njihovim riječima, upotrebljavaju nasilje jer im ništa drugo ne preostaje. U svojim pamfletima ističu klasnu borbu kao glavno sredstvo povećanja prava radnika:

[153] Hoxie, R.F., *The rising tide of Socialism*, Journal of Political Economy, Vol. 19., No. 8., Oct. 1911., str. 609-631
[154] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, Chicago, 2003., str. 14
[155] Ibid., str. 142

> *„Dok god se glad i bijeda nalaze kod milijuna radnih ljudi, a nekolicina koja čini klasu poslodavaca imaju sve što im treba u životu… Između ovih dviju klasa borba se mora nastaviti dok se radnici svijeta ne organiziraju kao klasa, zaposjednu zemlju i sredstva proizvodnje i ukinu nadnički sustav.*“[156]

Industrijski radnici svijeta svoj put ne vode niti u socijalizam niti u potpuni anarhizam. Njihova ideologija može se protumačiti kao početak anarhosindikalizma. Revoluciju zahtijevaju putem direktne akcije što ih dovodi u sukob s ostalim socijalistima. Godine 1908. dio anarhista u IWW-u izbacuju de Leona iz pokreta, dok ga Debs napušta dvije godine ranije, smatrajući da se nedovoljno govori o političkoj akciji. Na taj način IWW je postao čisti industrijski sindikat, čije su glavne odredbe bile sabotaža, direktna akcija i štrajk.[157]

Štrajk u Lawrenceu, Massachussets, 1911. godine jedan je od prvih štrajkova koji su uspješno vodili pripadnici IWW-a. Štrajk se javlja kao reakcija na novi obračun plaća – sa satima smanjenim s 56 na 54 tjedno razmjerno se smanjuju i nadnice. Organizirali su gotovo 25 tisuća radnika sastavljenih od gotovo 18 nacionalnosti. „Big Bill“ Haywood zajedno sa štrajkaškim odborom odlučuje slati djecu štrajkaša u druge gradove kod solidarnih obitelji. Poslodavci, u namjeri da to spriječe, napadaju željezničku postaju ne mareći za žene i djecu. Poslije napada, sva javnost stala je na stranu štrajkaša. Radnici su u ovom štrajku polučili veliki uspjeh: nadnice su povišene za 5% do 25%. Možda još važnija posljedica ovog štrajka jest činjenica da je IWW spoznao svoju snagu.

Organiziraju sve radnike bez obzira na kvalificiranost, boju kože, spol i nacionalnost. Iako broj njihovih članova nikada nije bio masovan, imali su golem utjecaj na radnički pokret i organiziranje radništva. Zagovaraju odbacivanje kapitalizma direktnom akcijom, a umjesto njega predlažu društvo organizirano i kontrolirano s radničkim sindikatima. Putovali su diljem zemlje organizirajući radnike i održavajući govore, te su obrazovali nekvalificirane i neorganizirane radnike. Kada su vidjeli da su radnici dovoljno naučili, odlazili bi dalje ostavljajući lokalne radnike da sami nastavljaju klasnu borbu.

---

[156] Ettor, J., *Industrial Unionism: the Road to Freedom*, 1913., dostupno na: https://www.marxists.org/history/usa/unions/iww/1913/ettor.htm (13.5.2015.)
[157] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 16

Prvi svjetski rat zaustavio je uspjeh i razvoj IWW-a. Zbog agitiranja uhićeno je njihovih 15 vodećih ljudi što je osakatilo vodstvo. Sindikat se od toga nije oporavio. Isto tako, godine 1919. osnovana je Komunistička radnička partija Amerike koja zasjenjuje i zamjenjuje IWW na mjesto najradikalnije skupine američkog radničkog pokreta. IWW, u direktnoj akciji, predstavlja najmilitantniji i najrevolucionarniji dio radničkog pokreta u SAD-u. James Canon donosi najvažniji dio nasljeđa IWW-a:

> „*Oni su, nazivajući se sindikatom, najbliže Lenjinovoj koncepciji partije profesionalnih revolucionara nego bilo koja druga organizacija koja se naziva partija. U praksi, Wobbliji su bliže Lenjinovim Boljševicima nego bilo koja organizacija u SAD-u*.“ [158]

6.5 JOHN REED I KOMUNISTIČKA PARTIJA AMERIKE

Organizirajući više komunističkih partija logično je pomisliti da će radnički pokret dodatno ojačati i još više ugroziti dvije stare stranke, te povećati šanse za socijalističku revoluciju. Ipak, stvaranje više radničkih partija u praksi je dodatno oslabilo radnički pokret. Rađanje komunističke partije imala je svoje začetke u svim spomenutim socijalističkim pokretima. Osim socijalističkih, znatan utjecaj na Komunističku partiju imao je i Populistički pokret. Osnivači prve Komunističke partije bit će populisti i socijalisti razočarani načinom na koji se njihova matična stranka razvija. Radikalniji članovi nekad kompaktne i jedinstvene Socijalističke Partije sukobljavaju se s idejama Debsa i pod vodstvom Johna Reeda osnivaju Komunističku radničku partiju. Nakon toga nastaje raskol i među radikalnijim ljevičarima koji osnivaju drugu Komunističku Partiju Amerike (CPUSA). Prepirke i međusobni sukobi znatno će oslabiti politička nastojanja radničkog pokreta.

Osnivanju komunističkog ogranka radničkog pokreta prethodilo je dugo razdoblje prepiranja i sukobljavanja, te dogovoranja oko teorijskih načela na kojima će biti osnovana nova

[158] Cannon, J., The I.W.W, *Fourth International*, June 1955., Los Angeles, dostupno na: https://www.marxists.org/archive/cannon/works/1955/iww.htm#p07 (14.05.2015.)

stranka. Godine 1917. u New Yorku sastalo se oko 20-ak članova lijevog ogranka socijalista kako bi raspravili budućnost i vodstvo američkog radikalnog socijalizma. Između ostalih, bilo je i pet ruskih prognanika: Trotsky, Bukharin, Kollontay, Volodarsky i Chudnovsky, te četiri američka predstavnika: Frain, Boudin, Lore i Williams.[159] Iako ništa konkretno ovaj sastanak nije donio, s obzirom na količinu ruskih komunista na sastanku bilo je jasno kako su oni, posebice Lav Trotsky, planirali voditi američki komunizam.[160] U njihovim planovima ispriječila se Oktobarska revolucija. Jedan od američkih predstavnika navodi kako bi Trotsky, da je ostao još godinu dana, bio sjajan vođa.[161]

Lav Trotsky, tijekom svog boravka u New Yorku 1917. godine, radi kao urednik i novinar ruskog lista „Novy Mir" (eng. *The New World*). U njegovom odnosu s američkim socijalistima može se očitati sva suprotnost europskog i američkog doživljaja socijalizma. Trotsky se kritički odnosi prema vodećim ljudima američkog socijalizma, ponajprije prema Hillquitu kojeg optužuje za konformizam, taštinu i nedovoljnu radikalnost. Također, američke socijaliste opisuje kao srednju klasu koja između koncerata i ostalih zabava, svoje slobodno vrijeme ispunjava djelovanjem u Socijalističkoj Partiji.[162] Kritički se osvrće na podržavanje američkog ulaska u rat, te američke socijaliste naziva Babbittima.[163] S druge strane, Debsa, tada već u starijim godinama, opisuje kao dobronamjernog idealista. Zanimljivo je i divljenje s kojim Trotsky doživljava New York. Priznaje da je dobio samo uvid u gradski ritam tog „čudovišta", kako ga naziva, ali iskazuje želju da se vrati jer shvaća kako je New York „*tvornica u kojem se stvara sudbina čovječanstva*".[164] Njegov rad u New Yorku bio je kratkotrajan, ali vrlo turbulentan. Osim što osuđuje američke socijaliste, aktivno surađuje i organizira radikalni dio američke ljevice.

Oktobarska revolucija u Rusiji udahnula je novi optimizam američkim socijalistima. John Reed, koji se je vratio iz Rusije oduševljen Boljševicima, odmah je organizirao novu stranku. Rođen u dobrostojećoj obitelji u Portlandu, započinje svoju novinarsku karijeru u New Yorku. Od 1913. godine surađuje s Maxom Eastmanom u uređivanju i pisanju za časopis *The Masses*.

[159] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, Chicago, 2003., str. 80
[160] Ibid., str. 85
[161] Ibid.
[162] Trotsky, L., *My life*, 1930., dostupno na: https://www.marxists.org/archive/trotsky/1930/mylife/ (23.02.2015.)
[163] *Babbitt*, riječ preuzeta iz istoimenog romana Sinclaira Lewisa iz 1922. godine, satirički opisuje banalnost života američke srednje klase. U engleskom jeziku *Babbitt* označava tipičnog pripadnika srednje klase, konformista koji ne propitkuje niti kritizira postojeći sustav, već preživljava unutar njega.
[164] „*Foundry in which the fate of man is to be forged*" in Trotstky, L., *My life,* 1930., dostupno na: https://www.marxists.org/archive/trotsky/1930/mylife/ (23.02.2015.)

Godine 1917. odlazi u Rusiju i tamo dočekuje Boljševičku revoluciju. Kada se vraća u SAD, postaje najbolji kandidat za organiziranje radikalnih socijalista budući da je revoluciju doživio iz prve ruke. Isto tako, među prvima je koji pišu da je američki radnik drugačiji od bilo kojeg radnika u svijetu. Za američku radničku klasu kaže kako je: „*politički i ekonomski najenobrazovanija radnička klasa u svijetu. Vjeruje što pročita u kapitalističkim novinama… Kad su demokrati na vlasti, vjeruje Republikancima i obrnuto. Ima predrasude prema socijalizmu.*“ [165]

Nedugo nakon osnutka, započela je represija na komunističke i socijalističke stranke. Ratom uzrokovana kriza i Oktobarska revolucija pridonijeli su pobuni i masovnom izbijanju štrajkova 1919. godine. Paralelno s tim, nastao je i strah od „crvene opasnosti“.[166] Represija prema komunistima koja se razvila kao posljedica tog straha, prepolovila je članstvo u Komunističkoj partiji. Kao da represija nije dovoljno naštetila CPUSA-i, ponovno se međusobno počinju prepirati i sukobljavati.. Tijekom tri godine ilegalnog rada, ove dvije stranke trošile su mnogo energije napadajući jedna drugu i ostale frakcije ljevičara. Obje su tražile članstvo u Kominterni, ali se ona ograđuje od favoriziranja i poručuje im da se moraju ujediniti.[167] Naposljetku se ujedinjavaju pod imenom Komunistička partija SAD-a. Iako nikada neće postati značajan faktor u političkoj borbi, raste joj utjecaj u vijećima nezaposlenih i u sindikatima u vrijeme Velike Depresije. Usporedno s tim raste i članstvo pa će se broj članova s 18 tisuća u 1828. godini povećati na 65 tisuća 1936. godine.[168] Rast članova rezultat je i nešto većih simpatija u javnosti zbog popularnosti časopisa *New Masses* koje postaju zabavno štivo i srednjoj klasi. Partija ponovno zapada u anonimnost i ilegalu kao posljedica Hladnog rata i opće panike protiv SSSR-a.

[165] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, Chicago, 2003., str. 135
[166] Eng. *Red Scare*
[167] Buhle, P., Georgakas, D., Communist Party, USA. *Encyclopedia of the American Left*, dostupno na: https://www.marxists.org/history/usa/parties/cpusa/encyclopedia-american-left.htm (12.05.2015.)
[168] Ibid.

7. PROPUŠTENA PRILIKA ZA REVOLUCIJU? RADNIČKI POKRET IZMEĐU DVA RATA

7.1. RATNO RAZDOBLJE U SAD-U

Početak Prvog svjetskog rata pogubno je djelovao na radničke pokrete i socijalizam širom svijeta. Pucanj sarajevskog studenta u ljeto 1914. godine u nadvojvodu Franza Ferdinanda bio je pucanj u srce internacionalnog socijalističkog pokreta.[169] Klasna borba milijuna radnika i socijalista zatomljava se zbog proratne propagande i lažnog nacionalnog zanosa.

Socijalistička stranka u St. Louisu naziva ulazak u rat „*zločinom protiv naroda Sjedinjenih Američkih država.*" Organiziraju se masovni antiratni prosvjedi unatoč snažnoj ratnoj propagandi u medijima. U Bostonu se u lipnju 1917. godine okupilo 8 tisuća ljudi u antiratnoj paradi s natpisima: „Zahtijevamo mir!"[170] Predsjednik Woodrow Wilson potpisuje zakon o špijunaži, koji u suštini, ima za cilj ušutkati protivnike američkog stupanja u Veliki rat. Prva žrtva tog zakona bio je Charles Shenck zbog distribuiranja antiratnih letaka. Nadalje, upravo zbog ovog zakona Eugene Debs će se po drugi puta naći u zatvoru. Kao jedan od najboljih govornika u zemlji, Debs je 1918. godine održao govor ispred zatvora u kojem su 3 socijalista odsluživala kaznu zbog protivljenja ratu.[171] Priznao je krivnju i prije nego što će ga osuditi na zatvorsku kaznu od deset godina, te se je obratio Sudu riječima koje će kasnije postati jedne od njegovih najpoznatijih izjava: „*... sve dok postoji niža klasa, ja sam u njoj, dok postoji zločinački element, ja sam dio njega, sve dok je ijedan čovjek u zatvoru, ja nisam slobodan*." [172]

Zakon o špijunaži, snažna propaganda za ulazak u rat, te podizanje nacionalnog zanosa upotrijebljeni su za još veću represiju nad sindikatima. Tako će u ratnom razdoblju IWW biti potpuno oslabljen. Također, mnoge socijalističke novine su zbog Zakona o špijunaži zabranjivane.

---

[169] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str.50
[170] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 405
[171] Ibid., str. 401
[172] Debs, E. V., *Statement to the Court*, 1918., dostupno na: https://www.marxists.org/archive/debs/works/1918/court.htm (12.05.2015.)

S druge strane, ratna industrija popravlja gospodarsku situaciju u zemlji. Ona omogućuje bolje uvjete i lakše zaposlenje radnicima u vrijeme Prvog svjetskog rata. Unatoč tome, u štrajkove se za vrijeme rata uključuje sve više radnika. Solidarnost i revolt se sve više osjećaju među radnicima.

7.1.1. Masovni štrajkovi 1919. godine

Završetkom rata potražnja u industriji vraća se na predratne uvjete što je značilo znatno smanjenje plaća. Milijuni radnika vraćaju se iz rata očekujući obećano „novo doba“ zbog čega su i otišli u rat. Revolucija u Rusiji snažno je odjeknula cijelim svijetom pružajući nadu radnicima u drugačije društvo. Predstavlja uzor radikalnim američkim radnicima i netom osnovanoj Komunističkoj partiji Amerike. Radnici se osjećaju dovoljno snažno da bi mogli sami potaknuti promjene. Gotovo 120 tisuća radnika štrajkalo je u Novoj Engleskoj 1919. godine, 100 tisuća u Pennsylvaniji, a 300 tisuća u New Jerseyu. [173]

Nezadovoljstvo promjenama u industriji i potpora boljševicima najsnažnije se osjeća u Seattleu. U veljači će 35 tisuća radnika u brodogradilištima stupiti u štrajk tražeći povećanje nadnica.[174] Za pomoć se obraćaju Središnjem radničkom vijeću Seattlea koji proglašava štrajk u cijelom gradu. Gotovo sve podružnice AFR-a i neke IWW-a daju potporu štrajku koji je, u pet dana koliko je trajao, u potpunosti paralizirao grad. Štrajkaši osnivaju Glavni štrajkaški odbor i organiziraju osnovne poslove. U pučkim kuhinjama je dijeljeno po 30 tisuća obroka dnevno, vatrogasci su ostali na poslu, a mir se održavao radničkim stražama koje su činili ratni veterani, ali bez upotrebe oružja.[175] Iako je štrajk protekao mirno i bez izgreda, gradonačelnik Seatllea poziva vojsku i skuplja gotovo 3 tisuće ljudi spremnih intervenirati na bilo kakvu agresivnu akciju kod štrajkaša. Rastu pritisci AFR-a na Glavni štrajkaški odbor za prekidom, te će on, nakon pet dana potpune blokade grada, proglasiti prekid štrajka. Iako je štrajk trajao relativno kratko vrijeme, te je završio neuspješno, radnici su pokazali kako je, dobrom organizacijom i solidarnošću, moguće radničko upravljanje gradom. Gradonačelnik Seatllea Ole Hansen bio je

[173] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 417
[174] Ibid., str. 412
[175] Ibid., str. 413

uvjeren da je ovaj štrajk pokušaj revolucije koja će se proširiti cijelom zemljom. Za dokaz prilaže isječak iz jednih radničkih novina u kojima piše:

> „*Radimo golemi korak još neviđen u povijesti američkog radničkog pokreta, korak koji ne znamo gdje će završiti… Zatvaranje kapitalističke industrije u Seattleu, dok se radnici organiziraju kako bi nahranili ljude, brinuli se o djeci i bolesnima, sačuvali red, uspaničit će ih (kapitaliste) jer se čini kako je sva moć smještena u ruke radnika.*“ [176]

Proglašavajući se spasiteljem grada, za štrajk kaže da je „*pokušaj revolucije za koju su očekivali da će se proširiti diljem Sjedinjenih Američkih Država, ali nikada nije prošla prvu prepreku.*“ [177]

7.2. SLABLJENJE RADNIČKOG POKRETA

Nakon ratom uzrokovane krize na početku 1920-ih, stanje se u državi stabilizira. Društvo je raslo u svim segmentima.. Plaće su rasle, a s novim zakonima srednja klasa imala je više slobodnog vremena kojeg su iskorištavali za zabavu. Tradicionalni pogledi na dvadesete godine koncentriraju se na hedonizam američkog naroda. Izum tvorničke trake omogućio je masovnu proizvodnju novih tehnologija i proizvoda koje ulaze u svakodnevnu upotrebu. Konzumerizam ulazi u svakodnevni život Amerikanaca, a posjedovanje automobila, radia ili telefona postaje sastavni dio američkog identiteta. To desetljeće će kasnije biti poznato kao „Doba džeza“. Iako se činilo da prosperitet osjeća cijeli američki narod, napredak je najviše koristio bogatijem dijelu stanovništva. Tijekom 1920-ih godina gotovo 60% ljudi zarađivalo je ispod 2 tisuće dolara na godinu.[178] Unatoč tome, izgledalo je kao da su radnici zadovoljni s promjenama za koje su se izborili proteklih godina. Plaće su polako, ali sigurno rasle, dok se broj članova sindikata

[176] “*Anarchists Tried Revolution in Seatlle, but Never Got to First Base, Says Mayor Hanson*”, The New York Times, February 9 1919, dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9900EFDF1139E13ABC4153DFB4668382609EDE (12.05.2015.)
[177] Ibid.
[178] Boyer i Morais navode kako je 2000 dolara na godinu bio minimum za pokriće osnovnih životnih potreba prosječnoj američkoj obitelji.

smanjivao, a kratkotrajni revolucionarni žar potaknut Boljševičkom revolucijom u Rusiji se polako i sigurno gasio.

Uspjeh i rast ekonomije u ovom razdoblju značio je i krah industrijskog sindikalizma. IWW je bio znatno oslabljen već u Prvom svjetskom ratu, a njegovu sudbinu su dijelili i mnogi drugi industrijski sindikati diljem zemlje. Ovaj pad utjecaja sindikata može se vidjeti na primjeru rudničke industrije. Ugljen je, premda se nafta polako počela uvoditi kao zamjensko gorivo, još uvijek bio glavni izvor goriva za kućanstva i tvornice. Rudnici ugljena još uvijek su brojni i zapošljavaju veliki broj radnika. Ujedinjeni rudnički sindikat Amerike uključivao je preko polovice svih rudara u zemlji. U 1928. godini ovaj sindikat brojio je oko 80 tisuća rudara. [179] Zajedničkim naporima poslodavaca, državne i federalne policije te privatnih detektivskih agencija uspjeli su gotovo potpuno iskorijeniti ovaj sindikat. Oružanim sukobima, poput onog u Matewanu, u Zapadnoj Virginiji, nanosili su rudarima velike gubitke pogubno djelujući na sindikat koji ih je štitio. Ovi napori zajedno sa surovim posljedicama Velike depresije, smanjili su rudnički sindikat Amerike na 40 tisuća rudara u 1932. godini.[180]

Američka federacija radnika također gubi svoje članove, ali oni ostaju najbrojnija američka sindikalna organizacija. Samuel Gompers, vođa i osnivač AFR-a, umire 1923. godine, a na njegovo mjesto dolazi William Green. Unatoč promjeni u vrhu, njihova politika ostaje ista. Riječ je o strogo zanatskom ili industrijskom tipu organiziranja, elitističkim načinom prihvaćanja radnika i suradnji s kapitalistima. Odupiru se svim previranjima na američkoj ljevici, te u ovim godinama broje najviše članova od svih ostalih američkih sindikata.

Socijalističke i komunističke stranke doživjele su slične sudbine kao i industrijski sindikati. Premda malobrojna, Komunistička partija Amerike vodila je štrajkove tekstilnih radnika u Tennesseeju i Južnoj Karolini 1929. godine. Osim toga, glavninu štrajkova vodio je novosnovani sindikat TUEL (Trade Union Educational League). On je bio sastavljen od komunista i radikala, ali i desno orijentiranih radnika razočaranih u politiku i vodstvo AFR-a. Vodili su štrajkove Passaic u New Jerseyu 1926. godine, štrajk gotovo 30 tisuća tekstilnih radnika u New Bedfordu, te Gastonia štrajk tekstilnih radnika 1929. godine u Sjevernoj Karolini.

[179] Nicholson, P., Y., *Labor's story in the USA,* Temple University Press, Philadelphia, 2001., str. 198
[180] Ibid., str. 199

Jedan od rijetkih političara koji su uviđali teškoće najugroženijeg dijela američkih radnika bio je Fiorello la Guardia, član kongresa i kasnije gradonačelnink New Yorka. Godine 1928., prolazeći dijelom siromašnih okruga New Yorka, rekao je: *"Priznajem da nisam bio pripremljen za ono što sam stvarno vidio. Činilo mi se gotovo nevjerojatnim da bi takvo siromaštvo uistinu moglo postojati.*" [181] Tijekom 3 mandata kao gradonačelnik aktivno je promicao reforme New Deala. One su bile opsežne i dugoročne, a provodio je mnoge projekte od velikog društvenog značaja, poput izgradnje parkova, aerodroma, stambenih četvrti i micanja sirotinjskih četvrti. Pod njegovim vodstvom i vjernim provođenjem Rooseveltovih reformi, New York je brže i bezbolnije podnio krizu od ostalih američkih gradova.

U vrijeme mandata Calvina Coolidgea i Herberta Hoovera vlada otvoreno staje na stranu krupnog kapitala. Cijela nacija poistovjećivala se s upjesima Wall Streeta. Predsjednik Hoover je u jednom svom govoru izjavio: "*Mi smo u Americi danas bliže pobjedi nad siromaštvom nego ikad prije u povijesti bilo koje zemlje.*" [182] Nekoliko mjeseci nakon ove izjave, dogodio se pad burze na Wall Streetu i počela je najveća kriza u povijesti kapitalizma.

7.3 VELIKA DEPRESIJA

7.3.1 Krah burze na Wall Streetu

Sav uspjeh i prosperitet 1920-ih godina počivao je na nepouzdanom i krhkom ekonomskom sustavu, koji je najviše ovisio o financijskim pretpostavkama na burzama. Bankarski moćnici i Wall Street postaju glavna pokretačka snaga američke ekonomske moći. Predsjednik Calvin Coolidge prepustio je upravljanje gospodarstvom u ruke krupnog kapitala ne želeći sputavati privatne tvrtke vladinim intervencijama. Proizvodnja i profiti su vrtoglavo rasli. Loša preraspodjela dohotka, prevelika proizvodnja dobara (tvornica, proizvodnih pogona) i proizvoda (pamuk, pšenica, odjeća), a s druge strane premala potrošačka moć velike većine ljudi, bio je jedan od glavnih uzroka krize. Također, kriza je nastupila kao rezultat kontradikcije u

[181] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 420
[182] Ibid., str. 423

kojoj društvo radi za jednog vlasnika, u ekonomiji u kojoj mnogi rade, a mali broj zarađuje.[183] Kriza je stvorila paradoksalnu situaciju – tisuće tona hrane stajalo je neiskorišteno u žitnicama dok su milijuni gladovali, a kuće su zjapile prazne dok je tisuće radnika ostalo bez krova nad glavom jer nisu mogli plaćati najamninu.

Krize se, kao što je već navedeno u ovom radu, u kapitalističkom sustavu pojavljuju ciklično, točnije, u SAD-u gotovo svakih 10 godina, i to 1873., 1884., 1893., 1907. i 1921. godine.[184] Krah burze pojavio se kao i proteklih godina, i očekivano je da će, slično kao i tada, nakon nekog vremena početi oporavak. Međutim, taj oporavak nije došao. Krah je bio prevelik a iz ove krize se moglo izvući samo dugotrajnim reformama. Tijekom krize gotovo 5 tisuća banaka je zatvoreno, industrijska proizvodnja pala je za 50%, a do 1933. godine bez posla će ostati negdje između 12 i 17 milijuna ljudi.[185]

7.3.2 Radnička reakcija na krizu

Radnici su, razočarani u sindikalne čelnike i vladu, odlučili sami djelovati. Kako se je kriza pogoršavala, otpor je rastao, te su se milijuni nezaposlenih odlučili na direktnu akciju. Štrajkovi, marševi nezaposlenih i borbe protiv evikcija postali su dio američke svakodnevnice. Ford Motor Company, kao vodeća američka tvrtka automobilske industrije, jedne od najbrže rastućih svjetskih industrija u dvadesetim godinama, imala je 1929. godine 128 tisuća radnika. Nakon samo dvije godine, broj radnika smanjio se na 37 tisuća.[186] Godine 1933. otpušteni radnici iz Fordove tvornice automobila u Detroitu organizirali su marš. Izdali su letak u kojem je pisalo:

> „*Nenasilni marš organiziramo jer nas je Ford otpustio nakon što smo se zbog obećanja stalnog i sigurnog zaposlenja preselili u Detroit, Dearborn i okolne gradove, zato jer smo izgubili posao i naš dom, zato*

[183] Boyer, R., Morais, H., *Labor's untold story,* United Electrical, Radio and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str. 249
[184] Ibid.
[185] Ibid.
[186] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 423

jer naša djeca gladuju, zato jer nas Ford mora vratiti na naša radna mjesta ili nam dati dovoljne otpremnine za dostojan život.“ [187]

Sudbinu otpuštenih radnika iz automobilske industrije dijelili su milijuni ljudi iz svih grana industrije. U gradovima diljem zemlje nicala su Vijeća nezaposlenih, radničke organizacije usmjerene na pomoć najugroženijim radnicima. Najviše su se bavili sprječavanjem evikcija, nalaženjem posla nezaposlenima, skupljanjem humanitarne pomoći i borbi protiv diskriminacije Afroameričkih radnika ili imigranata. Najčešći organizatori i vođe tih vijeća su komunisti ili socijalisti, ali su te organizacije demokratski vođene. Do 1932. godine bilo je 330 takvih vijeća u 37 država s brojem članova oko 300 tisuća. Međutim, ta vijeća nisu opstala budući da samopomoć nije mogla preživjeti od ostataka ionako urušenog gospodarstva.[188]

Vrlo zanimljiv oblik radničke samopomoći bilo je krijumčarenje ugljena u Pennsylvaniji. Rudari bi na posjedima kompanije iskopavali nove rudnike, a iskopani ugljen prevozili i prodavali ispod cijene. Tijekom najtežih godina Velike depresije, ilegalno iskopavanje ugljena pretvorilo se u ozbiljan i profitabilan biznis, proizvodeći 5 milijuna tona ugljena u vrijednosti od 45 milijuna dolara, zapošljavajući 20 tisuća ljudi i 4 tisuće vozila.[189] Uspjeh krijumčara može se pripisati i velikoj podršci koju su imali u javnosti, poglavito na sudovima.

Unatoč sve većem broju nezaposlenih i pogoršanju uvjeta rada za radnike, radnici se ne okreću socijalizmu. Kriza kapitalizma, prema marksističkoj teoriji, jedan je od važniijih uvjeta uspjeha socijalističke revolucije. Za vrijeme Velike depresije, socijalistički i komunistički pokret trebao se omasoviti. Bunt protiv kapitalizma i solidarnost među radnicima rasla je iz godine u godinu. Međutim, ni Komunistička partija ni Socijalistička partija Amerike ne uspijevaju pridobiti povjerenje većeg dijela radnika iako je antikapitalističkog djelovanja bilo na svakom koraku. Godine 1934. lučki radnici stupili su u štrajk protiv vlastitog sindikalnog vodstva. Štrajk se brzo širio i uskoro se protezao na 2 tisuće milja zapadne obale.[190] Štrajk je paralizirao cijeli San Francisco gdje su se vodile najteže bitke. Guverner Kalifornije, Franck Merriam, šalje Nacionalnu gardu da razbije štrajk. Ona započinje krvavi obračun sa štrajkašima,

[187] „*Flyer All Out - Ford Hunger March*“, University of Michigan, Library Digital Collections, June 5 1933., dostupno na: http://quod.lib.umich.edu/s/sclradic/x-sce00601/sce00601.tif. (May 12, 2015.)
[188] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str.146
[189] Ibid., str. 147
[190] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 432

upotrebljavajući palice, suzavce i puške, u kojem pogiba nekoliko radnika. Guverner Merriam objašnjava zašto je pozvao Nacionalnu gardu: „*Spreman sam napraviti sve potrebno da bi zaštitio živote i imovinu. Vođe štrajkaša nisu slobodni od komunističkih i subverzivnih utjecaja.*" [191]

Nadalje, krijumčarenje ugljena pokazalo je kako nedostatak socijalističke ideologije nije spriječilo antikapitalističko djelovanje. Radnici su, kroz razbijanje granica privatnog vlasništva da bi ugodili svojim potrebama, manifestirali najvažniji oblik klasne svijesti – da probleme radnika mogu riješiti samo oni sami.[192]

7.4. FRANKLIN DELANO ROOSEVELT I NEW DEAL

Franklin Delano Roosevelt i njegov plan gospodarskog oporavka nazvan *New Deal* (Nova Podjela) predstavlja prekretnicu u razvoju radničkog pokreta. Vlada se, u pokušaju izlaska iz krize, po prvi put ozbiljno hvata u koštac s problemima radnika na štetu poslodavaca. U poznatih „prvih 100 dana" od dolaska u Bijelu kuću, Roosevelt sastavlja više zasebnih administracija koje imaju zadatak izvući zemlju iz višegodišnje depresije, od kojih su najvažniji Ured za nacionalnu obnovu (NRA), ured za pomoć poljoprivredi (AAA) i ured za javne radove (PWA). NRA donosi i provodi jedan od najvažnijih radničkih zakona – Zakon o nacionalnoj obnovi (NIRA). Najvažniji dio u tom zakonu za radnike nalazio se u dijelu 7 (A) koji dopušta radnicima organiziranje u sindikate po njihovom izboru. Kasnije će istu stvar dopustiti Wagnerov zakon iz 1935. godine, koji odoborava radnicima da svoja prava kod poslodavaca mogu tražiti kolektivno.[193] Nadalje, 1938. godine donosi se zakon o minimalnoj nadnici koja iznosi 25 centi na sat. Također, zabranjuje se dječji rad, te se određuje četrdesetosatni radni tjedan.[194]

---

[191] "*Gov. Merriam Explains Why Guards Called*", United Press, July 6 1934., dostupno na: http://www.sfmuseum.net/hist4/maritime11.html. (12.05.2014.)
[192] Mattick P., Sr., "What can the Unemployed do", *Living Marxism*, No. 3, 1938, str. 87, u Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str.149
[193] Zinn,H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 438
[194] Ibid., str. 440

Ipak, još je bilo mnogo radnika nezadovoljnih svojim položajem i uvjetima rada. Val štrajkova širio se 1936., 1937. i 1938. godine. U tom valu pojavljuju se novi oblici štrajkova, tzv. „sjedeći štrajkovi“. Prvi puta održani u tvornici automobila u Akronu, Ohio, ovakav oblik štrajka uključivao je blokadu i prestanak rada, ali ostajući na svojim radnim mjestima i ne napuštajući tvornicu. Na taj način poslodavac nije mogao dovesti štrajkolomce da odrađuju poslove umjesto radnika u štrajku. Najduži takav štrajk dogodio se u tvornicama General Motorsa (GM), isprva u Flintu, u Michiganu, a kasnije se proširio na 15 različitih GM tvornica. U jednoj od mnogobrojnih tvornica GM-a u Flintu započeo je štrajk. Genora Dollinger sjeća se kako je štrajk počeo:

> „*U Fisher Body Plant dvama ljudima, koji su bili pod snažnim militantnim vodstvom, je bilo dosta, i sjeli su. Kada su ljudi u drugoj tvornici čuli za štrajk, i oni su sjeli. Za taj čin trebalo je imati petlje, i političkog vodstva.*“ [195]

Štrajkaši su organizirali straže, medicinsku pomoć, hranu i lijekove. Kada su ih poslodavci pokušali suzavcima i pucnjavom otjerati, radnici su se obranili, izdržali i GM je morao popustiti. Obvezao se potpisati šestomjesečni ugovor i priznao je da će industrija sada morati rješavati stvari sa sindikatom.[196] U mjesecima nakon štrajka Dollinger spominje promjene koje je štrajk potaknuo:

> „*Uvjeti su se u tvornici promijenili. Predradnici su bili oprezni u obraćanju radnicima. Kada je nastao problem radnici bi rekli predradniku: 'Ne sviđa ti se?' i samouvjereno ugasili traku. Bilo je ugodno pomisliti kako se radnici više ne boje svog šefa*.“ [197]

[195] “*Genora Dollinger Remembers the 1936-1937 General Motors Sit-Down Strike*”, dostupno na: http://www.historyisaweapon.com/defcon1/dollflint.html#conditions (15.05.2015.)
[196] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str. 202
[197] “*Genora Dollinger Remembers the 1936-1937 General Motors Sit-Down Strike*”, dostupno na: http://www.historyisaweapon.com/defcon1/dollflint.html#conditions (15.05.2015.)

7.4.1 Uloga sindikata u smirivanju radničkih nemira: Kongres industrijskih organizacija (CIO)

Nizom nekorporativnih odluka i reformi koje nisu u skladu s interesima krupnog kapitala Roosevelt spašava sustav koji je prouzročio ovu krizu. Privremeno se obustavljaju pravila kompeticije i slobodnog tržišta što nailazi na žestok otpor poslodavaca i predstavnika krupnog kapitala. Kroz ove reforme, Roosevelt je uspio primiriti i pridobiti simpatije velikog broja nezaposlenih radnika, od kojih su mnogi razvili gotovo religijsko štovanje prema predsjedniku.[198]

Po prvi puta u povijesti radnici su od vlade ohrabrivani da ulaze u sindikate. Zajedno sa zakonskim dopuštenjima New Deala, sindikati omogućuju radnicima sve uvjete za koje su se borili u povijesti: minimalnu nadnicu, osmosatni petodnevni radni dan i zabranu dječjeg rada. Bilo je to dovoljno da radnici počinju euforično podržavati sindikate. U suštini, popuštanje radničkim sindikatima bilo je sredstvo pomoću kojeg je vlada bolje kontrolirala radnike. Jedan od ključnih sindikata u toj kontroli predstavljali su AFR i CIO.

Sredinom 30-ih godina AFR ne samo da nije podržavao masovne neorganizirane štrajkove koji su nicali u velikim industrijama, već su njegovi članovi, zajedno s policijom nekoliko puta razbijali sjedeće štrajkove. Veliki broj radnika napušta AFR i osniva sindikate u vlastitoj industriji masovne proizvodnje, ponajprije automobilskoj i gumarskoj. John L. Lewis, lobist AFR-a i predsjednik Ujedinjenih rudara Amerike (UMWA), osniva Odbor za industrijsku organizaciju koja uključuje sve industrijske sindikate, ali unutar AFR-a. Uskoro se taj odbor raspada i, pod vodstvom Johna Lewisa, osniva se Kongres industrijskih organizacija (CIO). AFR nekoliko puta optužuje CIO da su pod utjecajem komunista, ali to nije spriječilo radnike u učlanjivanju. U prvih 6 mjeseci nova organizacija brojala je 2 milijuna članova.[199] U početku su komunisti i socijalisti činili važan dio CIO-a, što doprinosi legitimnosti organizacije među neorganiziranim dijelom radnika i nastavku sukoba s AFR-om, koji se još od Samuela Gompersa strogo odvajao od socijalističkih ideja. Međutim, nakon početne euforije, vodstvo sindikata počinje se odmicati od lijevog ogranka CIO-a i postaje konzervativni, patriotski sindikat, puno sličniji AFR-u. Iako je u početku svog djelovanja podržavao i organizirao štrajkove, okreće se

[198] Boyer, R. O., Morais, H., *Labor's untold story*, UMWA, New York, 1955., str. 295
[199] Ibid.

protiv radničke direktne akcije. Zahtijevat će prekide sjedećih štrajkova u Flintu, Akronu i nizu drugih. Umjesto štrajkova, zagovara pregovore s poslodavcima i vladom. U suštini, cilj stvaranja velikih sindikata bila je veća kontrola nad radnicima, te stabilnost proizvodnje. Vlada je tako kontrolirala radnike „izvana", kroz zakone, te „iznutra", kroz sindikate koji su smanjivali nezadovoljstvo i otpor radnika pregovorima, birokracijom i mirnim rješavanjem sukoba.[200] AFR i CIO postat će dva glavna oružja protiv spontanih radničkih štrajkova.

Nakon New Deala kapitalizam je, unatoč svim izazovima, opstao. Sindikati su legitimizirani, a zakoni o osnovnim radničkim pravima doneseni, što je bilo dovoljno za zadovoljenje američkih radnika. Unatoč ograničenim ustupcima, velika većina radnika iz New Deala izlazi zadovoljna i umirena iako on ne rješava sve probleme krize. Klasna borba i revolucionarna previranja utišana su sudjelovanjem u sindikatima i vraćenoj vjeri u predsjednika i vladu. Lijevo krilo radničkog pokreta dobiva nešto veći utjecaj u radničkom pokretu kroz vijeća nezaposlenih i važnim pozicijama u sindikatima u najgorim godinama krize, ali se nikako ne može govoriti o revolucionarnom zanosu. Socijalizam i ostale radikalne teorije bile su tek sredstvo kojim su radnici pokušavali doći do svojih prava, pokušavajući poboljšati sustav, a ne ga potpuno promijeniti. Veliki sindikati samo pospješuju pad utjecaja socijalističkih ideja kroz striktno sindikalno djelovanje zatomljujući svoj ljevičarski karakter i nauštrb beneficija koje trentutno mogu dobiti za svoje članove.

7.5. DRUGI SVJETSKI RAT I PORATNO RAZDOBLJE

Sve mjere poduzete New Dealom nisu bile toliko uspješne u oporavku američke ekonomije koliko je to bio Drugi svjetski rat. U zemlji vlada nacionalistički naboj. Potpomognuta propagandom, gotovo sveta dužnost postaje obraniti svijet od zlih nacista. Tijekom rata profiti poslodavaca su na vrhuncu, ali se plaće radnika ne povećavaju. Iako su sada štićeni sindikatima, CIO i AFR obvezali su se da neće pozivati na štrajkove, a vlada je, zbog ratnog stanja, privremeno zamrznula sve plaće. Suradnja vlade, poslodavaca i radničkih sindikata u potpunosti je obustavilo štrajkove za vrijeme rata. Radnici se okreću spontanim, neorganiziranim

[200] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 441

štrajkovima, nekada i protiv svojih vlastitih sindikata. Godine 1944. bilo je više štrajkova nego u bilo kojoj prijašnjoj godini u američkoj povijesti.[201] Ovo nezadovoljstvo nastavilo se i poslije rata kada CIO i AFR pomažu smiriti radnike. Da nije bilo njih, došlo bi do općeg sukoba između radnika i vlade. Pristajući na velike sindikate, pregovore i suzdržavanje od štrajkova, stvaranje posrednika između njih i poslodavaca onemogućilo je veće promjene u njihovom položaju. Iako, upitno je koliko je radnika zaista razmišljalo o revolucionranim promjenama.

Kao i prijašnjih godina radničkog pokreta, radnici su, u suštini, sami sebi zatvorili vrata revolucije. Drugim riječima, većina radnika socijalističku revoluciju nikada nije željela. Rooseveltova vlada je, nakon osnutka CIO-a, zakonski omogućila pregovore sa sindikatima upravo zato da bi se radnike lakše kontroliralo. Suradnja vlade i sindikata omogućila je razbijanje revolucionarnog zanosa iznutra, te gubljenje revolta u birokraciji i pregovorima poštivajući hijerarhiju. Smithov zakon, koji zabranjuje zagovaranje rušenja vlade silom ili nasiljem, praktički je zabranio rad Socijalističke stranke i Komunističke partije Amerike.

Konačni udarac bilo kakvom obliku socijalizma u Americi zadaje vanjskopolitička situacija poslijeratnog svijeta. Sukob sa SSSR-om u prvim poslijeratnim godinama izazvat će snažne reakcije na američke socijaliste. Propaganda je imala snažan utjecaj na američku javnost. „Crvena opasnost“ Amerikancima je izgledala dovoljno stvarno za jačanje represivnog aparata. Represija omogućava Josephu McCarthyu obračun sa svim ljudima, udrugama i novinama za koje se sumnjalo da imaju veze s komunizmom. U tom razdoblju antikomunističkog ludila zatvarana su udruženja Kulturni centar Chopin, bratovština Cervantes i Prijatelji prirode Amerike, uklanjane su sumnjive knjige, te su namještana suđenja špijunima.[202] Na temelju Smithovog zakona zatvorena je većina članova Komunističke partije. Javnost, s obzirom na propagandu i rast profita od ratne industrije, odobrava ponovno naoružavanje. Lov je, može se reći, u potpunosti uspio. Niti komunizam niti bilo kakav oblik lijeve političke opcije u Americi nije snažnije zaživio do danas.

[201] Brecher, J., *Strike!*, Straight Arrow Books, San Francisco, 1972., str. 224
[202] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z, Zagreb, 2012., str. 472

8. SVAKODNEVNI ŽIVOT RADNIKA U POPULARNOJ KULTURI

8.1 BORBA ZA PREŽIVLJAVANJE: RADNIČKA SVAKODNEVNICA

Radnički tjedan u prosjeku iznosio je 80 sati tjedno, a u nekim slučajevima i više. Živjeli su da bi radili gotovo i ne provodeći vrijeme sa svojim obiteljima. Njihovoj djeci otac je, zbog tolikih sati provedenih na poslu, bio stranac. Plaće su bile minimalne, jedva dostatne za osnovne životne namirnice. U nekim situacijama, poput one u Pullmanu, već spomenute u ovom radu, kompanija je bila vlasnik stanova u kojima su njezini radnici živjeli. Račune za vodu, po višestruko većim cijenama od nabavne, te stanarinu i ostale troškove su im odbijali od plaća. Samo na stanarinama su zarađivali bogatstvo.

Alkoholizam je bio raširen u radničkim krugovima u tolikoj mjeri da su udruženja žena (većinom iznimno religioznih, protestantskih udruženja) krivili alkohol za sve probleme i na njihovim inzistiranjima je djelomično izglasana prohibicija, koja je, kao što se zna, imala kontraproduktivan učinak na konzumaciju alkohola. Slobodno vrijeme radnika gotovo da nije postojalo. Kao kritiku na traženi osmosatni radni dan, jedan poslodavac je rekao da dva sata bez posla znači dva sata više provedenih u krčmi.[203]

Bogatije stanovništvo, bilo je većinom neinformirano ili bolje rečeno nezainteresirano za probleme radnika. Bilo je onih koji su se uspjeli izdići iz radničke klase i obogatili se, ali se to, u pravilu, vrlo rijetko događalo. Samo se 10% bogataša izdiglo iz siromašnih slojeva, dok su svi ostali bili potomci velikih bogataških američkih obitelji.[204] S jačom industrijalizacijom i učvršćivanjem kapitalizma, jačala je i njegova opozicija. Drugim riječima, svi nedostaci sustava postajali su vidljiviji. Kritičari kapitalizma javljaju se ponajprije u književnim krugovima.

[203] Zinn, H., *Narodna povijest SAD-a*, V.B.Z., Zagreb, 2012., str. 312
[204] Ibid.

8.2 SOCIJALISTIČKA TEMATIKA U KNJIŽEVNOSTI

Radnički nemiri druge polovice 19. stoljeća privukli su pažnju američkih književnika. Mnogi od njih postaju zagovornici i promicatelji socijalizma i imaju veliki utjecaj na popularizaciju socijalističkih načela u Americi. Prvi takav roman koji znatnije utječe na promišljanja o socijalizmu bila je utopija Edwarda Bellamya „Pogled unatrag". U njemu je radnja smještena u 2000. godinu u svijetu u kojem vlada socijalizam. Društvo je pravednije i humanije, a ljudi su sretniji. Napisan je kako bi predstavio alternativu nepravednom kompetitivnom ekonomskom sustavu, te pokazao da se on može razviti u kooperativni sustav s većim dostojanstvom za svih. Iako se Bellamy nije smatrao socijalistom, njegov roman imat će iznimnu ulogu u popularizaciji socijalizma u Americi. „Pogled unatrag" preobrazit će više Amerikanaca na socijalizam od Marxa i Engelsa i ostalih vodećih europskih marksista.[205]

Sve će više književnika otvoreno pristupati socijalistima i pisati protiv kapitalizma na prijelazu u 20. stoljeće. Tada su, za razliku od kasnijih pisaca, književnici ujedno bili i radikali, te su, shodno tome, i oštrije pisali o manama kapitalizma. Dobar primjer za to je roman „Džungla" Uptona Sinclaira. U njemu je prikazan težak život radnika u prehrambenoj industriji. Radnja je smještena u Chicagu, a glavni je protagonist litvanski imigrant koji pronalazi posao u jednoj klaonici mesa u Chicagu. Iako sretan zbog pronalaska posla, uskoro će uvidjeti sve opasnosti radnih uvjeta u tvornici. Radnici na pokretnoj traci gubili su prste zbog brzine, a oni koji su radili u prostoriji za kiseljenje obolijevali su od kožnih bolesti. Kontaminirano, prljavo meso su koristili za kobasice i konzerve s češtim krivim deklaracijama o podrijetlu i vrsti mesa. Premda je roman bio fikcija, on je rezultat višemjesečnog istraživanja koje je Sinclair proveo kao dopisnik za časopis *Appeal to Reason*. Izazvao je velik interes u javnosti, ali zbog loše higijene i lažnih deklaracija na proizvodima, a ne zbog uvjeta u kojima su radnici prisiljavani raditi, što je bio cilj Sinclairovog istraživanja. Kao posljedica ovog romana, bit će doneseni novi zakoni koji omogućuju zabranjivanje lošeg i nekontroliranog mesa u prodaju. Sinclair će od ovog romana nadalje pripadati novinarima koji su bili nazivani *muckrackers.* [206]

[205] Draper, T., *The Roots of American Communism,* Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 15

[206] Termin koji se pripisuje predsjedniku Theodoreu Rooseveltu, a koji je označavao začetnike istraživačkog novinarstva. Ti novinari radili su vlastite istrage i zatim objavljivali radove o političkom kršenju građanskih prava.

Nadalje, u tom razdoblju piše i Jack London, jedan od najpoznatijih američkih socijalista tog doba. Bio je vrlo osebujnog karaktera, hedonist i putopisac, te jedan od najboljih socijalističkih govornika. Usprkos radikalnim esejima, njegovi romani nisu obrađivali političke teme koje je zastupao. Njegov socijalizam vidljiv je u futurističkoj distopiji „Željezna peta“, u kojoj se radnički pokret uništava, a u Americi vlada oštra diktatura.

Kritičari kapitalizma mogli su se naći i izvan samog radničkog pokreta. Tako će u 1920-im godinama Sinclair Lewis napisati knjigu „Babbita“, satirički prikaz novonastale američke visoke srednje klase. Glavni lik je prosječni amerikanac s dobrim poslom, konformist kojega nije briga za političke situacije i nema vlastito mišljenje. Rastuće potrošačko društvo primorava ga da kupi najnoviju budilicu i poznati auto, te uredi kuću s najraskošnijim elementima na granici kiča.

Velika depresija ponovno će oživjeti socijalističku književnost, iako znatno drukčijom od one s početka 20. stoljeća. U ovom razdoblju najistaknutiji pisci bili su John Steinbeck i John dos Passos. Ideološki su znatno manje radikalni od Londona i Sinclaira, ali solidarni i osjetljivi na radničku patnju tijekom kriznih 1930-ih godina. Iako se nikada nije deklarirao kao socijalist. Steinbeckovo kapitalno djelo „Plodovi gnjeva“ opis je tužnih sudbina farmera iz Oklahome koji, nakon što im banka oduzima posjed, odlaze u Kaliforniju u potragu za boljim poslovima.

John dos Passos autor je trilogije SAD kroz koju se provlače radničke i socijalističke teme. Isto kao i Steinbeck, nikada se nije deklarirao kao komunist. Često je govorio kako bi komunizam trebalo amerikanizirati.

8.3 BARDOVI RADNIČKE KLASE

Glazba je zauzimala vrlo važno mjesto u radničkom životu. Radničke pjesme služile su kako bi podigli moral štrajkašima, pružili utjehu i nadu u bolji život, te jednostavno popularizirali i omasovili radničke sindikate. Među najpoznatijim sindikalnim vođama i pjesnicima isticao se Joe Hill. Švedski imigrant pod imenom Joel Haaglund, emigriravši u Kaliforniju 1901. godine, mijenja ime u Joe Hill i priključuje se IWW-u. Kroz pjesmu izriče najdublje potrebe američke radničke klase. Sudjeluje u štrajkovima, a jednom prilikom u San

Diegu biva pretučen zbog svog govora. Ističe se pišući pjesme za socijalističke novine *The Industrial Worker, Solidarity i The Little Red Songbook.* Njegova pjesma „The Preacher and the slave*"* [207] postiže kultni status među radničkom klasom. Fraza „pie in the sky" iz te pjesme ušla je u američki govor, te se koristi kao izraz za nedostižnu nagradu za rad koja stiže tek nakon smrti.

Jedno vrijeme provodi u Salt Lake Cityu gdje ga na temelju indicija optužuju za ubojstvo trgovca i bivšeg policajca. U noći umorstva Joe Hill je primljen u bolnicu zbog prostrijelne rane u plućima. Ne želeći reći okolnosti u kojima je zadobio ranu, iako nije imao nikakvih prijašnjih veza s ubijenim trgovcem, policija ga uhićuje. Unatoč nedostatku čvrstih dokaza protiv njega, sud ga proglaša krivim i osuđuje na smrt. Bilo je jasno da je ta optužba služila za zastrašivanje ostalih wobliea. Presuda je odjeknula cijelom nacijom, uzrokujući val prosvjeda. Unatoč tome, godine 1915. Hill je pogubljen. Kad je čuo presudu, poslao je poruku Billu Haywoodu: „*Ne tratite vrijeme na oplakivanje, organizirajte se!*" [208] Vijest o njegovom ubojstvu snažno je odjeknula u cijeloj zemlji. Alfred Hayes je, nakon smrti Joe Hilla, napisao pjesmu o njemu jednostavno nazvana „Joe Hill". Ta pjesma će dostići kultni status, koja će doživjeti veliki broj obrada, od slavnih folk i soul pjevača Woodyja Guthriea i Paula Robesona, do modernih rock velikana, poput Brucea Springsteena.

Važnost ove pjesme i popularnost Joe Hilla pokazala je i Joan Baez koja ju izvodi na slavnom Woodstocku 1969. godine. Baez je, osim Joe Hilla, pjevala i obrađivala mnoge druge pjesme američke radničke klase. Bila je, uz Bob Dylana, jedna od prvih izvođača koji su folk pjesme prenijeli u popularnu kulturu. Između ostalog, s Enniom Morriconeom napisala je pjesmu „Here's to you" [209] kao soundtrack za film „Sacco and Vanzetti", koji govori o Nicoli Saccu i Bartolomeu Vanzettiju, dvojici talijanskih anarhista nepravedno optuženih i pogubljenih za razbojstvo i pljačku. Njihova priča o dolasku u SAD identična je milijunima drugih imigranata. Dolaze u New York u potrazi za poslom. Bartolomeo Vanzetti dolaskom u Ameriku zapošljava se u kuhinji kao perač, a u slobodno vrijeme čita Marxa, Darwina, Tolstoja i Gorkog naučivši da

[207] Puni tekst pjesme nalazi se u prilogu 1., str. 80
[208] „*The Murder of Joe Hill*", dostupno na: https://libcom.org/history/1915-the-murder-of-joe-hill (16.05.2015.)
[209] Tekst pjesme nalazi se u prilogu 2., str.81

„*klasna svijest nije propagandna fraza, nego stvarna, živa snaga*.“ [210] Zajedno s Nicolom Saccom priključuje se IWW-u. Uhićeni su 1919. godine nakon što su pokušali organizirati prosvjedni skup za poginulog kolegu woblieja. Tek nakon što su bili uhićeni, optuženi su za pokušaj razbojstva. Proglašeni su krivim, iako čvrstih dokaza za pljačku i ubojstvo nije bilo. Nakon 6 godina provedenih u zatvoru, Sacco i Vanzetti su pogubljeni, što je potaklo veliki val nezadovoljstva i prosvjeda diljem zemlje.

Najprominentiji radnički pjesnici bili su Woody Guthrie i Pete Seeger. Obojica country i folk glazbenici postali su jedni od njihovih najutjecajnijih pjevača. Woody Guthrie, porijeklom iz siromašne obitelji iz Oklahome, napisao je preko 600 pjesama koje se tiču radničkog pokreta u Americi. Njegova pjesma „This Land is Your Land“ postala je jedna od kultnih folk izvedbi. Putujući Amerikom, pomagali su radnicima u štrajku, te širili svijest o važnostima sindikata i manama kapitalizma. Teme njegovih pjesama kreću se od sjećanja na događaje od velike važnosti za radnički pokret (Ludlow, Haymarket, nepravedna suđenja). Utjecaj koji su oni ostavili za sobom bio je golem; velik broj današnjih folk i pop pjevača Guthriea i Seegera smatraju idolom Američkog radničkog pokreta. Bob Dylan i Joan Baez obrađuju njihove uspješnice. Pete Seeger od zabranjivanja izdavanja njegovih pjesama zbog povezanosti s Komunističkom partijom u 1950-im godinama, dogurao je do izvedbe pjesme „This Land is Your Land“ na inauguraciji Baracka Obame 2012. godine.

[210] Boyer, R., Morais, M.: *Labor's untold story,* United Electrical, Radio and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955., str. 224

9. ZAKLJUČAK

Činjenica je da se je u SAD-u, u razdoblju od 80 godina (1865.–1945. godine) kojim se ovaj rad bavi, vodila klasna borba. Isto tako je činjenica da je ta klasna borba vrlo rijetko uključivala masovnu potporu lijevog radikalizma. Razlog za to zasigurno nije monokauzalan niti je odgovor na pitanje o uzrocima takve situacije jednostavan. Odgovori se mogu naći u vanjskim čimbenicima, odnosno okolini u kojoj se američki radnički pokret razvijao, kao i u previranjima unutar radničkog pokreta.

Moglo bi se reći da socijalizam u Americi nije uspio jednostavno zato jer je američki kapitalizam uspio. Nigdje u svijetu kapitalizam nije tolikom brzinom unaprijedio industriju, gospodarstvo i ekonomiju kao u SAD-u. Također, nigdje drugdje se nije pojavila takva simbioza vladinih interesa i interesa velikog kapitala. S druge strane, radnici, čak i oni najsiromašniji, vjeruju u sustav i pouzdaju se u samostalno izdizanje iz siromaštva. Individualizam u američkom mentalitetu je vrlo bitna stavka koja sputava veću solidarnost i rast radničke klase. Liberalno demokratski identitet američkog društva većina Amerikanaca smatra besklasnim.

Kada je sustav i bio u krizi, a takvih je kriza bilo mnogo, i kada se radnici počinju boriti za svoja prava i tražiti alternative kapitalizmu, nastupila bi snažna i brza represija. Reakcije establišmenta na radničke štrajkove bile su brze i okrutne, te se s njihovom nasilnošću može mjeriti malo koja država u svijetu. Osim pušaka i batina, koristili su niz drugih sudskih i vladinih mjera za sprječavanje radničkih nemira, poput namještenih sudskih procesa, kojima su vođe štrajkova i socijalistički agitatori bili zatvarani ili čak pogubljivani.

Nadalje, razloga je zasigurno bilo i u unutarnjem stanju. Sukobljavanje različitih radikalnih struja onemogućavalo je ujedinjenje svih radnika u jedan, masovan pokret. Sukobi su se najčešće javljali oko političke ili industrijalne borbe, direktne ili indirektne akcije. Još veća prepreka jedinstvenosti radničke klase bila je u njezinom etničkom, vjerskom i rasnom sastavu. Iako heterogenost radnika nije američka specifičnost, važna je stavka u razumijevanju slabosti američkog radničkog pokreta. Vjerska i etička pripadnost odvraćali su pažnju radnika od klasnih podjela. Također, rasne predrasude onemogućivale su Afroamerikancima veću ulogu u radničkom pokretu. Nadalje, u razdvajanju radnika utjecaja ima i geografska podijeljenost na

golemom prostoru Sjeverne Amerike. Svako pojedino područje ima svoje zakonitosti i potrebe radničke klase koje se nekad ne podudaraju. Socijalizam je, primjerice, imao jaku političku podršku na Srednjem zapadu i u isto vrijeme slabe radikalne sindikate, dok je na Sjeverozapadu bila obrnuta situacija. Isto tako, stalna i lakša migracija stanovništva omogućivala je radnicima bijeg i novu priliku, pogotovo u ranijim razdobljima kada se moglo otići u neistraženi Zapad i započeti novi život.

Radikalni pokreti 19. stoljeća, pa i socijalizam 20. stoljeća, oslanjali su se više na tradicionalni republikanizam, nego na marksističku teoriju klasno podijeljenog društva. I Debs se, kao i ostali američki radikali, u svojoj ideologiji oslanjao na Thomasa Jeffersona u istoj mjeri kao i na Marxa.[211] Europski socijalizam i marksizam bili su strani pojmovi američkom narodu, konstruirani za puno rigidniji sustav daleko od američke stvarnosti s kojima se susretao prosječni američki radnik. Engels je o vezi Amerikanaca i socijalističke doktrine spomenuo kako su "*Amerikanci teorijski najneobrazovaniji radnici na svijetu*." [212] Socijalizam je, u određenom povijesnom trenutku, bio dobra alternativa ustanovljenom dvostranačju, jednako kao što je i radikalizam u industrijskoj borbi bio korisno oružje za ostvarenje svojih prava. On je u američkom društvu stvorio određeno uporište iz razloga što je ispunjavao potrebu. Kada je potreba za njim prestala, prestao je i njegov razvitak.[213]

Premda su svi uvjeti Marxove teorije o ispunjenju socijalističke revolucije bili ostvareni (snažna represija prema radnicima, brojne krize kapitalizma, masovni radnički sindikati), u SAD-u nije bilo velike potpore niti pokušaja velike socijalističke revolucije. Nadalje, unatoč svim radničkim nemirima opisanima u ovom radu, egzekucijama, namještenim suđenjima i štrajkovima koji su podsjećali na ratne prizore, SAD do današnjih dana nije izrodio jaku socijaldemokratsku stranku. Politička borba je ostala u parametrima dvostranačja, a radničko pitanje se uključivalo u rad, poglavito Demokratske stranke, kada se za to pokazala potreba. Ono što je još paradoksalnije, čini se da su radnici sami zadovoljni dogovorima postignutima još za vrijeme New Deala i nekim odredbama iz 1960-ih godina. Još se i danas 90% radnika u privatnom sektoru zapošljava po nesindikalnim načelima, a multimilijunske kompanije odbijaju

[211] Nicholson, P., Y., *Labor's story in the USA,* Temple University Press, Philadelphia, 2001.,str. 149
[212] Neumann, H., *Marx and Engels on Revolution in America,* The Little Red Library, Daily Worker Publishing, Chicago, 1926., str. 35
[213] Draper, T., *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003., str. 150

priznavati sindikate ili potpisati kolektivne ugovore.[214] Napravljeni su veliki zakonski ideološki i običajni potezi prema nekad radikalnoj rasnoj i spolnoj jednakosti na radnom mjestu, no s druge strane, prava radnika, posebice onih prava koje se tiču autonomnih zajedničkih udruživanja, su marginalizirana. Sami radnici su, u većini slučajeva, ismijali ideju o implementaciji demokratskih normi u radni odnos. Malo toga u američkoj kulturi, politici i poslovanju ohrabruje institucionalizaciju kolektivnog radničkog glasa.[215]

[214] Lichteinstein, N., *State of the Union: A century of American labor,* Princeton University Press, Princeton, 2003., str. 10
[215] Ibid.

LITERATURA

1) KNJIGE

- Austin, A.: *Kratka istorija radničkog pokreta u SAD-u 1876.-1849.*, R.A.D., Beograd, 1954.
- Boyer, R., Morais, M.: *Labor's untold story,* United Electrical, Radio and Machine Workers of America, Pittsburgh, 1955.
- Brecher, J.: *Strike!*, Straight Arrow books, San Francisco, 1972.
- Buhle, M. J., Buhle, P., Georgakas, D.: *Encyclopedia of the American Left*, University of Illinois Press, Urbana, 1992.
- Draper, T.: *The roots of American Communism*, Transaction Publishers, New Jersey, 2003.
- Hobsbawn, E.: *Doba kapitala*, Školska knjiga, Zagreb, 1989.
- Lichteinstein, N., *State of the Union: A century of American labor,* Princeton University Press, Princeton, 2003
- Neumann, H.: *Marx and Engels on Revolution in America*, Daily Workers Publishing Company, Chicago, 1926.
- Nicholson, P. Y.: *Labor's story in the USA*, Temple University Press, Philadelphia, 2001.
- Sellers, C., May, H., McMillen, N. R.: *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*, Barbat, Zagreb, 1999.
- Zinn, H.: *Narodna povijest SAD-a,* V.B.Z., Zagreb, 2012.

2) POGLAVLJA U KNJIZI

- Debs, E. V.: *Louist Tikas: Ludlow's Hero and Martyr* u Labor & Freedom, E. V. Debs (Ed.), Phil Wagner, St. Louis, 1916, str. 33-37.

- Debs. E. V.: *The Martyred Apostles of Labor* u Writing of Eugene W. Debs: A Collection of Essays by America's Most Famous Socialist, Library of Congress Cataloging, Red & Black Publishers, St. Petersburgh, 2009, str. 11-16.
- Debs, E. V.: *Statement to the Court Upon Being Convicted of Violating the Sedition Act* u Writing of Eugene W. Debs: A Collection of Essays by America's Most Famous Socialist, Library of Congress Cataloging, Red & Black Publishers, St. Petersburgh, 2009, str. 147-150.

3) ČLANCI U ČASOPISIMA

- Collomp, C.: *Immigrants, Labor Markets, and the State, a Comparative Approach: France and the United States, 1880-1930.*, The Journal of American History, 86, 1, 1999., str. 41-66.
- Daniels, R.: *Imigration in the Gilded Age*; Change or Continuity? OAH Magazine of History, Organization of American Historians, 1999., str. 21-25.
- Debs, E. V.: *Powderly and Gompers,* Locomotive Firemen's Magazine, 14, 8, 1890., str. 705.
- Debs, E. V.: *Why are we not stronger*, The Socialist World, 1, 5, 1920., str. 17-18.
- Foner, E.: *Why is There No Socialism in the United States?* History Workshop, 17, 1984., str. 57-80.
- Goldmann, E.: *Anarchism and other Essays*, Mother Earth Publishing Association, New York & London, 1911., str. 201-217.
- Hoxie, R. F.: *The rising tide of Socialism,* Journal of Political Economy, 19, 8, 1911., str. 609-631.
- Neufeld, M.: *Persistence of ideas in the American labor movement, the heritage of 1830s*, Industrial and Labor Relations Review, 35, 2, 1982., str. 207-220.
- Taft, P.: *Violence in labor disputes*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, 364, 1966., str. 127-140.
- Wyllie, I.: *Social Darwinism and the Businessman*, Proceedings of the American Philosophical Society, 103, 5, 1959., str. 629-635.

4) INTERNETSKI IZVORI (ELEKTRONIČKI IZVORI INFORMACIJA)

- 1915: The murder of Joe Hill. dostupno na https://libcom.org/history/1915-the-murder-of-joe-hill (16.05.2015.)
- Cannon, J., *The I.W.W.*: Fourth International, June 1955., Los Angeles. dostupno na https://www.marxists.org/archive/cannon/works/1955/iww.htm#p07 (14.05.2015.)
- Ettor, J., Industrial Unionism the Road to Freedom, 1913, dostupno na https://www.marxists.org/history/usa/unions/iww/1913/ettor.htm (13.5.2015.)
- "Genora Dollinger Remembers the 1936-1937 General Motors Sit-Down Strike", dostupno na: http://www.historyisaweapon.com/defcon1/dollflint.html#conditions
- Lowry, S.: *The Ludlow Massacre*, 1914, dostupno na: https://libcom.org/history/1914-the-ludlow-massacre (10.5.2015.)
- Marx, K., Engels, F.: *Manifesto of the Communist Party*, 1847., dostupno na: https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch01.htm (05.10.2014.)
- Marx, K.: *Address to the National Labor Union of the United States*, 1869, dostupno na: https://www.marxists.org/history/international/iwma/documents/1869/us-labor.htm (15.5.2015.)
- Marx, K.: *Importance and weaknesses of English labour*, Labour Monthly, 1923, dostupno na: https://www.marxists.org/archive/marx/iwma/documents/1869/english-labour.htm ()
- *SG to AFL Convention*, Nov. 1903., dostupno na http://www.gompers.umd.edu/quotes.htm#SOCIALISM (11.11.2014.)
- Sylvis, J.: *The Life, Speeches, Labors and Essays of William H. Sylvis.*, 1872., str. 87., dostupno na: https://archive.org/details/lifespeecheslab00sylvgoog (05.10.2014.)
- Trotsky, L.: *My life*, 1930., dostupno na https://www.marxists.org/archive/trotsky/1930/mylife/, (02.5.2015.)
- Jones, M., *The Autobiography of Mother Jones*, Charles Kerr&Company, 1925., dostupno na http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9F01E6DF153FE432A25756C1A9649C946890D7CF (15.11.2014.)

5) ČLANCI U NOVINAMA

- „All-out, Food Hunger March“. Dearborn, Michigan, June 5, 1933., dostupno na http://quod.lib.umich.edu/s/sclradic/x-sce00601/sce00601.tif., University of Michigan, Library Digital Collections. (12.5. 2015.)
- “A Warning to agitators”, *The New York Times*, Feb. 15, 1879. Dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9F01E6DF153FE432A25756C1A9649C946890D7CF (25.03.2015.)
- “Called to Battle”, *Chicago Tribune*, 8 July, 1892., dostupno na: http://archives.chicagotribune.com/1892/07/08/page/1/article/masthead-1-no-title (12.11.2014.)
- ‘’Gov. Merriam Explains Why Guard Called, *United Press*, July 6, 1934., dostupno na: http://www.sfmuseum.net/hist4/maritime11.html. (12.05.2014.)
- *“*Dynamite Bomb Thrown in the Crowd of Policemen”, *Chicago Tribune*, 5 May 1886., dostupno na: http://archives.chicagotribune.com/1886/05/05/page/1/article/front-page-1-no-title (02.11.2014.)
- “The Prosecution closes, Testimony before the State all Before the”, *The New York Times,* August 1, 1886., dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9D05E1D81030E533A25752C0A96E9C94679FD7CF (12.11.2014.)
- “Last of the Anarchists, Closing Scene of the Haymarket Tragedy“, *New York Times*, November 13, 1887., dostupno na: http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=9E06EED91E38E033A25757C1A9679D94669FD7CF (12..11.2014.)

POPIS KRATICA

Kratica	Puni naziv na engleskom jeziku	Tumačenje na hrvatskom jeziku
AAA	Agricultural Adjustment Administration	Ured za pomoć poljoprivredi
NLU	National Labor Union	Nacionalni radnički sindikat
AFR	American Labor Union	Američka federacija radnika
AOH	Ancient Order of Hibernians	Stari red Hibernijaca
CIO	Congress of Industrial organizations	Kongres industrijskih organizacija
CPUSA	Communist Party of USA	Komunistička partija SAD-a
GM	General Motors	Korporacija General Motors
IWW	The International Workers of the World	Industrijski radnici svijeta
NIRA	National Industrial Recovery Act	Zakon o nacionalnoj obnovi
NRA	National Recovery Administration	Ured za nacionalnu obnovu
PWA	Public Work Administration	Ured za javne radove
SAD	United States of America	Sjedinjene Američke Države
SSSR	The Union of Soviet Socialist Republics	Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
TUEL	Trade Union Educational League	Nacionalni sindikat tekstilnih radnika
UMWA	United Mine Workers of Americca	Ujedinjeni rudari Amerike

PRILOZI

Prilog 1. Pjesma "*The Preacher and the Slave*"

The Preacher and the Slave

Long-haired preachers come out every night,
Try to tell you what's wrong and what's right;
But when asked how 'bout something to eat
They will answer with voices so sweet:
Chorus:
You will eat, bye and bye,
In that glorious land above the sky;
Work and pray live on hay,
You'll get pie in the sky when you die.

2. And the starvation army they play,
And they sing and they clap and they pray.
Till they get all your coin on the drum,
Then they'll tell you when you're on the bum:
Chorus:

3. Holy Rollers and jumpers come out,
And they holler, they jump and they shout.
"Give your money to Jesus," they say,
"He will cure all diseases today."
Chorus:

4. If you fight hard for children and wife--
Try to get something good in this life-
You're a sinner and bad man, they tell,
When you die you will sure go to hell.
Chorus:

5. Workingmen of all countries, unite,
Side by side we for freedom will fight:
When the world and its wealth we have gained
To the grafters we'll sing this refrain:
You will eat, bye and bye,
When you've learned how to cook and to fry
Chop some wood, 'twill do you good,
And you'll eat in the sweet bye and bye.

Izvor: http://www.musicanet.org/robokopp/usa/longhair.htm (02.09.2015.)

Prilog 2. Pjesma „*Here's to you*"

Here's to you

Here's to you, Nicola and Bart
Rest forever here in our hearts
The last and final moment is yours
That agony is your triumph

Izvor: http://www.joanbaez.com/Lyrics/herestoyou.html (02.09.2015.)